

KOTIÄIDIT MIELENOSOITUSMARSSILLA

Miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien kotimaanosastojen journalistisissa käytänteissä ja teksteissä?

Tuija Tiitinen
Journalistiikan
pro gradu -tutkielma
Kevät 2007
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Tuija Tiitinen	
Työn nimi – Title KOTIÄIDIT MIELENOSOITUSMARSSILLA Miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien kotimaanosastojen journalistisissa käytänteissä ja teksteissä?	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Helmikuu 2007	Sivumäärä – Number of pages 136+liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Suomen toimittajakunta on naisistunut nopeasti kymmenen viime vuoden aikana. Alan opiskelijoista enemmistö on ollut naisia jo vuosia, samoin Suomen journalistiliiton jäsenistä yli puolet on ollut naisia vuodesta 1997. Kuitenkaan alan naisistuminen ei ole yltänyt korkeimmille johtopaikoille asti. Olen itse työskennellyt toimittajana sekä erilaisissa esimiestehtävissä vuosia ja sitä kautta aloin pohtia, miten alan naisistuminen vaikuttaa journalistisiin käytänteisiin ja sisältöihin. Lähestyn aihettani feminististen sukupuolittumisteorioiden, feministisen mediakritiikin ja diskurssintutkimuksen kautta. Lähtökohdani on, että kaikki toimintamme on sukupuolittunutta. En tarkastele pelkästään sukupuolieroa, vaan sitä, miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta työkäytänteissään sekä teksteissä.</p> <p>Tutkimukseni aineisto koostuu viiden suuren suomalaisen päivälehtien kotimaanosaston jutuista yhden päivän ajalta. Päiväksi valitsin 13.9.2001. Kaksi päivää aikaisemmin New Yorkin World Trade Centerin kaksoistornit olivat sortuneet terrori-iskussa. Analysoin aineistoani sisällönanalyysin ja tekstianalyysin avulla. Sisällönanalyysillä selvitin, mistä aiheista nais- ja miestoimittajat kirjoittavat sekä ketä he haastattelevat. Tekstuaalisessa analyysissä tarkastelin tarkemmin neljää aineistoni juttua. Menetelminä käytin pääosin Norman Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia (CDA) sekä feminististä kriittistä diskurssianalyysia, joka on CDA:n yksi suuntaus. Tarkastelin tekstejä lisäksi uutiskriteerien sekä kansalaisjournalismin näkökulmista.</p> <p>Analyysin tulokset osoittivat, että juttujen aihepiirit ovat melko sukupuolittuneita. Naiset kirjoittavat enemmän "pehmeistä" aiheista, kuten sosiaali- ja terveydenhuollosta, kun taas miehet kirjoittavat yhä "kovista" aiheista, kuten politiikasta ja taloudesta. Kotimaanosastoissa käsiteltiin runsaasti New Yorkin terrori-iskuja suomalaisten näkökulmasta. Näistä jutuista löytyi selkeä ja mielenkiintoinen sukupuolittunut piirre: naiset kirjoittivat henkisistä asioista, kuten yksityisten ihmisten kärsimyksistä, kun taas miehet keskittyivät betoniin ja viranomaisiin. Aihepiireissä oli havaittavissa jakoa yksityiseen ja yleiseen, jotka ovat perinteisesti olleet naisia ja miehiä jakavia toiminnan alueita. Myöskin haastateltavat jakautuivat yksityisen ja yleisen akselilla aineistossani. Eniten toimittajat haastattelivat miesasiantuntijoita. Tavallisia kansalaisia ei juuri haastateltu oman asiansa asiantuntijoina.</p> <p>Tekstianalyysin mukaan ammattikunnan perinteiset uutiskriteerit ovat niin vahvoja, että toimittajat noudattavat niitä ennen muita arvoja. Feministisestä näkökulmasta journalistiset käytänteet, joihin uutiskriteeritkin siis kuuluvat, ovat perinteisesti miesten luomia arvoja. Tasa-arvoisen journalismin on vaikea murtautua vallalla olevien käytänteiden läpi. Kansalaisjournalismin ihanteet kansalaisten aktiivisesta mukaanottamisesta journalismin agendalle palvelisivat myös tasa-arvoa. Useinhan naiset, lapset, vanhukset ja muut marginaalissa olevat ryhmät jäävät mediassa pelkiksi esimerkkitapauksiksi, koska tärkeämpänä pidetään taloutta, politiikkaa ja muita kovia aiheita. Kansalaisjournalismissa voisivat kohdata naisille tuttu yksityisen alue sekä tavalliset ihmiset omien asioidensa asiantuntijoina. Näin naisetkin saisivat aktiivisen roolin median esityksissä ja samalla uudenlaiset aiheet pääsisivät mediaan samaan riviin politiikan ja muiden perinteisesti vakavien aiheiden kanssa. Yksi muutos journalismin naisistuessa voisi olla juuri se, että naiset käsittelevät kovia uutisia omalla tavallaan, joka on erilainen ja uusia näkökulmia avaava tapa.</p>	
Asiasanat – Keywords Naistutkimus, kriittinen diskurssianalyysi, uutiskriteerit, sukupuolittuminen	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto/Tourulan kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen rakenne	3
1.2 Aineiston ja menetelmien alustava esittely	6
2 FEMINISTINEN TUTKIMUS	8
2.1 Kaiken takana on jako naiseen ja mieheen	8
2.2 Feministisen tutkimuksen tavoitteita	13
2.3 Feministinen mediatutkimus	16
2.4 Kohti kunnioittavaa sukupuolta	20
3 HYVÄ JOURNALISMI	23
3.1 Itsestäänselvät uutiskriteerit	24
3.2 Hyvä journalismi ja kansalaisjournalismi	31
4 DISKURSSINTUTKIMUS	40
4.1 Kriittinen diskurssianalyysi	40
4.2 Feministinen kriittinen diskurssianalyysi	42
4.3 Ideologia, merkitys ja diskurssi	44
5 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA METODIT	51
5.1 Tutkimuksen aineisto	51
5.2 Tutkimuskysymykset	53
5.3 Analyysin kuvaus ja menetelmät	54
6 NAISET KIRJOITTAVAT HENKISISTÄ ARVOISTA, MIEHET BETONISTA	64
7 MIESASIAANTUNTIJAT ÄÄNESSÄ	74
8 UHKAA JA EMPATIAA VILLE ITÄLÄN TIEDOTUSTILAISUUDESSA	86
9 KOTIÄIDIT MIELENOSOITUSMARSSILLA	100
10 TOIMITTAJA HIEKKALAATIKON REUNALLA	110
11 LOPPUKESKUSTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	120
11.1 Tutkimuksen lähtökohtia	120
11.2 Tulosten yhteenveto	122
11.3 Jatkotutkimusehdotuksia	126
11.4 Toisenlaista journalismia	128
KIRJALLISET LÄHTEET	131
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Toimittajat vahtivat muun yhteiskunnan tasa-arvokehitystä niin tiiviisti, että heiltä on jäänyt huomaamatta oman alan vinoutunut tasa-arvotilanne. Vaikka Suomen toimittajakunta on naisistunut nopeasti kymmenen viime vuoden aikana, naisistuminen ei ole näkynyt samassa suhteessa median johtopaikoilla. Suomen Journalistiliiton jäsenistä oli naisia niukasti yli puolet (50,8 prosenttia) vuonna 1997. Vuoden 2005 lopussa naisia oli jäsenistä jo 55 prosenttia. Samoin alan opiskelijoista Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa on ollut naisia yli puolet 1990-luvun alkuvuosista lähtien. Esimerkiksi vuonna 2001 Jyväskylän yliopiston journalistiikan ensimmäisen vuoden opiskelijoista naisia oli 28 ja miehiä vain 5.

Erään maakuntalehden uutispäällikkö ihmetteli jo 1990-luvun alussa, että mistä ihmeestä toimitukseen saisi poikia. Tyttöjä oli jo silloin enemmistö kesätoimittajista. Uutispäällikön kokemuksen mukaan pojat tekevät esimerkiksi tekniikasta juttuja mieluummin kuin tytöt. Lausahdus muistui mieleeni kymmenisen vuotta myöhemmin, kun aloin suunnitella tätä tutkimusta. Mietin, käykö tulevaisuudessa niin, että miesten suosimat aiheet vähenevät tiedotusvälineissä ja naisten suosimat lisääntyvät? Vai miten naisistuminen vaikuttaa journalismin työtapoihin ja sisältöihin? Kehitykseen vaikuttaa myös esimiesten sukupuoli, sillä heillä on valtaa määritellä uutiskäytänteitä. Ja jos esimiehet ovat yhä enimmäkseen miehiä, he määrittelevät yhä journalismin suuntaa. Naiset voivat siis joutua tekemään juttuja, jotka eivät välttämättä kiinnosta heitä, mikä johtaa kahteen vaihtoehtoon. Naiset joko tekevät niitä perinteisesti tai sitten jutut saavat toisen näkökulman.

Helsingin Sanomat (27.6.2006) nosti vihdoon kesällä 2006 otsikoihin media-alan vinoutuneen sukupuolirakenteen. Lehden selvityksen mukaan Suomen 33 suurimmassa sanomalehdessä ei ole yhtään naista vastaavana päätoimittajana. "Kakkosnaisia" eli hierarkiassa toisia tai kolmansia päätoimittajia sen sijaan löytyy ainakin Helsingin Sanomista ja Keski-suomalaisesta. Televisiossa ja naistenlehdissä tilanne on naisten

kannalta parempi: siellä naisia on vastaavina päätoimittajina. Mitä media-alalla mahtaa tapahtua, kun suuriin ikäluokkiin kuuluvat toimittajat ja päätoimittajat alkavat jäädä eläkkeelle? Valitaanko naisia esimiespaikoille vai jäävätkö he yhä toimittajiksi? Ja miten nämä vaihtoehdot vaikuttavat journalistisiin työtapoihin ja sisältöihin?

Olen itse työskennellyt kolmessa tutkimuksessani mukana olevassa maakuntalehdessä, Aamulehdessä, Etelä-Suomen Sanomissa ja Keski-suomalaisessa, ja olen huomannut, että nais- ja miestoimittajilla on omat alueet, joista he kirjoittavat. On varmasti monen tekijän summa, miten nämä alueet määräytyvät kullekin toimittajalle. Tällainen toiminta on tärkeä osa journalistisia käytänteitä, joissa sukupuolittuneet näkemykset voivat helposti päästä vallalle. Jostain syystä esimerkiksi päivähoito- tai terveydenhuoltokysymyksistä kirjoittavat naiset, kun taas rikoksista, armeijasta ja tekniikasta kirjoittavat miehet. Henrika Zilliacus-Tikkanen (1997, 118) havaitsi tutkimuksessaan, että vaikka naistoimittajien määrä onkin kasvanut, naiset eivät kuitenkaan välttämättä haastattele naisia yhtään enempää kuin miehetkään. Lisäksi miehet tekevät enemmän juttuja niin kutsutuista kovista aiheista. Naistoimittajat omaksuvat journalistisen työkuulttuurin arvostukset niin voimakkaasti, että he toteavat olevansa ensisijaisesti toimittajia, sitten vasta naisia (esim. Zilliacus-Tikkanen 1990 ja 1997 sekä Holopainen 1992). Oman kokemukseni mukaan näin näyttäisi yhä olevan. Journalistinen kulttuuri on niin vahva käytäntöjen ohjaaja toimituksissa, että sen kautta opittuja malleja ei juuri kyseenalaisteta.

Miten sukupuoli sitten näkyy ylipäätään journalismissa? Aihetta on tutkittu yllättävän vähän. Suomalaistutkijoista Irma Kaarina Halonen (mm. 1999) ja Henrika Zilliacus-Tikkanen (mm. 1997) ovat selvittäneet nais- ja miestoimittajien juttuaiheita sekä sisältöjen sukupuolittumista. Kansainvälisistä tutkijoista esimerkiksi hollantilainen Liesbet van Zoonen (mm. 1998) on tutkinut muun muassa naistoimittajien ammatti-identiteettiä. Valtavirran viestinnän tutkijat eivät ole kuitenkaan juuri pohtineet sukupuolen ongelmia journalismissa. Halonen (1996, 100) korostaa, että jos tutkitaan uutistoimittajan työtä, sitä sääntelevät kuitenkin myös erityiset sukupuolen, vallan ja kielen diskursiiviset rakentumiset.

Kyselykierros tutuille toimittajille tuotti aiheesta yllättävän yksimielisiä vastauksia. Toimittajien itsensä mielestä naiset ja miehet eivät kirjoita eri tavalla, vaan journalistisia sisältöjä ohjaavat alan yleiset uutiskriteerit. Mitä nämä uutiskriteerit sitten ovat? Feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta ne ovat historiallisesti miesten määrittämiä arvoja, jotka saavat kussakin mediatalossa omia sävyjään. Näitä sävyjä luovat osaltaan toimittajat, mutta enemmän niihin vaikuttavat päätoimittajat ja käytännön esimiehet, jotka määrittävät kunkin talon journalistista kulttuuria ja linjaa. Hallitsevan sukupuolineutraalisti kirjoitettu tekstikin toimii kuitenkin ympäristössä, joka pelaa enimmäkseen sukupuolisesti kaksijakoisen kulttuurin merkityksillä. Toisinaan sukupuolineutraali ilmaisu kätkee tekstin miehisen maailmankuvan – ja puhe ihmisistä osoittautuukin lähiluvussa puheeksi miehistä (Vuori 2002, 96).

Oma tutkimukseni liittyy feministisen mediatutkimuksen kenttään. Halusin selvittää, miten alan naisistuminen vaikuttaa journalismiin. Tekevätkö nais- ja miestoimittajat sukupuolen perusteella erilaisia valintoja tuottaessaan tekstejä? Feminististen teorioiden näkökulmasta naiset ja miehet tekevät erilaisia valintoja. Esimerkiksi Liesbet van Zoonen (1994, 47-49) määrittelee toimitusprosessin yhdeksään tasoon. Alimmalla tasolla on toimittaja. Hänen valintansa perustuvat suoraan omiin henkilökohtaisiin sitoumuksiin ja piirteisiin, kuten sukupuoleen, etniseen taustaan, koulutukseen, ikään, kulttuurisiin ja taloudellisiin sidonnaisuuksiin, ammatillisiin odotuksiin sekä etiikkaan. Selvitän tutkimuksessani sitä, miten toimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien journalistisissa käytänteissä ja teksteissä. Journalistisilla käytänteillä tarkoitan toimittajien tapoja tuottaa tekstejä. Näitä tapoja ovat muun muassa haastateltavien valinta, juttujen painotukset ja näkökulmat sekä uutiskriteerit.

1.1 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni rakentuu niin, että ensin esittelen teoriataustan, joka koostuu feministisistä teorioista sekä kriittisestä diskurssintutkimuksesta.

Feminististen teorioiden näkökulmasta kaikki mihin ihmiset ryhtyvät on sukupuolittunutta toimintaa. Feministinen teoria on kulkenut pitkän matkan

1960-luvun sukupuolieron korostamisesta nykypäivään. Nykyään herkkyys sukupuolimerkityksen häilyvyydelle on "paras" tapa esittää sukupuolta. Ei ole mitään tiettyä suuntaa, millaiseksi sukupuoli pitäisi ajatella ja millaista tietoa siitä pitäisi tuottaa. Siksi on tärkeää pitää sukupuolesta ajattelemisen tavat avoimina (Vuori 2002, 100). Samasta syystä ei ole mielekästä yrittää luetteloida niitä ominaisuuksia, mitä nais- ja miestoimittajilla on tai mitä heidän teksteissään näkyy. Mielekkäämpää on tutkia, miten nais- ja miestoimittajat rakentavat sukupuolta omassa työssään. Kun pitää mielen vastaanottavana sukupuolimerkityksen häilyvyydelle, voi löytää jotakin yllättävää tai toisaalta tyypillistä. Pidämme ja toistamme monia asioita itsestäänselvyyksinä, siksi emme tunnista käyttäytymisessämme esimerkiksi sukupuolittuneita piirteitä.

Koska tutkimukseni näkökulma on sukupuolella, pohdin myös, miten naistoimittajat sitten voisivat tehdä journalismia toisin. Voisivatko naiset esimerkiksi ymmärtää tavallisia ihmisiä jotenkin eri tavalla kuin miestoimittajat? Naiset ovat joutuneet kamppailemaan päästäkseen pois yksityisen alueelta eli kodin piiristä julkiselle alueelle eli sinne missä yhteiskunnallisia päätöksiä tehdään. Yleensä se, joka joutuu kamppailemaan jonkin asian puolesta, ymmärtää asiaa eri tavalla kuin se, joka on pitänyt vallitsevaa tilannetta itsestäänselvänä. Saattaa siis olla niin, että naistoimittajat ymmärtävät yksityisyyden piiristä nousevan tiedon, jonka myös yleisöt kokevat läheiseksi ja tärkeäksi.

Taustoitan myös uutiskriteerejä ja pohdin hyvää journalismia. Journalismin tärkein tehtävä on välittää oikeita tietoja todellisuudesta. Uutiskriteereitä noudattavan jutun uskottavuus perustuu tosiasioihin ja luotettavuuteen. Ongelmallisia ovat sanat oikea ja luotettava, koska ne ovat arvottavia. Käsitteet ovat pitkälle ammattikunnan itsensä sanelemia arvoja, joita ei juurikaan arkityössä kyseenalaisteta. Niistä on tullut toimittajille itsestäänselvyyksiä. Uutiskriteerit ja hyvä journalismi eivät silti ole mystisiä asioita, joita ei voisi määritellä. Jo toimittajaopiskelijoille opetetaan näistä alan peruskäsitteistä ainakin se, että uutisessa on kärki, jossa kerrotaan tärkein asia.

Liitän uutiskriteereihin ja hyvään journalismiin myös 1980-luvulta Yhdysvalloissa alkunsa saaneen kansalaisjournalismin käsitteen. Sen on katsottu edustavan demokraattisempaa ja yleisöt huomioon ottavampaa journalistista tapaa työskennellä. Kansalaisjournalismin kummisedäksi on kutsuttu amerikkalaista James Careyta. Hän uskoi keskustelujen ja lähiyhteisöjen kykyyn ratkaista asioita.

Kansalaisjournalismi liittyy myös feministiseen mediakritiikkiin, sillä pyrkimys demokraattiseen journalismiin tarkoittaa myös pyrkimystä tasa-arvoisempaan journalismiin. Esitän, että kansalaisjournalismin lisääminen mediassa voisi lisätä myös sukupuolten tasa-arvoa paitsi journalistisissa sisällöissä myös toimittajien työtavoissa. Toimittajat nimittäin pyrkivät haastattelemaan asiantuntijoita ja virkamiehiä. Kansalaisjournalistinen toimintatapa voisi vapauttaa toimittajat uudelleenlaiseen tapaan tehdä journalismia. Näin naiset ja heidän asiantuntemuksensa pääsisivät todennäköisesti journalismin agendalle nykyistä useammin ja monipuolisemmin.

Tutkimukseni yksi teoreettinen lähtökohta on kriittinen diskurssintutkimus. Se yhdistää kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssin tutkimuksen näkemyksiä. Norman Fairclough on ollut yksi merkittävimpiä kriittisen diskurssianalyysin kehittäjiä. Kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen prosesseista, tekstin sosiokulttuurisista piirteistä ja yleisemmästä organisoitumisesta. Sen mukaan diskurssilla on sosiaalisia vaikutuksia ympäröivään maailmaan. Fairclough on kehittänyt kolmitasoisen diskurssikäsitteen, jonka ytimessä on teksti. Tekstiä ympäröivät diskursiiviset käytänteet ja näitä kahta ympäröivät yhteiskunnalliset käytänteet. Diskursiiviset käytänteet tarkoittavat tekstin tuottamiseen, jakeluun ja kuluttamiseen liittyviä käytänteitä. Yhteiskunnalliset käytänteet tarkoittavat, että tutkimuksessa pitää ottaa huomioon myös sosiaaliset rakenteet ja kiistat, kuten yhteiskunnassa vallalla olevat ideologiat ja hegemoniat. (Fairclough 1992.) Näitä yhteiskunnallisia käytänteitä ovat omassa tutkimuksessani naisten epätasa-arvoinen asema yhteiskunnassa.

Feministinen kriittinen diskurssianalyysi puolestaan on yksi diskurssintutkimuksen osa-alue, joka arvostelee niitä diskursseja, jotka pitävät yllä patriarkaalista järjestystä. Feministinen kriittinen diskurssianalyysi kiinnittää huomiota siihen, kuinka

sukupuoli-ideologia ja sukupuolittuneet valtasuhteet on tuotettu, keskusteltu ja kamppailtu. (Lazar 2005 10-11.) Media on yksi tällaisen kamppailun paikka, jossa erilaiset vallalla oleva ideologiat esiintyvät ja muuttuvat.

1.2 Aineiston ja menetelmien alustava esittely

Olen valinnut tutkimukseni aineistoksi viiden suuren suomalaisen päivälehdien kotimaanosaston signeeratut jutut. Tarkastelussa olivat Aamulehti, Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat, Keskisuomalainen ja Savon Sanomat. Tarkastelupäiväksi valitsin 13.9.2001 eli kaksi päivää sen jälkeen, kun oli tapahtunut vuoden 2001 suurin mediatapahtuma, Yhdysvaltoihin tehdyt terroristi-iskut, joissa lentokoneet lensivät päin World Trade Centerin pilvenpiirtäjiä. Valitsin päivän sen vuoksi, että suuren uutistapahtuman äärellä toimitusten rutiinit rikkoutuvat, koska journalismia tehdään poikkeuksellisessa tilanteessa. Silloin syntyy rutiineista poikkeavia näkökulmia, joissa piilee murtumakohtia verrattuna tavallisen päivän journalistisiin käytänteihin. Murtumakohtia on mielestäni hedelmällistä tutkia, sillä ne voivat paljastaa jotain olennaista toimittajien työskentelytavoista. Ensinnäkin kiireessä ja odottamattomassa tilanteessa korostuu toimittajien ammattitaito. Toiseksi uudenlainen tilanne tuo jotakin poikkeavaa ja uutta esiin sisällöissä ja käytänteissä. Analysoin aineistoani sisällönanalyysillä sekä tekstuaalisella analyysillä, johon kriittinen diskurssianalyysi ja feministinen kriittinen diskurssianalyysi tarjoavat metodiset välineet. Perusajatus on kielenkäytön tarkasteleminen tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisina prosesseina ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on tutkia sosiaalista epätasa-arvoisuutta ja sitä miten se esitetään ja legitimoidaan kielenkäytössä (Wodak 2001, 2). Feministinen kriittinen diskurssianalyysi keskittyy samoihin ilmiöihin erityisesti sukupuolen näkökulmasta. Kriittinen diskurssianalyysi soveltuu tutkimukseni näkökulmaan sukupuolen rakentumisesta siksikin, että se tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana sekä niiden välistä jännitettä. Sukupuolten välinen epätasa-arvo on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Journalistisiin teksteihin menetelmää voidaan käyttää hyvin, koska journalismissa tuotetaan kielen kautta

yhteiskunnallisia merkityksiä. Diskurssianalyysissä kysytään miten merkitykset on tuotettu, ja se on avaava kysymys myös journalististen tekstien äärellä.

Lopuksi ehdotan vielä teoriakehyksen ja analyysitulosten kautta toisintekemisen tapoja, jotta journalistiset käytänteet ja sisällöt saataisiin tasa-arvoisimmiksi. Media-alalla käytetään sanontaa, että laatu ei maksa mitään. Samaa voisi sanoa tasa-arvosta. Tasa-arvoisemmat journalistiset näkökulmat eivät maksa mitään. Toimittajien täytyisi vain kiinnittää huomiota asenteisiin ja näkökulmiin ja säätää niitä hieman. Pitäisi myös nähdä ympärillään niitäkin asioita, jotka ehkä vaikuttavat liian arkipäiväisiltä ja tylsiltä. Ne ovat usein juuri niitä asioita, joilla on eniten vaikutusta ihmisten elämään.

Seuraavassa luvussa lähdetään feminististen teorioiden maailmaan kaiken takana olevasta perusajuksesta eli siitä, että kaiken toimintamme takana on jako naiseen ja mieheen. Ihmiset leimataan jompaan kumpaan leiriin jo synnytyslaitoksella. Siellä astumme sukupuolen yhteiskunnallisiin suhteisiin, jotka tulevat määrittämään koko elämäämme. (de Lauretis 2004, 51.)

2 FEMINISTINEN TUTKIMUS

"Siitä hetkestä, kun ensimmäisen kerran piirrämme rastin N-ruudun kohdalle jossakin lomakkeessa, olemme virallisesti astuneet sisään sukupuolijärjestelmään. Olemme astuneet sukupuolen yhteiskunnallisiin suhteisiin ja syntyneet sukupuolisina naisina" (de Lauretis 2004, 51).

2.1 Kaiken takana on jako naiseen ja mieheen

Jako naisiin ja miehiin on kulttuurisesti niin vahva asia, että on vaikea kuvitella puhetapaa, jossa sitä ei lainkaan tehtäisi. Naistutkimuksen keskeinen väite on, että se on ainakin länsimaisen ajattelun perinteessä kaikkien muiden binaaristen eli kaksijakoisten erottelujen takana. Keskeisin näistä on jako mieleen ja ruumiiseen, jossa vapaana tai jopa jumalallisena leijuva henki määrittyy maskuliiniseen ja syntymään, synnyttämiseen ja kuolemaan vihjaava ruumis naiselliseen (Vuori 2002, 96). Monet feministiteoreetikot ovat jo edenneet pitkälle pelkästä sukupuolieron hahmottamisesta sekä naisellisten ja miehisten ominaisuuksien etsimisestä ja luetteloimisesta. Sukupuolierosta kirjoitti jo 1940-luvulla ranskalainen kirjailija ja ajattelija Simone de Beauvoir (1993). Hän nimesi naisen toiseksi, joka on ei-mies. Nainen määrittyy toisena juuri miehen kautta, mutta on erilainen kuin mies. 1960-luvulta alkaen sukupuolieroa pidettiin feministisessä tutkimuksessa yhä tärkeämpänä tekijänä, joka vaikuttaa eri aloilla ja eri ilmiöihin. Ensin tutkittiin vain miesten ja naisten välisiä eroja, mutta 1980-luvulla näkökulma vaihtui naisten välisten erojen tutkimiseen. Postmodernin feminismin ja erfeminismin aikana on vaikea puhua naisesta, naiseudesta ja naisellisuudesta yhtenäisinä ja itsenäisinä kategorioina. Kyse on monimutkaisesta erojen verkostosta, jota muovaavat esimerkiksi kansalliset, etniset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset, seksuaaliset sekä sukupolvien väliset erot ja identiteetit. Kun aiemmassa naistutkimuksessa erotettiin jyrkästi biologinen sukupuoli (sex) ja sosiaalinen sukupuoli (gender) toisistaan, nykyään halutaan ottaa huomioon naisten ruumiillisuus ja seksuaalisuus kulttuurisen ja/tai yhteiskunnallisen sukupuolen

yhteydessä. Juuri naiseuden käsitteessä biologinen ja sosiaalinen sukupuoli näyttävät yhdistyvän ja sekoittuvan. (Rantonen 2001, 45-47.)

Nykyään herkkyys sukupuolierolle ja sukupuolimerkityksen häilyvyydelle on "paras" tapa esittää sukupuolta. Toisaalta on yhtä itsestäänselvää, ettei tästä seuraa mitään tiettyä suuntaa, millaiseksi sukupuoli pitäisi ajatella, millaista tietoa siitä pitäisi tuottaa ja miten tuo tieto esittää. On tärkeää pitää sukupuolesta ajattelemisen tavat avoimina (Vuori 2002, 100). Samasta syystä ei ole kovin mielekäästä pelkästään yrittää luetteloida ja kategorisoida niitä ominaisuuksia, mitä nais- ja miestoimittajilla on tai mitä heidän teksteissään näkyy. Mielekkäämpää on pohtia, miten nais- ja mies-toimittajat rakentavat sukupuolta omassa työssään journalistina, työympäristössään ja teksteissään. Kun pitää mielen vastaanottavana sukupuolimerkityksen häilyvyydelle, voi löytää jotakin yllättävää tai toisaalta tyyppillistä. Pidämme ja toistamme monia asioita itsestäänselvyyksinä, siksi emme tunnista käyttäytymisessämme esimerkiksi sukupuolittuneita piirteitä. Kun yrittää katsoa näiden itsestäänselvyyksien taakse, asioiden sukupuolittuneet piirteet alkavatkin näkyä selvemmin. Tämän vuoksi journalismin sukupuolittumista on syytä tutkia.

Mielestäni Suomen journalistikunta ei helposti tunnusta, että se tekisi journalistisia tekstejä sukupuolesta käsin tai että sukupuoli mitenkään näkyisi aihevalinnoissa tai sisällöissä. Sen sijaan ammattikunta vannoo yleisten uutiskriteereiden nimeen. Yleiset uutiskriteerit tarkoittavat kuitenkin historiallisesti miesten määrittelemiä kriteereitä, joihin naiset ovat päässeet vaikuttamaan vasta sitä mukaa, kun he ovat tulleet yleisemmin alalle. Journalismin historia on täynnä lehtimiehiä, miespuolisia päätoimittajia ja omistajia, miesopettajia ja miestutkijoita, jotka ovat saaneet kautta aikojen päättää siitä, mitä journalismi on.

Miljoonat suomalaiset lukevat, kuuntelevat ja katsovat median tuotteita päivittäin. Medialla sisällöillä on siis paljon vaikutusvaltaa yleisöihin. Siksi ei ole aivan sama tasa-arvon näkökulmasta, millaista sukupuolta journalismi tuottaa. Onkin mielenkiintoista pohtia kuinka paljon sukupuolella on väliä eli tuottaako sukupuoli

omanlaistaan journalismia. Kyse ei ehkä ole pelkästään naisten ja miesten tekemisistä, vaan monimutkaisemmasta toiminnasta, jossa toimittajat rakentavat tekstejään omien kokemustensa ja uskomustensa pohjalta.

Sukupuolen merkitystä journalismin sisällöissä on tutkittu Suomessa vielä melko vähän. Ensimmäisen väitöskirjan aiheesta teki Suomessa Henrika Zilliacus-Tikkanen vuonna 1997. Hän tutki sukupuolen merkitystä radio- ja tv-uutisissa sekä keskusteluohjelmissa ja tuli tulokseen, että vaikka naistoimittajien määrä onkin kasvanut, naiset eivät välttämättä haastattele naisia sen enempää kuin miehetkään. Tutkimuksen mukaan miehet tekevät uutisia nk. kovasta aihepiiristä, kun taas naistoimittajien juttujen aihepiiri oli kirjoiltaan monipuolisempi kuin miesten (Zilliacus-Tikkanen 1997, 118). Irma Kaarina Halonen (1999) on tutkinut väitöskirjassaan sukupuolittumista median sisällöissä ja on sitä mieltä, että uutisten tuotanto- ja kulutusprosessiin ankkuroitunut sukupuolittunut jako on yhä läsnä journalistisessa työssä. Siksi pehmeiden ja kovien uutisten problematiikka on merkityksellinen sukupuolen tarkastelun kannalta. (Halonen 1999, 38).

Monet naistoimittajat omaksuvat journalistisen työkuulttuurin arvostukset niin voimakkaasti, että he toteavat olevansa ensisijaisesti toimittajia, sitten vasta naisia (ks esim. Zilliacus-Tikkanen 1990 ja 1997 sekä Holopainen 1992). Tieto toimittajien vahvasta ammatti-identiteetistä toisaalta helpottaa, toisaalta vaikeuttaa sukupuolen rakentamisen tarkastelua. Helpottaa siinä mielessä, että koska sukupuoli jää ainakin toimittajien omasta mielestä ammatti-identiteetin varjoon, ei ole hyödyllistä palata 1960-luvun yksinkertaisen eron tekemisen linjalle ja yrittää etsiä väkisin pelkästään naisten ja miesten välisiä eroja. Toisaalta se vaikeuttaa tutkimusta, koska on vaikea erottaa, mikä voisi olla toimittajan persoonaan liittyvää merkityksenantoa, mikä taas perinteisten uutiskriteereiden omaksumista.

Samansuuntaisia havaintoja naistoimittajien roolista on tehnyt Lisbet van Zoonen (1998). Hänen mukaansa ympäri maailmaa 1980-luvulla alkanut feministinen tutkimusaalto naistoimittajista osoitti, että kaikkialla miehet hallitsevat painetun ja sähköisen journalismin kenttää ja sen kentän kovia uutisia. Naiset toimivat lähellä

arjen ja hoivan aiheita jutuissaan. Mutta naiset myös itse totesivat eri tutkimuksissa, että heillä ei ole toimituksessa mitään ongelmia miesten kanssa, vaan he kokevat olevansa samassa porukassa kuin yksi pojista (van Zoonen 1998, 33-34). Hänen mukaansa kuitenkin naisten huonompi asema toimittajien keskuudessa vaikuttaa journalismin laatuun. Koska miehet hallitsevat alaa, he myös saavat omat arvonsa enemmän esille journalistisissa tuotteissa. Toisin sanoen, jos naiset pääsisivät vaikuttamaan enemmän journalistisiin sisältöihin ja päätöksentekoihin, alkaisi journalismissa myös näkyä naisten arvomaailma.

Teresa de Lauretis (2004, 70) ilmaisee osuvasti, että toisenlaisen sukupuolen rakentumisen ehdot ovat määriteltävissä jokapäiväisen elämän mikropoliittisissa käytännöissä ja päivittäisessä vastarinnassa, joka tarjoaa sekä toimijuutta että valtalähteitä tai valtaistavia panostuksia. Toimittajien jokapäiväisen elämän mikrokosmos ovat juuri tekstit, joiden kautta he kertovat asioista yleisölle. Tekstit eivät kuitenkaan ole neutraaleja, vaan täynnä merkityksiä ja ideologioita (Lehtonen 1996). Sukupuolta rakennetaan vielä tänäkin päivänä eri sukupuoliteknologioissa ja institutionaalisissa diskursseissa, sillä niillä on valtaa valvoa yhteiskunnallisen merkityksen kenttää ja siten tuottaa, markkinoida ja juurruttaa sukupuolen representaatioita (de Lauretis 2004, 60). Journalismi on tyyppillinen tällainen institutionaalinen diskurssi, joka valvoo yhteiskunnallisten merkitysten kenttää ja tuottaa siitä uusia, omia merkityksiään.

Millaista sitten naisten tekemä journalismi olisi? Kuten van Zoonenkin toteaa (1998, 35), kaikki prosessit journalismissa eivät ole sukupuolittuneita (gendered), kuten esimerkiksi deadlinet. Sukupuolittuneita ovat hänen mukaansa mm. uutisten näkökulmat, uutiskynnykset ja ammatin normit. Toimittajan työ on kuitenkin sellaista, että toimittaja saa valita näkökulmansa ja painotuksensa aika vapaasti itse. Toimitussihteereillä taas on valtaa nostaa taitossa tiettyjä asioita näkyvämmäksi kuin toisia ja näin arvottaa juttuja. Hän voi myös vaikuttaa näkökulmaan esimerkiksi kuvien valinnalla, missä on mahdollisuus olla hyvinkin sukupuolittunut. Esimerkiksi kerran valitsin Keski-suomalaisen toimitussihteerinä lehden premisivun pääkuvaksi

Jyväskylän ralleista valokuvaaja Jaana Kauton ottaman kuvan, jossa ei näkynyt yhtään ralliautoa. Kuvassa oli paljon väkeä metsätien varrella jyrkässä mäessä ja kaikilla oli värikkäät sateenvarjot. Se kuvasi mielestäni hyvin tapahtuman tunnelmaa, ja kaiken lisäksi kuva oli hyvä kuvallisesti. Urheilutoimituksen mielestä jutun kuvan olisi pitänyt olla perinteinen ralliautokuva. Tällaisia valintoja lehdissä tehdään päivittäin.

Esimerkkitapauksessa valintaani ei välttämättä ohjannut pelkästään se, että olen nainen, vaan se, että vastustan rallia. Toisaalta ralli on hyvinkin sukupuolittunut tapahtuma, joka edustaa miehistä kaahailua. Suurin osa rallikuskeista on miehiä. Naisia ei juuri joukoon mahdu, paitsi varikolle odottelemaan.

Edustamme ja esitämme siis sukupuoltamme sekä tietoisesti että tahtomattammekin kotona ja julkisesti. Teemme päivittäin sukupuoleen liittyviä valintoja lähtien muodista ja elämäntavoista ja päätyen työelämän käytäntöihin (Rojola 2000, 309).

Naistoimittajilla voi olla kahtalainen suhtautuminen ammatti-identiteettiin ja naiseuteen. Heillä on pirstaleisempi ja ristiriitaisempi ammatti-identiteetti kuin miehillä (van Zoonen 1998, 45). Toisaalta heidän täytyy näyttää, että huolimatta siitä, että ovat naisia, he ovat myös hyviä toimittajia. Toisaalta taas heidän täytyy muistuttaa, että vaikka ovat toimittajia, he ovat silti todellisia naisia. Tämä kaksijakoisuus kuvaa osuvasti myös feministisen teorian lähtökohtia yleisemminkin. Feminismi on katsonut ja katsoo yhä käsittelemiään kysymyksiä kahdesta suunnasta. Toisaalta se arvostelee vallitsevia näkemyksiä ja haluaa kyseenalaistaa niitä, mutta toisaalta feminismi käy myös jatkuvaa sisäistä keskustelua omista kysymyksenasetteluistaan eli kritikoit itseään. Seuraavaksi hahmotan niitä feministisen tutkimuksen yleisiä tavoitteita, joita otan huomioon omassa kysymyksenasettelussani. Sen jälkeen tarkennan näkökulmaani feministiseen mediatutkimukseen, jota olen jo hieman käsitellyt tässäkin luvussa, jonka tarkoitus on olla johdanto feministiseen tutkimukseen ja sen yhteen osa-alueeseen, feministiseen mediatutkimukseen.

2.2 Feministisen tutkimuksen tavoitteita

Feminismin keskeinen tietoteoreettinen ja poliittinen projekti on sukupuolen ja sukupuolieron tuottamisen historiallisten, kulttuuristen ja sosiaalisten ehtojen, ulottuvuuksien ja seurausten tutkiminen vaikkakin eri tavoin ja erilaisista, ristiriitaisistakin lähtökohdista. Feministinen teoria ei käsittele vain sukupuolittunutta sortoa, vaan purkamalla myös rodullista, etnistä, seksuaalista ja luokkaisdonnaista alistusta ja toissijaisuutta, valtaa ja hierarkioita sekä näitä säänteleviä normeja ja luonnollistettuja ymmärryksiä. Se pyrkii toteuttamaan emansipatorista politiikkaa ja luomaan visioita uudenlaisista subjektiuden muodoista (Liljeström 2004, 13).

Feminististä tutkimusta tehdään monista eri lähtökohdista käsin. Esimerkiksi liberaalis-humanistisessa suuntauksessa naiset ja miehet ovat perustaltaan samanlaisia ja vasta yhteiskunta tuottaa sukupuolieron. Ero on siis sosiaalinen konstruktio. Ero tulee merkittäväksi vasta vähitellen yksilön identiteetin rakentuessa. Tämä näkemys sopii omaan lähestymistapaani, koska tarkastelen sukupuolen diskursiivista rakentumista journalistisissa teksteissä ja käytänteissä.

Kysymys on myös siitä, miten suuri haluamme eron olevan. Haluammeko häivyttää sen vai korostaa sitä? Eroa alettiin korostaa 1980-luvun feministisessä tutkimuksessa. Naiskeskeisessä perspektiivissä se merkitsee rikkauden lähdeä. Ajateltiin, että vaikka naiset on mielletty passiivisiksi, he ovat sitä kautta oppineet tärkeitä ominaisuuksia, kuten hoivaamista ja yhteistyökykyä.

Vaikka radikaaleimmat feministit ovat vaatineet, että sukupuolieron tutkiminen täytyy lopettaa, koska se on jo itsessään patriarkaalinen rakennelma, on sukupuoli silti mielestäni yksi tärkeimmistä ihmisen toimintaa ohjaavista ominaisuuksista. Niin kauan kuin naiseuksia ja mieheyksiä kulttuurissa määritellään ja niin kauan kuin näillä määrittelyillä on valtaa yhteiskunnallisissa käytännöissä, on sukupuolen käsitteen säilyttävä feministisen tutkimuksen keskiössä (Lempiäinen 2001, 38). Tähän nojaten lähtökohtani on, että sukupuoli on jollakin tavalla kaiken toiminnan takana ja sitä kautta mukana kaikessa toiminnassa, myös journalistisessa toiminnassa. Sen sijaan ei ole olemassa mitään selkeitä tai yksinkertaisia mittareita, joilla sukupuolen saisi

poimittua esiin esimerkiksi journalistisista teksteistä, vaan toimittajat rakentavat sukupuolta diskursiivisesti. Tästä näkökulmasta oleellinen kysymys ei olekaan mitä sukupuoli on, vaan miten sukupuoli rakennetaan ja esitetään.

Vaikka erilaiset feministiset suuntaukset lähestyvätkin sukupuolta eri lähtökohdista, kaikille suuntauksille on yhteistä se, että feministisen kritiikin pitää tarkkailla sukupuolta kriittisesti. Esimerkiksi eron lukeminen on aina kytköksissä feministiseen erityisyyteen. Se teoreettinen ja metodinen kenttä, jota kutsutaan feministiseksi, ei ole yhteinen kaikille niillekään, jotka sanovat tekevänsä feminististä tutkimusta. Ei ole olemassa yhtä feminististä teoriaa ja metodologiaa, vaan feministinen tutkimus on erilaisten vallan rakenteiden tuottama totuusefekti. Eron metodinen ydin rakentuu paitsi suhteesta valtavirtatutkimukseen, myös suhteesta eri feminismeihin. (Liljeström 2004, 30.) Sukupuoli on osa eron tekemisen tavoistamme. Sitä ei ehkä enää käytetä niin selkeästi naiset-miehet-dikotomiana, vaan sukupuoli kietoutuu muihin eroihin. Se on osa luokan, rodun, seksuaalisuuksien ja muiden erojen jännitteitä. Se on olemassa eroissa, mutta ei eroina. Kuitenkaan elämämme ei ole yhtään sen vähemmän sukupuolistunutta kuin aiemminkaan eikä ruumiimme ohuemmin sukupuolittunut (Ronkainen 2001, 81). Ruth Wodak muistuttaa (1997, 13), että sukupuoli (gender) on performatiivinen teko (vrt. Butler 1990, performatiivisuus) eikä fakta. Sukupuolta rakennetaan koko ajan arkipäivän teoissa, mutta myös sukupuolten välisessä epäsymmetriassa, miesten hallitsemassa maailmassa ja sen normatiivisuudessa.

Lehtien toimituksissa työskentelee pääsääntöisesti suomalaisia naisia ja miehiä, sillä ulkomaalaisten on vaikea ryhtyä toimittajiksi ennen kuin osaa suomen kieltä tarpeeksi hyvin. Toimituksissa on varmasti myös seksuaalisiin vähemmistöihin kuuluvia toimittajia, mutta silti haluan tutkia nimenomaan naisten ja miesten välisiä eroja. Perustelen tätä juuri sillä, että kaksi sukupuolta on kaiken muun toiminnan takana oleva binaarinen oppositiopari, jonka jännitteet ja ominaisuudet vaikuttavat jollakin tavalla kaikkeen toimintaamme, kuten edellä on osoitettu. Lisäksi sukupuolen suhteet ovat ajankohtainen näkökulma media-alaan, koska jo vuosia on ollut selvästi havaittavissa, että ala naisistuu nopeasti. Toinen yleinen piirre media-alalla on se, että

vaikka ala naisistuu, silti vastaavat päätoimittajat ja mediayritysten toimitusjohtajat ovat yhä pääsääntöisesti miehiä.

Syntyessämme meidät luokitellaan biologisten ominaisuuksien perusteella miehiksi ja naisiksi, mutta sosiaalinen sukupuoliemme kehittyy vasta, kun astumme kulttuuriin (mm. Julia Kristeva 1993). Toimittajan työssä juuri tekstin tuottaminen on tapa jäsentää ja merkityksellistää maailmaa. Toimittaja joutuu nimittäin tekemään monia valintoja ennen kuin teksti on muuttunut ideasta valmiiksi jutuksi: minkä näkökulma hän ottaa aiheeseen, ketä haastattelee, mitä kysyy haastateltavalta, mitä muita elementtejä hän ottaa juttuunsa jne. Uskooko toimittaja esimerkiksi vain yhtä lähdettä vai haluaako juttuunsa moniäänisyyttä?

Hollantilainen naistutkija Rosi Braidotti (1993) on hahmotellut uudenlaista naissubjektia. Hänen korostaa, että naissubjektin rakentuminen on poliittinen valinta, johon vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin sukupuoli. Ensinnäkin hänen mielestään subjekti on aina sukupuolittunut, sukupuoleton toimijaa ei voi olla olemassa eikä mitään sukupuolesta irrallaan olevaa minua kuviteltavissa. Sukupuolen ohella hän korostaa myös muita eroja, kuten esimerkiksi ihonväriä ja ikää, jotka ovat myös tärkeitä ja ohittamattomia. Rosi Braidotti on radikaalin sukupuolieron kannattaja. Hän on luonut käsitteen nomadinen naisfeministisubjekti, joka tarkoittaa jatkuvasti liikkeessä olevaa subjektiä. Se on kooste monista yhtäaikaista eroista, muun muassa luokasta, iästä, rodusta, kansallisuudesta ja sukupuolesta. Naisfeministinä puhuminen tarkoittaa, että etusija annetaan sukupuoleen liittyville seikoille ja sukupuolierolle naisten välisten erojen näkökulmasta.

Braidottin tavoitteena on tehdä tilaa naisten omille itsemäärittelyille. Visiot uudesta naisesta eivät ala vaikuttaa hetkessä. Ensin on kerros kerrokselta kuorittava totut ajatuskuviot naiseudesta. Braidotti on sanonut, ettei feminismi ole pelkästään subjektin väärää universaaliutta kritisoiava vastaliike, vaan se myös tukee positiivista naisten halua ja vahvistaa erilaisia subjektiuden muotoja. Braidottin mielestä on tärkeää vahvistaa seksuaalisen eron positiivista puolta miesten ja naisten välisessä

epäsymmetriassa. Ellei jakoa miehiin ja naisiin pidettäisi merkityksellisenä, niin mihin tarvittaisiin feminististä tutkimusta. Sukupuoliero pitäisi ajatella uudella, positiivisella tavalla, jolloin naiseutta ja mieheyttä ei mielletä toisiaan täydentäviksi tai verrannollisiksi, koska sukupuolten välinen suhde ei ole symmetrinen. (Lempiäinen 2000, Braidotti 1993.)

Tällainen näkemys sukupuolesta ja sukupuolierosta on hyvä utopia, mutta sen tiellä on vielä paljon esteitä. Ennen kuin voi "ryhtyä" uudenlaiseksi, postmoderniksi sukupuoleksi, joka voi valita itselleen vapaasti ominaisuuksia, pitäisi ensin luopua vanhoista, itsestäänselvistä ajatusmalleista. Tämä vie aikaa, mutta feministit ovat tehneet jo paljon työtä, jotta perinteiset käsitykset osoitetaan, analysoidaan ja puretaan.

Irma Kaarina Halosen (1999) mukaan keskustelu sukupuolierosta on nais- ja feministisen tutkimuksen tärkeimpiä teemoja. Eron kautta voidaan pureutua feminismiin tärkeisiin käsitteisiin, kuten subjekti, identiteetti, naisen alistaminen, ruumis ja seksuaalisuus. Eron avulla voidaan hahmottaa myös nykyfeminismin kenttää kysymällä, kuinka olennaiseksi sukupuoliero mielletään.

Myös de Lauretiksen (2004, 50) mielestä sukupuolen tutkiminen on nykyään yhä tärkeämpää: Emme voi ratkaista emmekä päästä eroon siitä epämukavasta tosiasiaista, että olemme yhtäaikaan sukupuolen sisä- ja ulkopuolella. Siinä ei auta sen enempää epäsukupuolistaminen (sukupuolen tekeminen pelkäksi diskurssin aikaansaamaksi metaforaksi) kuin androgynisointi (väite, että molemmat sukupuolet kokevat aineelliset olot samoin jonkin tietyn luokan, rodun tai kulttuurin sisällä).

2.3 Feministinen mediatutkimus

Naiset ovat tuoneet arjen asiantuntijoina myös julkiseen keskusteluun yksityiselämän alueelle kuuluvia ongelmia, kuten köyhyys, omaisten hoitaminen, perheväkivalta tai seksuaalinen ahdistelu. Naistutkijoiden analyysit erilaisista sukupuolijärjestelmistä ovat kyseenalaistaneet miesvaltaiset näkemykset yhteiskunnan toiminnasta.

Ongelmana on vain usein se, että naistutkimuksen tuloksia väheksytään ja ne jäävät marginaaliin (ks. mm Eräsaari 1995).

Feminististä tutkimusta on pitkään leimannut niin sanottu kaksoistietoisuus, mikä tarkoittaa sitä, että feministinen tutkimus on samaan aikaan määritelty valtarakenteissa ja niiden ulkopuolella. Feminismi on yhteiskunnallinen liike, joka samaan aikaan vaalii valistuksen ihanteita vapaudesta ja tasa-arvosta, mutta paljastaa ja kritikoii vallan rakenteita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että feministinen teoria muotoutuu kahdessa eri suunnassa. Toisaalta teoria syntyy suhteessa kritiikin kohteena oleviin insituutioihin, ja toisaalta feministeillä on käynnissä jatkuva sisäinen keskustelu, jossa tutkitaan tieteen valtavirran kanssa käytyjen keskustelujen ehtoja ja pohditaan itsekriittisesti vaihtoehtoisen tiedon ehtoja. Toisaalta siis kiinnitetään huomiota naisia rajoittaviin sortaviin rakenteisiin, toisaalta korostetaan naisten aktiivista toimijuutta.

Feministinen mediatutkimus on yksi feministisen tutkimuksen haara, jonka tavoitteena on tehdä näkyväksi sukupuolten välinen epätasa-arvo median esitys- ja tuotantokäytännöissä sekä kiinnittää huomiota tutkimuksen marginaaliin jääneisiin kulttuurituotteisiin ja naisiin niiden katsojina, kokijoina ja lukijoina. Analyysit ovatkin osoittaneet, miten median eri käytännöt sukupuolittavat eli rakentavat kahta erilaista sukupuolta (Ojajärvi 2004, 255). Tähän kenttään liitän oman pro gradu -työni. Haluan tutkia, miten toimittajat rakentavat sukupuolta journalistisissa käytänteissä ja teksteissä. Taustalla on ajatus, että journalismi muuttuu sitä mukaa, kun naiset valtaavat alaa. Tutkimukseni on siis osa feminististä mediatutkimusta.

Vaikka postmodernit feministit ovatkin kyseenalaistaneet sukupuolten välistä eroa ja jopa hahmotelleet ranskalaisen psykonalyytikon Julia Kristevan (mm. 1993) tapaan kolmatta sukupuolvea, joka ei olisi mies eikä nainen, vaan valitsisi ominaisuudet itselleen kulttuurista, on ero mielestäni silti olemassa. Miksi muuten esimerkiksi pienten lasten äidit puhuvat samoista asioista. Heidän miehensä tekevät lähes identtisiä asioita kotona: viihtyvät mieluummin sohvalla kuin tiskipöydän ääressä, jättävät vaatteitaan lojumaan joka paikkaan ja äitien mielestä hoitavat lapsia liian vähän.

Feministisen mediakritiikin tavoitteena on sukupuolten määrällinen tasa-arvo sekä vaikeammin määriteltävä sisällöllinen tasa-arvo. Kummankin tavoitteen tausta-

oletukset ovat samankaltaiset ja nojaavat ajatukseen kahdesta erilaisesta sukupuoli-olemuksesta ja biologisen ja kulttuurisen sukupuolen ykseydestä. (Ojajärvi 2004, 262). Määrällinen tasa-arvo näyttäisi olevan toteutumassa mediassa, vaikka yhä suurten lehtien päätoimittajista suurin osa onkin miehiä. Aihe nousi median itsensä nostamaksi keskustelunaiheeksi kesällä 2006, kun Helsingin Sanomat teki asiasta laajan jutun (27.6. 2006). Jutussa todettiin, että median sisällä on epätasa-arvoa niin kauan kunnes päätoimittajiksi saadaan lisää naisia. Turun Sanomien toimitusjohtaja Keijo Ketonen lausui Helsingin Sanomien jutussa sitaatin, joka kimpaannutti erityisesti naisjournalistit: "Elämän kulku on tämä: miehet tekevät ja naiset saavat lapsia. Se on tässä se suurin este" (Helsingin Sanomat 27.6.2006). Ketonen perusteli sitaatillaan sitä, mikseivät nuoret naiset voi olla suuren lehden päätoimittajia. Esimerkki on sukupuolittunut siinä mielessä, että synnyttäminen on naisten ominaisuus ja se juuri nostetaan esteeksi johtajanpaikoille. Esimerkki on myös harhaanjohtava, sillä eivät nuoret miehetkään pääse suuren lehden päätoimittajaksi. Työ on sellaista, että siihen pätevoidytään vain työkokemuksen kautta aikaisintaan noin 40-vuotiaana. Siinä iässä naisetkaan eivät juuri enää synnytä, vaan sopisivat päätoimittajiksi siinä missä samanikäiset miehetkin. Väite, että synnyttäminen on este johtajuudelle, on sellainen ideologinen ja itsestäänselvä hokema, jonka täytyy kätkeä taakseen aivan muita syitä. Esimerkiksi feministinen kielentutkija Deborah Cameron (1997, 22) varoittaa, ettei saa pitää itsestäänselvänsä sitä, että maailma olisi luonnollisesti jakaantunut kahteen sukupuoleen, naisiin ja miehiin, vaan jako pitäisi nähdä historiallisesti tuotettuna, jonka tarkoitus on, että toinen ryhmä hallitsee toista. Hänen mukaansa tämä oletamus tarkoittaa, että kulttuurinen sukupuoli (gender) rakentaa biologista sukupuolta (sex).

Määrällistä tasa-arvoa voidaan siis mitata helposti, mutta sisällöllisen tasa-arvon mittaaminen on vaikeampaa. Oma tutkimukseni sijoittuu silti tähän sisällölliseen tmaastoon, koska olen kiinnostunut sukupuolen diskursiivisesta rakentumisesta ja tätä voi selvittää kielen kautta. Pyrin saamaan diskurssintutkimuksen keinoin selvyyttä journalististen tekstien sukupuolittumisesta ja siitä, millaisia ovat journalismin sukupuolittuneet käytänteet. Tulosten pohjalta voi myös päätellä ovatko sisällöt tasa-arvoisia vai eivät.

Vaikka sukupuoli on feministeille nykyään vähintäänkin häilyvä käsite, ovat monet silti pyrkineet tekemään määrittelyjä ja listoja siitä, miten sukupuolta tutkitaan tai kategorisoidaan. Esimerkiksi tutkija Sanna Ojajärvi (2004, 263) jakaa feministisen mediatutkimuksen taustaoletukset kolmeen alueeseen sen oletuksen nojalla, että biologisesta sukupuolesta seuraa automaattisesti kulttuurinen sukupuoli:

1. Mediatuotanto: naistoimittaja tekee vääjäämättä naisellisia (naisille ominaisia ja yhteisiä sekä naisten hyväksi koituvia) tekoja.
2. Median esitykset: naisesiintyjä tekee vääjäämättä naisellisia esityksiä.
3. Median kulutus: naiskatsoja tekee vääjäämättä naisellisia valintoja.

Tällaisessa jaottelussa sukupuolta pidetään siis lähtökohtaisesti yhdistävänä tai erottavana kategoriana. En ole täysin samaa mieltä jaottelun kanssa, koska en usko, että biologisesta sukupuolesta seuraa vääjäämättä mitään tietynlaista kulttuurista sukupuolta. Olen sitä mieltä, että jokainen rakentaa oman kulttuurisen sukupuolensa omien kokemustensa ja kiinnostustensa pohjalta. Silti on tunnustettava, että niin tätä tutkimusta kuin vaikkapa lastenkasvatustakin ohjaavat monet määriytykset, joita pidän, ja varmasti monet muutkin pitävät, naisellisina tai miehisinä. Kysymys kuuluukin, pystyykö kukaan täysin irtaantumaan niistä naiseuden ja mieheyden käsityksistä, joita omaksumme biologiastamme ja kulttuuristamme jo lapsesta asti. Jo pienestä pitäen lapset tottuvat siihen, että äiti menee uimahallissa naisten pukuhuoneeseen ja isä miesten. Onko mitään järkevää vastausta sillä hetkellä, kun lapsi kysyy, että miksi näin tehdään?

Kuten Irma Kaarina Halonenkin (1999, 10) toteaa väitöskirjansa johdannossa, kysymykset sukupuolittumisesta, sukupuolten tuottamisesta ja sukupuolen tulkinnasta kulttuurissa ja yhteiskunnassa eivät ole aikansa eläneitä eikä feminismi ole tehnyt itseään tarpeettomaksi. Moniäänisyys suomalaistenkin sukupuolen tutkijoiden keskuudessa on lisääntynyt ja rikastuttanut näkökulmia. Naisten ja miesten vuoropuhelu erojensa teoreettisesta merkityksestä on ehkä jo luonut uusia dirkursiivisia rakenteita ja näin ollen uusia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia käytäntöjä. Millaisia nuo uudet käytännöt voisivat sitten olla? Mikä voisi olla "ihannesukupuoli",

jota toimittajat rakentaisivat tulevaisuudessa, sitten kun nykyiset rakenteet on paljastettu ja purettu? Entä millaisiksi journalistiset käytänteet voisivat tulla? Seuraavassa luvussa luon hieman visiota uudesta sukupuolesta.

2.4 Kohti kunnioittavaa sukupuolta

Mitä sinä päivänä tapahtuu, kun feministinen tutkimus on osoittanut ja purkanut sukupuolittuneet valtarakenteneet eri yhteiskunnan aloilla, esimerkiksi mediassa? Vaikka feministejä erottavat monet peruskysymykset, heitä yhdistää vahvasti poliittinen ja eettinen sitoutuminen vallan ja tiedon yhteyksien paljastamiseen ja sukupuolitetun hierarkian ja epäsymmetrian purkamiseen (Liljeström 2004, 21). Tavoitteena on tasa-arvoisempi yhteiskunta, jossa kukaan ei enää toistaisi patriarkaalista ideologiaa, eivät edes miehet. Filosofin Luce Irigarayn (1996, 21) mukaan sukupuoliero on sellainen vyyhti, jonka avaaminen voisi pysäyttää maailman tuhoamisen monet muodot. Hänen mukaansa sukupuolten erilaisuutta, sukupuolieroa, ei pidä väheksyä tai koettaa poistaa, vaan se pitää saattaa toimimaan hedelmällisesti ja olemaan eettisesti kestävä. Eettisellä sukupuolella hän tarkoittaa kahden sukupuolen välillä toteutunutta vuoropuhelua ja kunnioittavaa välimatkaa. Eettisen ja hedelmällisen sukupuolieron vallitessa sukupuolia ei voi määritellä toistensa avulla, toinen toisensa täydennykseksi tai negatiiviseksi kääntöpuoleksi.

Olemme vielä kaukana tällaisesta maailmasta. Feministeillä on vielä paljon tehtävää, sillä naisen ja miehen välinen tila on tyhjennetty velvollisuuksiksi, oikeuksiksi, vetovoimaksi, himoksi, omistamiseksi ja kuluttamiseksi (Veijola 2001, 22). Jokainen pystyy nimeämään ympärillään olevia asioita naisellisiksi tai miehisisiksi ja arvottamaan sitä, mikä rakentaa sukupuolijakoa, mikä puolestaan erottaa sukupuolet.

Yhteiskuntamme jakaa naiset ja miehet edelleen kahteen eri maailmaan, joista perinteisesti miehisempi on arvostetumpi ja ensisijainen. Elämäämme reunustavat erilaiset kertomukset ja kuvat naiseudesta ja mieheydestä ja niiden kohtaamisesta. Nämä kaikki vaikuttavat päätöksiimme ja arkisiin käytäntöihimme (Veijola 2001, 26). Nämä kaikki kertomukset vaikuttavat myös journalistisissa käytänteissä: toimituksissa

esimiehen ja alaisen välisissä suhteissa, uutiskriteereissä, näkökulmissa ja toimittajien tavassa tehdä juttujaan. Vaikka naisen kategoria ja feminismi ymmärretään nykyään liikkuvammin kuin ennen, sukupuolijakoja pidetään yhä yllä institutionaalisissa rakenteissa (Rantonen 2001, 45), kuten esimerkiksi toimituksissa, joissa toistuvat vuosittaiset rutiinit. Rutiinit ovat itsestäänselvyksiä. Niitäkin tehdään lähes automaattisesti ilman kyseenalaistamista. Tällaisia rutiineja ovat esimerkiksi vaalit ja erilaiset vuosittain toistuvat tapahtumat.

Feministisessä tutkimuksessa essentialismilla tarkoitetaan uskoa yhteen ja annettuun naisolemukseen, joka on perustaltaan biologinen. Naisten oletetaan omaavan tiettyjä pysyviä luonneominaisuuksia, kuten tunteellista herkkyyttä, empatiakykyä ja hoivaavuutta. Näiden ominaisuuksien perusteella naisia on suljettu pois monista tehtävistä. Myös feminismiä on kritisoitu essentialismista, jos se pitää yllä tai vahvistaa sukupuolen perusteella tehtyä erontekoa. (Rantonen 2001, 44.)

Amerikkalainen teoreetikko Judith Butler ei usko essentialismiin, vaan menee kauas vastakkaiseen suuntaan. Butler (1990, 146-147) ei pidä sukupuolta annettuna tai itsestään selvänä, vaan poliittisena identiteettikategoriana sekä kriittisesti analysoitavana ja historiallisesti muotoutuneena käsitteenä. Häntä kiinnostaa miten sukupuoli rakentuu diskursiivisesti. Butlerin keskeinen väite on, ettei ole olemassa mitään luonnollista ydinsukupuolta. Butlerille sukupuoli on pikemminkin heteroseksuaalisen normin muovaama instituutio, joka pyrkii sääntelemään sen rajoja koettelevia muita seksuaalisuuden ilmaisuja. Oleminen on siis normatiivinen rakennelma. Butler on kehittänyt performatiivisen sukupuoliteorian, jonka mukaan sukupuoli kaikissa muodoissaan tehdään. Sukupuoli ei siis voi olla luonnostaan tai itsestään olemassa, vaan kaikki on tuotettua. Esittämällä sukupuolta teemme samalla näkyväksi sen mitä pidetään sukupuolena. Luonnolliseksi ajateltu sukupuoli rakentuu rituaalisista käytännöistä ja vasta käytäntöjen toistaminen saa ruumiin näyttämään luonnolliselta. Näistä normeista luopuminen poistaisi kulttuurisilta kertomuksilta "miehen" ja "naisen". (Ojajärvi 2004, 260.)

Median esitykset eivät sukupuolen performatiivisuuden mukaan välitä tai heijasta olemassaolevaa todellisuutta vaan rakentavat sitä, mitä todellisuudella ymmärrämme. Sukupuoli rakentuu siis vasta, kun sitä tarpeeksi toistetaan. Se, mikä on mahdollista tunnistaa, välittyy meille erilaisten tunnistettavuutta säätelevien diskurssien kautta. Media on nykyään muodostunut ehkä keskeisimmäksi foorumiksi, jossa toistetaan tuttuja sukupuolen esityksiä, koska lähes jokainen meistä seuraa jotain mediaa päivittäin ja muodostaa käsityksensä maailmasta median kautta.

Monien feministitutkijoiden tavoitteena on siis paljastaa ja purkaa yhteiskunnan patriarkaaliset rakenteet ja sen jälkeen koota palikat uudestaan, tasa-arvoisemmin. Se onnistuisi esimerkiksi rakentamalla uudenlainen sukupuoli diskursiivisesti tai performatiivisesti. Kun alamme toistaa toisenlaista kertomusta naisesta ja miehestä, silloin rakentuisi uudenlainen sukupuoli. Voiko tämä olla koskaan mahdollista, on toinen kysymys. Mutta jos se olisi mahdollista, silloin media olisi avainasemassa rakentamassa toisenlaista sukupuolta.

Olen edellä pohtinut feminististen teorioiden kautta sitä, kuinka ihmisten toiminta yhteiskunnassa on aina sukupuolittunutta. Sukupuoli otetaan mukaan kaikkeen ihmisten väliseen sosiaaliseen toimintaan. Journalistiset tekstit ovat puolestaan tärkeässä roolissa välittämässä ja luomassa sosiaalista toimintaa. Ne välittävät muiden ihmisten ajatuksia, mutta myös muokkaavat ja luovat merkityksiä. Ihmiset luovat nykyään maailmankuvaansa yhä enemmän median kautta.

Seuraavaksi pohdin uutiskriteereitä, hyvää journalismia sekä kansalaisjournalismia journalistisina käytänteinä, joiden kautta toimittajat tuottavat merkityksiä.

Uutiskriteerit ja hyvä journalismi ovat toimittajien perustyökaluja, kun he valitsevat aiheita ja tuottavat sisältöjä. Käsitteet ovat alan sisällä niin tuttuja, että ne ovat muuttuneet itsestäänselvyyksiksi, joita ei juuri arjessa pohdita eikä kyseenalaisteta. Kansalaisjournalismi taas on journalismin suuntaus, jonka lähtökohta on kansalaisten ja yhteisöjen osallistuminen ja näkyminen mediassa. Sen ihanne on demokraattisuus, siksi se sopii mielestäni tavoitteeksi myös sukupuolisesti tasa-arvoiselle journalismille.

3 HYVÄ JOURNALISMI

Toimittajat elävät työssään jatkuvasti objektiivisuuden ja subjektiivisuuden ristipaineessa. Toisaalta juttujen, varsinkin uutisten, pitäisi olla mahdollisimman objektiivisia, neutraalisti representoituja kuvia tapahtuneesta. Toisaalta omat subjektiiviset intressit ja kokemukset vaikuttavat väistämättä toimittajien tapaan työskennellä, valita aiheet ja haastateltavat sekä jutun näkökulmat ja painotukset. Lisäksi toimituksissa vallitsevat tietyt uutiskriteerit, jotka ohjaavat vahvasti toimittajien työskentelyä. Toimitusten "talon tavat" eli uutiskriteerien omat painotukset perustuvat yleisiin uutiskriteereihin, jotka eivät suinkaan ole yksiselitteisiä. Uutiseen kohdistuu siis monia vaatimuksia ja toisaalta se syntyy monien eri tekijöiden ja merkitysten kautta. Yksi tällainen uutisen muokkaaja on sukupuoli ja se, miten sukupuoli näkyy uutiskriteereissä. Mihin sukupuoli asemoituu uutiskriteereihin vaikuttavien tekijöiden joukossa? Pystyvätkö journalismin omat säännöt hukuttamaan sukupuolen? Edellisessä luvussa perustelin feminististen teorioiden valossa sitä, kuinka sukupuoli on läsnä kaikessa mitä teemme. Se on siis myös läsnä vahvasti toimittajien uutistyoössä.

Tässä luvussa tuon esiin uutiskriteereitä ja korostan erityisesti muutamaa niihin vaikuttavaa tekijää, kuten käsitystä hyvästä journalismista sekä 1980-luvulta Yhdysvalloissa alkunsa saanutta kansalaisjournalismia. Sen on katsottu edustavan demokraattisempaa ja yleisöt huomioon ottavampaa journalistista tapaa työskennellä. Kansalaisjournalismin kummisedäksi on kutsuttu amerikkalaista ajattelijaa, James Careyta. Hän uskoi vahvasti keskustelujen ja lähiyhteisöjen kykyyn ratkaista asioita, eikä asiantuntijoiden valtaan. (Heikkilä&Kunelius 2003, 190.)

James Carey itse näkee kansalaisjournalismin ajatukset ainoana yrityksenä ainakin yrittää luoda jonkinlaista vastavoimaa ”globaalisti keskittyvälle vallalle ja markkinoiden tyrannialle” (Carey 1999, 63).

3.1 Itsestänselvät uutiskriteerit

Nykyisten journalististen käytänteiden takana näkyvät vielä objektiivisuuden vaatimusten ääriviivat, vaikkakin yhä himmeämpänä. Voi myös olla niin, että journalismin tutkimuksessa objektiivisuuden vaatimus tai edes sen mahdollisuus on lähes kumottu, mutta toimituksissa se ohjaa yhä vahvasti uutiskriteereitä. Moni toimittaja näkee itsensä totuuden välittäjänä eikä mieti arjen työssään sitä, että jokainen teko on valintaa ja luo merkityksiä, joita joku toinen valinta ei olisi luonut. Koska historiallisista syistä uutiskriteereiden ja objektiivisuuden määrittelyt liittyvät miehiseen diskurssiin, voi empiirisen objektiivisuuden nostaminen uutisdiskurssin tavoitteeksi olla sukupuolittunutta pyrkimystä irrationaalien feminiinisen puolen kätkentään (Halonen 1999, 116).

McQuailin mukaan (2000, 337-339) journalistit itse tuntevat pitävän uutiskriteereitä vahvasti metafyyysisinä ja vaikeasti perusteltavina asioina: journalisti yksinkertaisesti tuntee intuitiivisesti, mikä on uutinen. Mielenkiintoista nykyisten vaatimusten valossa on McQuailin näkökulma, että uutisen pitää olla ”human interest”. Hän tarkoittaa, että uutisen pitää sisältää vakavasti otettavaa informaatiota, mutta myös jotakin viihdyttävää, kiinnostavaa ja jopa sensaatiomaista.

Samaa mieltä ovat myös suomalaiset toimittajat. Toimittajat ovat melko yksimielisiä siitä, että heidän rooliinsa kuuluu ensinnäkin selkeä yhteiskunnallisen toimijan ulottuvuus. Sen mukaan toimittajan pitää arvostella yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia sekä vahtia yhteiskunnallisia vallankäyttäjiä. Lisäksi toimittajan tehtäviin kuuluu eräänlainen kansalaisyhteiskunnan henkisen moottorin ja valistajan osa. Tämän mukaan toimittajan pitää tuoda esille uusia ajatuksia ja ideoita. Lähes yhtä tärkeänä toimittajat pitävät kuitenkin elämysten tarjoamista yleisölle. (Heinonen 1995, 97-98.)

Toimittajan työhön nähdään siis kuuluvaksi vahvasti myös tunteita koskettava puoli. Mutta tunteita ei voi välittää objektiivisesti. Ei ole mitään objektiivista

kysymyspatteristoa, miltä pohjalta toimittaja voisi kysyä tunteita tai muitakaan asioita. Toimittajan yksi tärkeä kyky onkin osata kysyä asioita. Ilman kysymyksiä ei voi tehdä haastattelua. Erityisesti silloin, kun haastatellaan niin sanottuja tavallisia ihmisiä, jotka eivät ole tottuneet toimittajiin, täytyy toimittajalla olla hyvä tilannetaju ja psykologista silmää, että saa haastateltavan avautumaan ja kertomaan asioita. Jos haluaisi tutkia toimittajien työskentelytapoja, pitäisi tutkijan kulkea toimittajien mukana juttukeikoilla ja havainnoida heidän menetelmiään. Itse tarkastelen kuitenkin toimittajien tapaa kirjoittaa, sillä uskon, että heidän haastattelumenetelmänsä ja -sisältönsä välittyvät myös teksteihin.

Kielellinen kompetenssi, jota uutisdiskurssissa mukana oleminen edellyttää, on kulttuurista ilmaisukykyä, johon kasvaminen liittyy vahvasti Naiseksi ja Mieheksi merkitsemiseen. Miten sukupuolittuminen näkyy sitten puhekäytännöissä ja tekstuaalisissa strategioissa? Halosen (1999, 96) mukaan miehet dominoivat ryhmiä, joissa molemmat sukupuolet ovat edustettuina. Miehet puhuvat enemmän ja keskeyttävät enemmän. Naisten ryhmät perustuivat jaetuille tunteille, miesten taas jaetuille aktiviteeteille. Naiset myös kysyvät enemmän kuin miehet, mikä on mielenkiintoinen seikka sen vuoksi, että yksi toimittajan keskeinen tapa saada asioita selville on juuri kysyä. Naistoimittajat korostavat miehiä enemmän toimittajan roolia toisaalta uusien ajatusten esittäjänä ja toisaalta kuitenkin kantaaottamattomana tarkkailijana (Heinonen 1995, 98). Kielen sukupuolittumisen tunnusmerkit eivät silti ole näin yksiselitteisiä, koska niiden esiintyminen riippuu paljon kontekstista ja tilanteesta.

Uutiskriteerit ohjaavat myös aihevalintoja, jotka voivat olla osittain toimittajan itse valitsemia, mutta niihin vaikuttavat myös toimituksen journalistiset käytännöt, kuten työnjako. Yleensä toimittajan käytännön työtä eivät sanele pelkästään hänen henkilökohtaiset mieltymyksensä. Toimittaja on koko ajan osa toimituksen toimintakulttuuria ja tapoja. Esimies voi käskää toimittajaa tekemään jonkun tietyn jutun. Ja esimerkiksi tietyssä työvuorossa toimittaja joutuu tekemään päivittäisiä rutiineja, kuten poliisiuutisia. Lisäksi toimittaja on myös perinteisen uutiskulttuurin

sisällä. Siinä tietyt aiheet katsotaan uutisiksi ja niitä käsitellään tietyllä tavalla. Journalistin tehtävät ja hyvä journalismi ovat historiallisia merkityksenannon prosesseja, joissa ja joiden kautta arvoja, ihanteita ja käytäntöjä otetaan mukaan ja suljetaan ulos, legitimoidaan ja marginalisoidaan (Hujanen 2006, 33). Monissa lehdissä toimittajille annetaan omat aihealueet, joita he erityisesti seuraavat. On varmasti monen tekijän summa, miten nämä alueet määräytyvät kullekin toimittajalle. Tällainen toiminta on tärkeä osa journalistisia käytänteitä, joissa sukupuolittuneet näkemykset voivat helposti päästä vallalle. Tarkastelen tätä aihetta lisää luvun 6 sisällönanalyysissä, jossa selvitän naisten ja miesten aihevalintoja.

Heikki Kuutti (1995, 215) korostaa tutkivaa journalismia käsittelevässä väitöskirjassaan, että journalistiseen traditioon vaikuttavat yhteiskunnallinen ilmapiiri, tiedotusvälineiden oma toiminta ja tiedonvälityksen tekninen kehitys. Journalistisen kulttuurin sisäinen muutos on näin ollen yksi journalistisen tradition ”uudistuselementti”. Vallalla oleva journalistinen kulttuuri pohjautuu journalistiseen traditioon, joka vastavuoroisesti myös vahvistaa journalistista kulttuuria.

Suomen Sanomalehtimiesten Liitto kysyi toimittajilta itseltään, mitkä ovat naisten ja miesten työtehtäviä (Taloustutkimus Oy, Elokuu 1991). Toimittajien mielestä naisten töitä ovat muotiasiat, sosiaali- ja vammaisjutut, sosiaali- ja terveysasiat, uutisrutiinit, toimitukselliset rutiinit, kääntäjä, erikoistoimittajien ryhmä, paskajuttujen teko sekä uutistoimittajan työt. Miesten töitä ovat tie- ja satamajutut, toimituspäällikön ja päätoimittajan työt, herkkujutut, auto- ja liikennejutut, tiedejutut, rikos- ja kovat uutiset, artikkelitoimittajan työt sekä isot jutut.

Joka kolmas vastaajista oli sitä mieltä, että nais- ja miestoimittajien uutisarvostukset ja näkemykset hyvästä jutusta eroavat paljon toisistaan. Vastaajien mukaan naiset suosivat sosiaalisia arkipäivään liittyviä aiheita, miehet puolestaan politiikkaa, taloutta ja rötösjuttuja. Naiset kirjoittavat ihmisläheisempiä juttuja, miehet teknisiä, virkamiesmäisiä tai uutisluonteisia juttuja. Vaikka tutkimus on jo hieman vanha, se kertoo selvästi, että aihevalinnat ovat monien toimittajien mielestä hyvinkin sukupuolittuneita, jopa todella arvottavia. Miesten aiheissa mainittiin herkkujutut, kun

taas naisten aiheissa yhtenä kohtana esiintyivät paskajutut. Selvitän sisällönanalyysissäni, pitääkö tutkimuksen tulos paikkansa omassa aineistossani.

Irma Kaarina Halosen (1999, 94-95) tutkimuksessa suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuvasta puolestaan kävi ilmi, että televisiouutisissa naistoimittajien jutut tavoittelivat enemmän kertomuksellista kokonaisuutta kuin miesten. Hän tutki mm. suomenkielisten tv-uutisten mies ja naiskuvaan toimittajien sukupuolijakauman ja uutisten henkilöiden pohjalta. Miestoimittajat valitsivat usein juontoympäristökseen fallisen rakennelman (palatsi, torni, lipputankorivi), kun taas naiset hakeutuivat arjen ja ihmisten keskuuteen. Myös haastattelun ja jutun rakentamistavoissa oli sukupuolieroja. Naistoimittajat pyrkivät jutunteossa enemmän ihmisläheisyyteen, miehet taas omaksuivat näkymättömän tietäjän aseman. Tulos näyttäisi myötäilevän historiallista naisen ja miehen asemaa, jossa naiset ovat olleet arjen asiantuntijoita kodin piirissä, kun taas miehet ovat toimineet kodin ulkopuolella.

Toimittajien ilmaisua ohjaavat vahvasti myös eri juttutyypit. Voidaan jopa sanoa, että journalistisissa genreissä toimittajan ilmaisu on sidottua. Uutinen on sidotumpaa kieltä kuin esimerkiksi pakina. Mitä sidotumpaa ilmaisu on, sitä enemmän siinä puhuu anonyymi journalistinen kulttuuri kuin yksittäisen journalistin persoona. Uutisjournalismissa kirjoittaa journalistinen kulttuuri ja tämän kulttuurin synnyttämä journalistinen subjekti (Halonen 1996, 111). Uutiskriteerit ovat tärkeä osa journalistista kulttuuria. Ne ovat toimituksissa vakiintuneita, piintyneitä itsestäänselvyyksiä, joita ei kyseenalaisteta juuri lainkaan. Monet toimittajat väittävät tekevänsä juttuja yleisten uutiskriteereiden ja journalistin ohjeiden mukaan eivätkä sukupuolestaan käsin. Mutta koska toimittajilla on julkinen puhevalta, heillä on myös vastuu siitä, mitä ja miten he sanovat ja ketä nostavat julkisuuteen.

Zilliacus-Tikkanen on selvittänyt monissa tutkimuksissaan (mm. 1990, 1997) kysymystä siitä, mitä on naisjournalismi tai erityinen naisjournalistinen näkökulma. Hän pyrkii rakentamaan tunnuspiirteitä, jotka olisivat tyypillisiä naisnäkökulmalle journalismiin. Naisjournalistiselle näkökulmalle on ominaista muun muassa

pehmeiden ja naisaiheiden priorisointi, suuremman painon antaminen kokonaisuuksille tai yhteyksille yksittäisten tapahtumien sijaan, tapahtumien konkretisointi ja sen selvittäminen, mitä seurauksia niillä on ihmisille arkielämän tasolla ja vielä persoonallinen paneutuminen eli empatia niitä kohtaan, joita uutisissa käsitellään. Nämä piirteet ovat myös eräänlaisia hyvän journalismin kriteerejä. Haastatteluissa journalistit ovat maininneet juuri nämä piirteet naisten ja miesten tekemän journalismin eroiksi. Naisjournalisteille yhteisiä piirteitä ovat muun muassa informaaliset johtamistyyli, persoonallisen identiteetin ja ammattiroolin yhdisteleminen sekä muoto- ja sisältökokeilut. (Zilliacus-Tikkanen 1997, 68.)

Rekrytoimalla naistoimittajia myös toimitushierarkian johtoportaaseen voitaisiin siis vaikuttaa toimitustyön sisältöihin moniäänisemmän journalismin aikaansaamiseksi. Se, mikä on parempaa kuin joku toinen, on tietysti aina näkökulmasta kiinni, mutta toimittajakunnan naisistuminen voi tulla ongelmaksi toimitusten esimiehille, jos he ovat jatkossakin useammin miehiä kuin naisia. Jos toimittajilla ja esimiehillä on liian erilaiset arvot, voi työn johtamiseen ja toimittajien motivoimiseen tulla ongelmia. Journalistiset käytänteet, mihin lasken kuuluvaksi toimittajien jokapäiväiset työskentelytavat sekä uutiskriteerit, ovat paljolti myös toimituskohtaisia. Kokemukseni mukaan jokaisessa lehdessä, jossa olen työskennellyt nämä käytänteet ovat vaihdelleet. Uutiskriteerit ja niitä koskevat säännöt ja tieto ovat olemassa, mutta tämä tieto on tavallaan hiljaista osaamista, joka opitaan ja joka uusiutuu arkisissa toimissa, mallioppimisena, vanhempien ajmattilaisten esimerkkiä seuraamalla ja niin edelleen (Kunelius 1998, 217). Koska miehet ovat olleet yleisemmin näitä vanhempia kollegoja aina 1990-luvulle saakka, on heidän kauttaan siirtynyt maskuliinista tietoa kokemustietona nuoremmille toimittajille.

Toisaalta toimituskäytännöt ovat muuttuneet nopeastikin aivan uusiin suuntiin 2000-luvulla ja muutos jatkuu yhä. Jaana Hujanen (2004 ja 2006) on selvittänyt journalistihaastattelujen avulla tätä muutosta. Monissa lehtitaloissa, kuten Aamulehdessä, Keski-suomalaisessa ja Savon Sanomissa, yhdeksi yleisölähtöiseksi journalismin kehittämisen välineeksi on noussut asennetutkimus Risc Monitor. Tämä kansainvälinen markkinatutkimusmetodi kuvaa yhteiskunnan ilmapiiriä,

sosiokulttuurisia karttoja, asenneryhmiä ja ennustaa niiden muutoksia. Keskeistä on kysyä, miten sen käyttö heijastuu uudistamisen logiikkaan ja journalismin sisältöihin. (Hujanen 2004, 38.) Mielestäni Risc Monitoria, kuten muitakaan yleisötutkimuksia, ei saa ottaa liian suoraviivaiseksi journalismin tekemisen ohjeistoksi, sillä journalismia ei voi määritellä täysin etukäteen, se ei taivu sapluunaan. Silti on hyödyllistä tuntee yleisön asenteita, niitä voi hyödyntää juttujen näkökulmien etsinnässä. Esimerkiksi Hujasen (2004, 43) haastattelemat toimitusten päälliköt kaipasivat lisää uutisia, mutta niitä pitäisi tehdä kiinnostavammin, läheisemmin ja arkisemmin, koska lehden pitää olla "samalla aaltopituudella lukijan kanssa".

Tämänkaltaiset havainnot parantavat mielestäni journalismia yleisesti, ja tasa-arvoa erityisesti, koska esimerkiksi uutispäällikkö pystyy vaikuttamaan toimituksen työtapoihin paljonkin. Jos lehtien päälliköt todella ajattelevat niin, että juttujen pitää olla läheisempiä ja arkisempia, niin silloin yksityisen alueen arjen merkittävät tapahtumat tulevat näkymään mediassa tulevaisuudessa yhä enemmän. Esimiehillä on lähtökohtaisesti valta tuottaa ja esittää tietyt arvot koko organisaation jaettaviksi "talon tavoiksi", joita yksittäinen toimittaja voi toki vastustaa, mutta hän joutuu kuitenkin ottamaan kantaa niihin, minkä vuoksi ensisijaiseksi tarjottuja ihanteita haastavien näkökulmien toimintatila voi olla suppea (Hujanen 2006, 33).

Kuten aiemmin jo mainitsin, toimituksissa on myös omat tapansa jakaa vastuualueita. Joissakin toimituksissa, kuten Keski-suomalaisessa, toimittajille on jaettu selkeät omat vastuualueensa, joita kukin seuraa ja uutisoi. Läheisyyden ja arkisuuden vaatimus näyttäisi korostavan niitä vastuualueita, joita naistoimittajilla usein on, kuten sosiaali- ja terveydenhuolto, kuluttajuus, lapset ja vanhukset.

Nykyään media-alan seminaareissa puhutaan yhä enemmän talouden merkityksestä sisältöön. Lehden pitää olla kahta kautta myyvä. Toisaalta lukijat pitää saada koukkuun ja toisaalta ilmoittajat on pidettävä tyytyväisinä. Talouden korostuminen voi vaikuttaa sisältöihin kahdella tavalla. Jos ei haluta loukata ilmoittajia, vältetään ehkä arvostelemasta heitä ja toisaalta lehteen saatetaan haluta sellaista sisältöä, joka kiinnostaa juuri suuria ilmoittajia. Jaana Hujanen (2006) on tarkastellut uudenlaisia

yleisönpalvelun muotoja mm. markkinaehtoisen journalismin uudistamisen diskurssin avulla. Hän tuo esiin, miten erilaisina journalismin tekemisen horisontteina suomalaistoimittajat kokevat bisneksen etujen palvelemisen sekä demokratian ja kansalaisuuden tukemisen, mutta miten näiden horisonttien tuottamat yleisön palvelun käytännöt kuitenkin leikkaavat, muistuttavat ja tukevat toisiaan. Toimittajille keskustelu uudenlaisesta yleisönpalvelusta tarkoittaa journalistisen sananvapauden, asiantuntijuuden ja työtyytyväisyyden kysymyksiä. Niiden tutkiminen auttaa ymmärtämään, miksi markkinointuminen on toimittajille usein hyvien sisältöjen uudelleenneuvottelua moninaisempi prosessi ja miten journalismia voisi uudistaa niin, että toimittajat kokevat prosessin demokraattiseksi ja tavoitteet omikseen. (Hujanen 2006, 31.) Toimittajat voivat kokea, että taloudellisuuden vaatimukset kaventavat heidän rooliaan puolueettomana tiedon välittäjänä. Jos toimittajia ei saada mukaan markkinaehtoisuuteen myönteisessä hengessä, voivat seuraukset näkyä sisällöissä, mikä taas heikentää journalismin laatua.

Miten tähän kaikkeen sopii sitten tasa-arvoinen journalismi, on monimutkainen kysymys. Jos toimituksessa on esimies tai -nainen, joka haluaisi tehdä tasa-arvoista journalismia, hänen on helpompi vaikuttaa talon omiin tapoihin kuin yleisiin uutiskriteereihin. Hänen kauttaan toimittajat voivat omaksua "uudet" talon tavat ja näin olisi mahdollista muuttaa journalistisia sisältöjä. Olisi siis tärkeää, että naiset olisivat esimiehinä tasavertaisesti miesten rinnalla, näin kumpikin sukupuoli pääsisi käyttämään valtaansa tasapuolisesti. Uskon, että tällainen järjestely ei voi olla haitaksi journalismille, päinvastoin.

Myös tutkija Paavo Lintulan (2005) toimittajahaastatteluissa mainittiin talon tavat, jotka toimittaja nopeasti omaksuu. Lintula haastatteli väitöskirjassaan Kaleva-lehden toimittajia. Haastatellut pitivät työtään mielekkäänä. Ammattilypeys, työstä saatava tyydytys ja velvollisuudentunto ruokkivat tätä tunnetta. Suurimpina uhkina he pitivät viihteellisyyden lisääntymistä, lehtien samankaltaistumista ja himoa ylittää valtakunnallinen uutiskynnys. Toimittajat oppivat nopeasti, mitä arvostetaan. On kiitollisempaa haastatella julkkiksia tai repostella julkisuushakuisia ostotutkimuksia

kuin mennä vanhainkotiin katsomaan arjen ongelmia. Kentälle meno alkaa olla jo harvinaista Lintulan tutkimuksen mukaan.

Lintulan tulos on mielenkiintoinen uutiskriteerien kannalta. Hän toteaa, että toimittajat oppivat nopeasti, mitä arvostetaan. Arvostus on siis joku olemassaoleva oletus, jonka toimittajat oppivat. Toisaalta toimittajat arvostelevat uutisten viihteellistymistä, mutta toisaalta tekevät helppoja julkkishaastatteluja mieluummin kuin menevät vanhainkotiin. Yleiset arvostukset syntyvät totutuista tavoista. Rutiinien ja kiireen keskellä toimittajat eivät kyseenalaista toimintatapoja. Hyvä juttu, kova uutinen tai skuuppi ovat toimittajille tärkeitä niiden itsensä vuoksi. Se, miten uutinen tarjoillaan yleisön luettavaksi ja mitä lukijat siitä saavat, on lopulta sivuseikka. Ainakaan toimittajalla ei ole pitäviä ja luotettavia keinoja tietää yleisön reaktioista. Siksi työn jäljen arvioinnissa riittävät journalismin omat (uutis)kriteerit. (Heikkilä 2001, 129.)

Uutiskriteereihin liittyy olennaisesti käsite hyvästä journalismista. Myöskin sitä on vaikea määritellä, sillä hyvän journalismin perustelut löytyvät samalla tavalla lähes sanomattomana alan sisältä ja jokaisesta toimituksesta, kuten uutiskriteeritkin. Joitain määritelmiä on tehty, esimerkiksi journalismin ohjeissa. Käsittelen seuraavaksi hyvää journalismia myös siksi, että se liittyy sukupuolittumiseen ja kysymykseen siitä, millaista journalismi on ja millaista sen pitäisi olla.

3.2 Hyvä journalismi ja kansalaisjournalismi

Journalismin tärkein tehtävä on välittää oikeita tietoja todellisuudesta, vaikka faktat ovatkin ehkä kaikkea muuta kuin objektiivisia. Uutiskriteereitä noudattavan jutun uskottavuus perustuu tosiasioihin ja luotettavuuteen. Ongelmallisia ovat sanat oikea ja luotettava, koska ne ovat arvottavia eivätkä suinkaan merkityksiltään yksiselitteisiä. (Kunelius 1998, 207-230.) Kuka saa määritellä journalistisissa yhteisöissä sen, mikä on oikeaa ja luotettavaa? Nähdäkseni oikea ja luotettava ovat toimituskäytäntöjen sanelemia arvoja, joita ei juurikaan arkityössä kyseenalaisteta. Ne ovat samalla tavalla itsestäänselvyyksiä kuin uutiskriteeritkin. Uutiskriteerit ja hyvä journalismi eivät silti

ole mystisiä asioita, joita ei voisi määritellä. Jo toimittajaopiskelijoille opetetaan näistä alan peruskäsitteistä ainakin se, että uutisessa on kärki, jossa kerrotaan tärkein asia. Uutisen kärjen saa selville kysymällä mitä, missä, milloin ja miksi. Tämän tarkemmin toimittajalle ei ohjeita juuri anneta.

Journalistien toimintaa ovat toki ohjanneet ja ohjaavat yhä Suomen Journalistiliiton tekemät journalistin ohjeet. Ne ovat käytännössä olleet ainoa ammatillinen säännöstö, joka Suomessa on olemassa (Heinonen 1995, 114). Journalistin ohjeiden rinnalle ovat tosin yleistyneet 2000-luvulla mediatalojen omat toimituskohtaiset oppaat, kuten tyylikirjat, jotka korvaavat alan jaettuina koodistoja ja sääntöjä (Hujanen 2006, 40). Näissä oppaissa määritellään journalismia usein omistajien tahdon mukaisesti, mikä saattaa olla ristiriidassa journalismin eettisten arvojen kanssa. Siksi pidän journalistin ohjeita yhä journalismin ylimpänä ohjeistona, sillä niitä ei sanele kenenkään taloudellinen intressi. Myös muut suomalaiset toimittajat pitävät journalistin ohjeita pikemminkin tärkeinä kuin tarpeettomina puhumattakaan haitallisuudesta toimittajan työn kannalta (Heinonen 1995, 127).

Journalistin ohjeissa puhutaan muutamassa kohdassa siitä, miten jutut on tehtävä:

1. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.
2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.
8. Journalistin on pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.
12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksia.
26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti. (Suomen Journalistiliitto)

Sukupuolesta ei journalisteille juuri tarkemmin puhuta kuin mitä journalistin ohjeiden kohdassa 26 kehoitetaan. Halosen (1999, 100) mukaan myöskään viestinnätutkijat eivät ole juurikaan pohtineet sukupuolittamisen ja sukupuolittumisen problematiikkaa. Jos tutkitaan uutistoimittajan työtä, sitä säätelevät kuitenkin myös erityiset sukupuolen, vallan ja kielen diskursiiviset rakentumiset, joita on vaikea sivuuttaa. Myös van Dijk (2001, 114) kiinnittää huomiota tiettyjen ryhmien omaan tietoon, jota muut eivät välttämättä edes tunnista. Ryhmätietouden jakavat tietyt sosiaaliset ryhmät, kuten ammattilaiset, yhteiskunnalliset liikkeet tai liikeyritykset. Tällainen ryhmätietous voi olla puolueellista tai ideologista. Ulkopuoliset pitävät näiden ryhmien tietoa pikemminkin uskomuksina. Uutistoimitusta voi pitää tällaisena ryhmänä, sillä se toimii omien lakiensa mukaan. Luultavasti yksikään toimittaja ei tunnustaisi tekevänsä epätasa-arvoista journalismia, vaan hyvän journalismin nähdään pitävän sisällään tasapuolisen uutisoinnin. Tasapuolisuus on kuitenkin eri asia kuin tasa-arvo. Jokainen toimittajanalku oppii tasapuolisuuden periaatteen pian uransa alussa. Sillä tarkoitetaan, että aihetta pitää käsitellä niin, että ainakin puolesta ja vastaan olevat mielipiteet pääsevät esille. Asialla ei välttämättä ole mitään tekemistä sukupuolten välisen tasa-arvon kanssa.

Heinosen tutkimuksen (1995, 121) mukaan toimittajat itse arvioivat tärkeimmäksi ohjenuorakseen totuudellisuusvaatimuksen. Seuraaviksi tärkeimpiä kohtia heille ovat ihmisoikeuksiin ja yleisövastuuseen liittyvät kohdat yhdistettynä journalistin ammatillisen integriteetin puolustamiseen. Olisi mielenkiintoista tietää, mihin kategoriaan toimittajat sijoittaisivat sukupuolten välisen tasa-arvon. Joissain tapauksissa tasa-arvoasiat ovat ihmisoikeuskysymyksiä, kuten esimerkiksi naispappien syrjintä kirkossa, mutta mieltävätkö toimittajat laajemmin asian näin, on toinen kysymys. Näitä toimittajien itsearviointeja voidaan mielestäni pitää yhtenä tärkeänä kriteerinä hyvälle journalismille, koska toimittajat haluavat olla jotenkin ulkopuolisista riippumaton ammattikunta ja siksi alalla on ehkä pohdittu omaa toimintaa keskimääräistä alaa enemmän.

Määrittelyt ovat journalisteille itselleen piinallisia ja aiheuttavat puolustusta, varsinkin jos joku ulkopuolinen niitä lausuu. Kun 1900-luvun journalismin kehityksessä kiteytyi ajatus, jonka mukaan journalistit ovat itsenäinen ja riippumaton professio, tuli journalismin arvioimisesta samalla hiukan paradoksaalisesti ei-julkinen asia. Jos toimittajan tehtävä on toimia yhteisen julkisuuden ovimiehenä, joka suhtautuu kriittisesti kaikkiin julkisuuteen pyrkiviin, merkitsee tämä sitä, etteivät muut voi arvioida journalismin hyvyyttä. (Kunelius 2000, 4.) Ehkä tästä syystä myös journalismin sukupuolittumisen selvittäminen on jäänyt hyvin vähäiselle huomiolle journalismin tutkimuksessa, sillä siihen tarttuminen tarkoittaa journalismin kritiikkiä.

Denis McQuailin (2000, 171) mukaan median pitäisi heijastaa rakenteissaan ja sisällöissään erilaisia yhteiskunnan (ja yhteisöjen) sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia todellisuuksia enemmän tai vähemmän tasapuolisesti. Median pitäisi lisäksi tarjota mahdollisimman tasapuolisesti erilaisille vähemmistöille pääsyä mediasisältöihin. Median pitäisi myös olla foorumi mahdollisimman monille yhteiskunnan näkökulmille. Ja vielä median pitäisi tarjota relevantteja sisällön valintoja yleisöilleen. Vaatimukset ovat haasteellisia arjen kiireessä pakertavalle journalistille. Feministiselle mediakritiikille ne puolestaan ovat toiveikkaita ja lohdullisia, sillä jos McQuailin esittämät ajatukset toteutuvat, lisäävät ne merkittävästi tasa-arvoa median sisällöissä. Samalla monenlaiset uudetkin mielipiteet saisivat äänivaltaa mediassa. McQuail itsekin arvelee, etteivät nämä normatiiviset vaatimukset toteudu kaikilta kohdiltaan, vaan monista eri syistä jokin osa jää aina toteutumatta.

On helppo hyväksyä hänen kriteerinsä perusteluksi hyvälle journalismille. Ne tukevat omaa näkemystäni, jonka mukaan sukupuoli pitäisi ottaa huomioon uutiskriteereissä, jos se ei jo siellä ole. On epäkohta, että puolet ihmisistä eli naiset ovat eriarvoisessa asemassa maailmassa ja sen yhdessä osa-alueessa, mediassa. Joka tapauksessa vaatimus moniäänisyyteen ja -arvoisuuteen ei voi toteutua, jos pidetään tiukasti kiinni aikoja sitten päätetyistä uutiskriteereistä, joita toimittajat eivät kyseenalaista.

Risto Kunelius (2000) yritti myös määritellä hyvää journalismia, ja kirjoitti raportin siitä, millaista hyvä journalismi on siitä kiinnostuneiden, aktiivisten kansalaisten mielestä. Tutkimukseen haastateltiin 79 eri alan asiantuntijaa. Tulokset olivat osin odotettuja, mutta myös yllättäviä. Tutkimuksen mukaan perusmääritelmä on melkein kuin journalismin oppikirjasta: hyvän journalismin arvioimisen pohjana on käsitys, jonka mukaan journalismin pitäisi tarjota yleisesti merkittäviä (objektiivisia) tietoja, kertoa maailmasta asiantuntevasti ja realistisesti sekä tarjoutua tällaisen journalismin herättämien keskustelupuheenvuorojen avoimeksi areenaksi. Muita hyvän journalismin kriteereitä olivat haastateltujen mielestä sukupuolineutraalius, moninäkökulmaisuus, toiveikkaus, tutkivuus, kriittisyys auktoriteetteja kohtaan, keskustelunherätys ja heikompien auttaminen. (Kunelius 2000, 14-15.)

Mielenkiintoista erityisesti oman tutkimukseni kannalta on vaatimus sukupuolineutraaliuteen. Mitä sillä tarkemmin tarkoitetaan? Neutraaliuden, asiantuntijuuden ja tosiasiapohjaisuuden korostus työntää sivummalle ajatusta, että hyvän journalismin pitäisi koetella esimerkiksi sukupuolijärjestelmän kaltaisia kulttuurisia itsestäänselvyyksiä. Vain harva haastateltava tuntui ajattelevan, että sukupuolinäkökulma olisi relevantti arviointikriteeri. Sen sijaan asiaa tarkemmin kysyttäessä journalismin taipumus uusintaa sukupuolirooleja – ja myös ajatus, ettei näin pitäisi olla – tuli selvästi esiin. (Kunelius 2000, 26.)

Tutkimuksessa haastatellut kansalaisjärjestöjen aktiivit hahmottivat hyväksi journalismiksi melko samoja asioita kuin itse toimittajana pidän hyvinä. Heidän mukaansa olisi tärkeää nostaa esiin uusia näkökulmia, koska valtavirtajournalismi on liiaksi kiinni rutiinilähteissä ja stereotyyppisissä kuvauksissa. Eräs tie uusien näkökulmien löytämiseen voisi olla vaihtoehdoisen viestinnän seuraaminen ja siitä raportoiminen sekä se, että toimitukset investoisivat enemmän selvityksiin, jotka paljastavat, mitä eri instituutioiden sisällä tapahtuu (Kunelius 2000, 20). Lisäksi haluttiin enemmän moniäänistä julkista keskustelua. Nämä hahmotukset ovat tuttuja kansalaisjournalismin piiristä. Kansalaisjournalismissa pyritään juuri lähestymään

asioita ja päättäjien tekoja kansalaisten näkökulmasta. Lisäksi kansalaisjournalismissa tavalliset ihmiset pääsevät itsekin ääneen ja osaksi julkista keskustelua.

Yleisöjen mielipide journalismista on saanut uudella vuosituhanella yhä suuremman merkityksen, kun monet suomalaisetkin lehdet ovat alkaneet tehdä ja seurata yleisötutkimuksia. Hyvä journalismi määrittyy ja saa sisällön markkinoilla lukijoiden toiveiden ja lukutapojen perusteella. Ilmiötä kutsutaan markkinakelpoiseksi journalismiksi ja sen diskurssissa hyvä journalismi määrittyy uudella tavalla, negaationsa kautta. Siinä osa journalismin perinteisistä ydintiedoista ja näkökulmista tulee tarpeettomiksi, ei-toivotuiksi ja jopa vahingollisiksi brändeille tai myynnille. Kiinnostava journalismi ei ole "entisenlaista" politiikan, kunnalliselämän sekä hallinnon ja yhdistystoiminnan uutisointia. Sen sijaan on uutisoitava tavallisen ihmisen näkökulmasta virkamiehen tai poliitikon sijaan sekä yhdistettävä ja limitettävä näkökulmat. Tässä diskurssissa journalismilta vaaditaan asioiden ja ilmiöiden arkipäivän merkitysten avaamista. Hyvä journalismi kertoo siis, mitä asiat tarkoittavat arjen kannalta. (Hujanen 2004, 42-44.)

Myös kansalaisjournalismin käytännöissä lähdetään yleisesti siitä, että ihmisten arkinen kokemus on tärkeä tapa tietää ja siten merkittävä rakennusaines (kansalais)journalismin tavassa uutisoida. Ilman tällaisia arkeen ankkuroituvia tietoja ja mielipiteitä journalismin tuotosten ajatellaan olevan jopa määritelmällisesti epäedustavia (Heikkilä 2001, 172). Vaatimus arkisen kokemuksen tärkeydestä lähestyy myös feministisen tutkimuksen näkemystä naisista arjen asiantuntijoina. Naiset voidaan nähdä kahdenlaisessa suhteessa arjen kokemukseen journalismissa. Toisaalta he voivat olla jutuissa haastateltavina arjen asiantuntijoita, toisaalta taas naiset toimittajina voivat nostaa journalismin agendalle arjen asioita. Tämä näkemys on kiintoisa tulevaisuuden kannalta, kun ala yhä naisistuu ja väistämättä myös johtajiksi valitaan useammin naisia.

Kansalaisjournalismi vaatii toimittajiltakin paljon. Pitää viitsiä ja uskaltaa mennä ulos toimituksesta, ihmisten pariin. Vaikka vuorovaikutus yleisön kanssa ei olekaan mikään

uusi keksintö, on se selvästi viime vuosina nostanut profiiliaan journalismin omissa tuotoksissa: television ajankohtaisohjelmien juttutyypinä, sanomalehtien teemaprojekteina ja kokeiluna verkkojournalismin puolella (Kunelius 2000, 21). Kansalaisjournalismikokeiluja tehtiin suomalaisissa sanomalehdissä 1990-luvun loppuvuosina useita, esimerkiksi Aamulehdessä, Keskisuomalaisessa ja Savon Sanomissa. Yksi tyypillinen piirre kokeiluille oli, että niistä tehtiin projekti niin, että otettiin esimerkkilaboratorioksi paikallinen ongelmalähiö, kuten Hervanta Tampereella ja Huhtasuo Jyväskylässä. Sitten toimittajien piti jalkautua lähiöön ja tehdä juttuja asukkaiden asioista. Osallistuin jonkun aikaa Huhtasuo-projektiin Keskisuomalaisen toimittajana. Kun projekti eteni, alkoivat Huhtasuo-asukkaat arvostella yhä enemmän sitä, miksi heidän lähiönsä otetaan esimerkiksi kaikesta huonosta, miksi sen ongelmat näkyvät lehdessä niin paljon. Toimittajatkaan eivät olleet järin innostuneita kokeilusta, vaan kokivat ideoinnin lopulta väkinäiseksi. Uutistoiminnassa käsitellään yleensä asioita, joita tapahtuu tai jotka ovat uusia ja yllättäviä. Ei siis ole ihme, jos toimittajat eivät innostuneet ideoimaan säännöllisesti aiheita yhdestä lähiöstä. Motivaatiota vähensi varmasti myös asukkaiden kritiikki, jonka mukaan jutut eivät palvelleet heitä, vaikka ne kertoivatkin heidän elinpiiristään. Huhtasuo-projekti taisi kuivua kokoon ilman suurempia vaikutuksia journalismin käytänteisiin, mikä kertoo mielestäni siitä, ettei kansalaisjournalismista kannata tehdä projektia, vaan asenteen pitäisi olla toimittajien käytänteissä joka päivä. Tavoitteena pitäisi olla, että lukijat pystyvät samastumaan johonkin ongelmaan, vaikka se ei juuri hänestä kertoisikaan. Hujasen mukaan (2006, 38) toimittajien pitäisi pystyä tekemään selväksi ihmisten kokemusten, tunteiden ja poliittisten päätösten väliset suhteet, jotta journalismiin syntyy yleisen ja yksityisen kohtaamisia. Pakollinen ideointi määritellyn projektin puitteissa ei ehkä tuottanut tällaista aitoa yleisen ja yksityisen kohtaamista.

Heikkilä korostaa, että olennaista kansalaisjournalismin käytännöissä on se, ettei toimittajien työ pääty siihen, että joku kirjoittaa jutun keskustelujen olennaisesta sisällöstä. Toimitusten pitää huolehtia keskustelujen jatkumisesta vaatimalla vastauksia kansalaisten esittämiin kysymyksiin ja vetämällä muita asianosaisia mukaan julkiseen keskusteluun. Kansalaisjournalismissa pitäisi kehittää julkisuuteen juonta, jota

osallistujat ja seuraajat voivat ymmärtää, jonka rooleihin he voivat asettua ja jonka roolijakoa he voivat myös julkisesti kyseenalaistaa (Heikkilä 2001, 174).

Kansalaisjournalismia esiin nostaneet amerikkalaistutkijat (mm. Merritt 1995) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka erilaisia ammattitoimittajien kysymykset ovat poliitikoille verrattuna tavallisten kansalaisten kysymyksiin. Ammattitoimittajat tivaavat poliitikoilta erilaisia valtapeliin liittyviä kommentteja ja tulkintoja kun taas yleisöltä kysytään eniten politiikan sisällöstä (Kunelius 1998, 223). Voidaan siis kysyä, kenen kysymyksiä journalistit kysyvät. Kyse on myös siitä, missä määrin hyvän journalismin pitäisi tuoda hiljaisten ääni kuulumaan samaan keskusteluun niiden kanssa, joilla on enemmän resursseja ja voimia julkisuustyöhön. Kuneliuksen mukaan tämä on haaste, joka vaatii lisäresursseja ja aikaa (Kunelius 2000, 22). Usein nämä hiljaiset ovat arjen piirissä toimivia, kuten lapset, naiset ja vanhukset. Heidän äänensä saaminen julkisuuteen aktiivisina tekijöinä on haaste journalismille. Jos tällainen onnistuu, toisi se myös lisää tasa-arvoa journalismiin. Kansalaisjournalismi voisikin olla vastaus siihen, miten journalismista saataisiin tasa-arvoisempaa, koska sen tavoite on kuunnella niitä tahoja, jotka eivät edusta valtaeliittiä.

Jotta kansalaisjournalistisia näkökulmia voitaisiin vankistaa, pitäisi uutistyyön käytäntöjen rakentua nykyistä vahvemmalle luottamukselle kansalaisten kykyyn ja haluun osallistua yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn (Heikkilä 2001, 283). Tämä ei tarkoita, että kaikki esteet kenen tahansa pääsystä journalismiin milloin tahansa olisi poistettava. Sen sijaan se merkitsee, että toimitusten pitäisi aktiivisesti etsiä ja painottaa sellaisia näkökulmia, joissa ihmiset työstävät oman arkisen kokemuksensa pohjalta julkisuuden puheenaiheiden ja yhteiskunnallisten epäkohtien määrittelyjä. Voisivatko naistoimittajat sitten tuottaa kansalaisjournalismia kivuttomammin kuin miehet? Naiset ovat aina olleet arjen asiantuntijoita, koska heille ovat kuuluneet yksityisen piirin asiat. Kun miehet ovat määrittäneet ja tutkineet perinteisesti journalismia, on naisten näkemys jäänyt marginaaliin. Nykyään, kun journalismia tutkivat yhä enemmän naiset ja toimitukset naisistuvat, kansalaisjournalismi voisi olla yksi kehityslinja, joka muuttaa journalismia tulevaisuudessa.

Joka tapauksessa on positiivista, jos päätöksenteon ja hallinnon näkökulmat yhtyvät moniäänisesti kansalaisten näkökulmiin. Ihmisten arjessa syntyvä läheinen tieto tunteineen ja kokemuksineen pääsisi näin asiantuntijatiedon asemaan. Lisäksi tarinallisuus voisi lisätä uutistekstien puhuttelevaa ja ilmaisevaa voimaa. Se toisi niihin samastumisen kannalta tärkeitä henkilökohtaisia kokemuksia ja tunteita. (Hujanen 2004, 50.)

Kansalaisjournalismi on siis kriittinen ja radikaali tapa tehdä journalismia varsinkin vallalla olevien journalististen käytänteiden näkökulmasta. Se tuo kansalaisten äänen mediaan ja sitä kautta väistämättä arvostelee valtaa. Valtaa kritikoit myöskin kriittinen diskurssianalyysi, jota käytän yhtenä teoreettisena lähtökohtana aineistoni analyysissä. Esittelen seuraavaksi kriittisen diskurssianalyysin näkemyksiä muun muassa vallasta ja sen kritiikistä. Olen luonnollisesti myös etsinyt kriittisestä diskurssianalyysistä sen feminististä sovellusta. Feministisen kriittisen diskurssianalyysin (FCDA) tavoite on radikaali, sosiaalinen muutos, joka perustuu sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle, joka avaa rajoittamattomia mahdollisuuksia naisille ja miehille ihmisinä. Vallitsevien, rajoittavien rakenteiden diskursiivinen kritiikki on askel tähän suuntaan (Lazar 2005, 16). Kriittinen diskurssianalyysi soveltuu tutkimukseni näkökulmaan sukupuolen rakentumisesta siksikin, että se tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana sekä niiden välistä jännitettä. Journalistisiin teksteihin kriittistä diskurssianalyysiä voidaan käyttää hyvin, koska journalismissa tuotetaan juuri kielen kautta yhteiskunnallisia merkityksiä.

4 DISKURSSINTUTKIMUS

Diskurssintutkimus on kielenkäytön tutkimusta yhteiskunnallisena tuotoksena. Se on laaja ja moniin tieteenaloihin ulottuva tutkimusalue, jonka eri haaroissa diskurssin ja diskurssianalyysin merkitykset vaihtelevat. Perusajatus on kielenkäytön tarkasteleminen tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisina prosesseina ja rakentaa sosiaalista todellisuutta, toisin sanoen on osa sosiaalisia käytänteitä. Sari Pietikäisen mukaan kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssintutkimuksen perusero kielentutkimuksen näkökulmasta on, että jälkimmäisessä tutkitaan kielen kautta muita ilmiöitä, kun taas lingvistiksessä tutkimuksessa juuri kielenkäyttö ja sen piirteet ovat tarkastelun kohteena. Yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi liikkuu sosiaalisista rakenteista, ilmiöistä ja suhteista kieleen päin, kun taas kielitieteellisen diskurssianalyysin suunta on päinvastainen. (Pietikäinen 2000, 193.)

Seuraavissa luvuissa esittelen aiempaa tutkimusta kahdesta diskurssintutkimuksen suuntauksesta, kriittisestä diskurssianalyysistä (CDA) ja feministisestä kriittisestä diskurssianalyysistä (FCDA) monitieteisenä teoriana ja menetelmänä tutkia tekstejä. Käytän suuntauksista niiden englanninkielisiä lyhenteitä CDA ja FCDA, koska ne ovat lyhyempiä ilmauksia pitkille suomenkielisille nimille. CDA:ta ei pidä ymmärtää vain pelkkänä metodina, vaan pikemminkin lähestymistapana, joka muotoutuu eri tasoilla, ja jokaisella tasolla täytyy tehdä monia valintoja (Meyer 2001, 14). CDA:ssa ratkotaan teoreettisia kysymyksiä, mutta sen käytännön sovellukset näkyvät menetelmänä aineistojen analyysissä. Näin teen itsekin. CDA ja erityisesti FCDA tuovat tukevat seinät teoriakehykseeni. Lisäksi sovellan aineistonanalyysissäni erityisesti Norman Faircloughin kehittämää kolmitasoista diskurssianalyysimallia, jonka myös esittelen.

4.1 Kriittinen diskurssianalyysi

CDA on yksi diskurssianalyysin muodoista. Se yhdistää kielitieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen diskurssin tutkimuksen näkemyksiä. Erityisesti CDA:ta

kiinnostaa kielen ja vallan välinen suhde. CDA käsittelee erityisesti institutionaalisia, poliittisia, sukupuolen (gender) ja median diskursseja, ja niissä taistelun ja konfliktien suhteita. CDA:n tavoitteena on tutkia sosiaalista epätasa-arvoisuutta ja sitä miten se esitetään ja legitimoidaan kielenkäytössä (Wodak 2001, 2). CDA yrittää siis tuoda esiin ja paljastaa valtasuhteita. Siinä mielessä sillä on samanlainen emansipatorinen intressi feministisen tutkimuksen kanssa ja tämän vuoksi CDA sopii välineeksi ja teoritaustaksi sukupuolen tutkimiseen.

Tutkimusalan merkittävä kehittäjä on Norman Fairclough. Hän on kehittänyt kolmitasoisien diskurssikäsitteiden. Ytimessä on teksti, jota ympäröivät diskursiiviset käytännöt ja näitä kahta ympäröivät yhteiskunnalliset käytännöt (Fairclough 1992, 72). Vaikka Fairclough painottaakin kieltä diskurssin tutkimuksessa, hän korostaa silti, ettei tekstin lingvistinen analyysi yksin riitä selvittämään, mitä kaikkea diskurssilla käsitellään.

Yhteiskunnalliset käytännöt tarkoittavat, että tutkimuksessa pitää ottaa huomioon myös sosiaaliset rakenteet ja kiistat, kuten yhteiskunnassa vallalla olevat ideologiat ja hegemoniat (emt. 73). Näitä käytänteitä ovat omassa tutkimuksessani yhteiskunnan sukupuolittunut rakenne ja feministinen teoria naisten alisteisesta asemasta maailmassa. Sukupuoli (gender) on sosiaalinen suhde, joka sisältyy kaikkiin muihin sosiaalisiin suhteisiin ja aktiviteetteihin sekä osallistuu niiden rakentamiseen. Toiseksi sukupuoli toimii selittävänä kategoriana, jonka kautta yhteisön osallistujat järjestävät ja rakentavat sosiaalisia käytäntöjään (Lazar 2005, 5).

Diskursiiviset käytännöt tarkoittavat tekstin tuottamiseen, jakeluun ja kuluttamiseen liittyviä käytänteitä, ja kun niitä käsitellään, pitää viitata myös niihin liittyviin taloudellisiin, poliittisiin ja institutionaalisiin käytänteisiin. Diskursiivisilla käytänteillä tarkoitan omassa tutkimuksessani lehtien toimitusympäristöä ja sen hierarkioita eli toimittajan työpaikkaa sekä naistoimittajien asemaa toimituksissa. Käytän näistä käytänteistä myös nimeä journalistiset käytännöt.

Kun tutkitaan tekstiä, vaikeus on Faircloughin (1992) mukaan kielellisen analyysin monimutkaisuus. Jotkut tekstianalyysin tavat suuntautuvat kielen muotojen

tutkimiseen ja toiset enemmän merkityksen tutkimiseen. Faircloughin mukaan tämä jako johtaa harhaan. Tekstiä ei voi tutkia, jos irrottaa nämä kaksi tekijää toisistaan, koska aina kun analysoidaan tekstiä, esitetään väistämättä kysymyksiä muodosta ja merkityksestä. Tekstin merkin ja merkityn suhde ei ole sattumanvarainen, kuten de Saussure aikanaan esitti, vaan merkit ovat yhteiskunnallisesti motivoituneita. Tämä tarkoittaa, että tiettyjen merkkien ja merkittyjen liittymisessä toisiinsa on aina yhteiskunnalliset syynsä. Esimerkiksi kun puhutaan lasten ja työn yhdistämisestä, saadaan kaksi eri näkökulmaa, jos haastatellaan kotiäitiä tai uraäitiä. Kummankin ilmaisun käyttöön liittyy vahvoja yhteiskunnallisia (poliittisia) perusteluja riippuen kenen näkökulmasta asia nähdään. (Fairclough 1992, 75.)

CDA yrittää ottaa huomioon, että valta-asema (dominance) rakentaa diskurssia. Hallitsevat rakenteet rakentavat pysyviä konventioita ja luonnollistavat ne eli ideologian ja vallan vaikutukset merkityksenmuodostuksessa ovat sumeita ja luonnollistettuja, ne otetaan "annettuina" (Wodak 2001, 3). Diskursiiviset käytänteet ovat tärkeänä välittäjän tekstin ja sosiaalisten käytänteiden välillä. Toimittajilla on siis tärkeä rooli siinä, millä tavalla he kertovat jonkin yhteiskunnallisen asian yleisölle. Vaihtoehtoja on lähes loputtomasti. Toimittaja tekee päätöksen toimituksessa joko yksin tai yhdessä muun toimituksen kanssa. Journalistiset käytänteet, joihin kuuluvat muun muassa toimittajan omat sekä toimituksessa vallalla olevat uutiskriteerit, määrittävät paljon sitä, miten aiheita lähestytään. Otetaanko esimerkiksi kansalaisjournalistinen näkökulma vai tukeudutaanko asiantuntijoihin (ks. luku 3).

Seuraavaksi tarkastelen FCDA:ta. Se on yksi CDA:n suuntaus, joka keskittyy juuri sukupuolen tarkasteluun. Tämän vuoksi sen lähestymistavat ovat keskeisiä omassa tutkimuksessani.

4.2 Feministinen kriittinen diskurssianalyysi

Feministinen kriittinen diskurssianalyysi (FCDA) on yksi sovellus kriittisestä diskurssianalyysistä. Suuntauksen perusajatus on, että sukupuolesta (gender), vallasta

ja ideologiasta on tullut nykyään monimutkainen ja vaikeasti määriteltävä asia. FCDA arvostelee niitä diskursseja, jotka pitävät yllä patriarkaalista, sosiaalista järjestystä eli vallan suhteita, jotka järjestelmällisesti pitävät miehiä etuoikeutettuna sosiaalisena järjestyksenä ja vähättelevät ja sulkevat naiset sosiaalisen järjestyksen ulkopuolelle. FCDA pyrkii osoittamaan, että tässä mielessä sosiaaliset käytännöt ovat sukupuolittuneita.

FCDA:lle on tärkeää tunnistaa miesten ja naisten erilaisuus ja moninaisuus. Tästä näkökulmasta on analysoitu historiallisesti ja kulttuurisesti sukupuolta ja seksismiä. FCDA:n tehtävä on tutkia sitä kuinka eri tavoin valta ja valta-asema on tuotettu ja/tai vastustettu diskursiivisesti tekstuaalisten representaatioiden ja sukupuolittuneiden sosiaalisten käytänteiden kautta. Journalistisissa käytänteissä miesten valta-asema on historiallisesti legitimoitu. Miehet ovat aina olleet lehtimiehiä ja omistaneet lehtiä ja sitä kautta määritelleet journalismin sisältöjä. Naiset ovat tuoneet omia näkemyksiään journalismiin sitä mukaa, kun he ovat tulleet alalle. Toisaalta journalismin itsensä luomat uutsikriteerit ovat vahvoja, joten on vaarana, että ne peittävät alleen sukupuolikysymykset käytänteissä ja tekstuaalisella tasolla.

FCDA keskittyy siis siihen, kuinka sukupuoli-ideologia ja sukupuolittuneet valtasuhteet on tuotettu, keskusteltu ja kamppailtu sosiaalisten käytänteiden representaatioissa, ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa sekä ihmisten sosiaalisissa ja henkilökohtaisissa identiteeteissä sekä tekstissä että puheessa (Lazar 2005 10-11). Diskurssianalyysi ylipäättään taas valaisee erityisiä mekanismeja, joiden kautta epätasa-arvoa tuotetaan arkielämässä. Huomio on näissä mekanismeissa ja niiden vaikutuksissa epätasa-arvon kohteina oleviin yksilöihin (Räthzel 1997, 57). Yksi tällainen mekanismi on esimerkiksi mies- ja naishaastateltavien erilainen rooli mediassa. Zilliacus-Tikkasen (1997) ja Halosen (1999) tutkimusten mukaan miehet näkyvät mediassa useammin asiantuntijoina ja naiset esimerkkitapauksina, kuten äiti, kotirouva jne.

Rasismi ja seksismi ovat pikemminkin alistamisen sosiaalisia rakenteita kuin yksilöiden mielipiteitä toisista yksilöistä (Räthzel 1997, 59). Sosiaalisia rakenteita ei

kuitenkaan olisi, jos yksilöt eivät niitä jatkuvasti tuottaisi ja uusintaisi jokapäiväisessä elämässään. Siksi on tärkeää osoittaa, miten toimittajat tuottavat tekstiään, jotta tällainen uusintaminen voitaisiin tehdä näkyväksi. Seuraavassa luvussa esittelen muutamia CDA:lle tärkeitä käsitteitä ja rajaan niiden merkitykset omaa tutkimustani ajatellen. Näitä käsitteitä ovat ideologia, merkitys ja diskurssi.

4.3 Ideologia, merkitys ja diskurssi

CDA:n ja FCDA:n teoreettiset lähtökohdat kielestä yhteiskunnallisena tuotoksensa ja vaikuttajana palvelevat sukupuolen rakentumista ja journalismia hyvin siksi, että niiden näkökulma on kriittinen. Myöskin sukupuoli ja siihen liittyvät näkemykset tasa-arvosta ja epätasa-arvosta ovat kiistellyjä yhteiskunnallisia käsitteitä. Kriittinen diskurssintutkimus lähestyy tutkimiaan ilmiöitä muun muassa ideologian, merkityksen ja diskurssin käsitteiden kautta. Siksi selitän seuraavaksi näitä käsitteitä tarkemmin ja rajaan niille ne merkitykset, jotka ovat oleellisia oman tutkimukseni näkökulmasta.

Koska yhteiskuntamme ehkä yleisin itsestäänselvyys on jako sukupuolen mukaan, siksi oletan, että tätä jakoa tarkastelemalla voi paljastaa jotakin olennaista sukupuolesta. Sukupuolijako on myös vahva ideologia yhteiskunnassamme ja sitä pidetään yllä ja uusinnetaan kielessä. Teresa de Lauretiksen (2004, 46) mukaan sukupuoli on ideologian keskeinen tapaus: Jos biologisen ja sosiaalisen sukupuolen järjestelmä on joukko läpi koko yhteiskunnallisen olemassaolon vallitsevia yhteiskunnallisia suhteita, niin sukupuoli on todellakin ideologian keskeinen tapaus, eikä suinkaan ainoastaan nasale. Tekstin ideologia ei ole sellainen asia, jonka toimittaja itse valitsee, vaan ideologia ovat ne yhteiskunnassa olevat arkijärjen olettamukset, joiden läpi toimittaja näkee ja tulkitsee asiat. Sukupuoli ja -ero ovat tällaisia asioita, jotka toimivat ideologiana. Lehtonen (1996, 20) varoittaa uskomasta itsestäänselvyksiä. Kun kuulemme lausahduksen “sanomattakin on selvää”, on syytä hörnistää korviaan. Mikään ei ole niin epäilyttävää kuin terve järki. Ei ole kauan siitä kun terve järki käski kurittaa lapsia, esimerkiksi.

Michelle M Lazarin (2005, 6) mukaan ideologiat ovat epätasa-arvoisten hallitsevien valtasuhteiden representaatioita. Sukupuoli-ideologia on hegemoninen, koska se ei useinkaan näytä hallitsevalta lainkaan. Sen sijaan yhteisön mielestä se näyttää laajasti myötäilevältä ja hyväksyttävältä. Ideologia näyttäytyy usein juuri luonnollisina itsestäänselvyyksinä. Yksi tällainen luonnollinen ideologia on ollut kahden sukupuolen ajattelu ilman kyseenalaistamista. Sukupuolet on asetettu vastakkaisiksi. Se, mitä toinen on, toinen ei ole. Monet feministitutkijat, mm. Deborah Cameron (1996) ovat määritelleet vastakkaisuuden niin, että nainen on ei-mies. Tällaisesta vastakkainasettelusta pitäisi päästä eroon, koska asetelma pitää yllä naisten ja miesten eriarvoista asemaa yhteiskunnassa. Juuri tätä vastakkainasettelua FCDA yrittää purkaa ja paljastaa. Purkaminen tapahtuu esimerkiksi analysoimalla tekstistä kriittisesti näitä ideologioita. Ideologioita purkamalla FCDA haluaa paljastaa naisten epätasa-arvoisen aseman ja parantaa sitä. Analyysissä voidaan selvittää esimerkiksi, miten sukupuoli on rakennettu teksteissä. Onko niissä vallalla patriarkaalinen sukupuoli-ideologia vai toteuttavatko ne emansipatorista näkemystä. Patriarkaalinen sukupuoli-ideologia on rakenteellista eli se määräytyy ja uusiutuu yhteiskunnan instituutioissa ja sosiaalisissa käytänteissä, joista se välittyy yksilöille (Lazar 2005, 8). Toimittajat ovat avainasemassa olevia yksilöitä, koska he merkityksellistävät asioita julkisissa välineissä, joista yleisöt niitä vastaanottavat. Siksi sillä on väliä, miten toimittajat toistavat tai kyseenalaistavat vallalla olevaa sukupuoli-ideologiaa.

Stuart Hall (mm. 1992, 1999) on pohtinut paljon rasismia ja rotua tiedotusvälineissä ideologian näkökulmasta. Hänen havaintonsa sopivat myös feministiseen mediatutkimukseen. "Kulttuurintutkimus on kuitenkin auttanut minua ymmärtämään, että joukkotiedotuksella on rooli heijastamiensa asioiden tuottamisessa ja muodostumisessa. Tuolla jossakin ei ole todellisuutta, joka olisi olemassa riippumatta sitä esittävistä diskursseista. Rotujen olemassaolo on kaikissa yhteiskunnissa aina joukkotiedotuksen tiedottamaa. Samoin on kokemusten vääristämisen ja yksinkertaistamisen laita. Ja ennenkaikkea poissaolojen laita." (Hall 1992, 17). Samoin sukupuolten esittäminen on yhteiskunnassa vahvasti median rakentamaa.

Sukupuolten eriarvoista kohtelua mediassa ei voida aina osoittaa suoraan tai ilmiselvästi. Usein kyse on toimittajien valinnoista, joista vain lopputulos näyttäytyy yleisöille. Vastaanottaja ei voi tietää, mitä kaikkea juttuun ei valittu.

Viestinnän "väärinkäsitykset" ilmenevätkin denotaatioita (yleisesti hyväksytyt kirjaimelliset merkitykset) avoimempien konnotaatioiden (assosatiiviset ja kokemukselliset sivumerkitykset) tasolla. Ideologiat tulevat mukaan merkityksenantoon konnotaatioiden tasolla, jossa merkkiä voidaan painottaa uudella tasolla. Koska luonnostaan lankeavia merkityksiä ei ole, asioille on annettava merkitys ja ne merkityksellistyvät eri tavoin kielen kautta. "Taistelu kielessä" tarkoittaa, että eri ihmiset ja ryhmät antavat asioille eri merkityksiä pyrkiessään saamaan omat merkityksenantonsa hallitseviksi (Hall 1992, 140). Journalistisissa käytänteissä kiinnostavaa on se, kuka saa merkityksenantonsa hallitsevaksi ja millaista journalismi on riippuen siitä, kuka hallitsee mediassa. Koska tapahtuu se murtumakohta, jolloin naiset pääsevät siihen asemaan, että he voivat määritellä journalismin merkityksiä? Naisten pitäisi ensin vallata niitä johtopaikkoja, joissa journalismin suuntaa määritellään, sillä viestinnäntutkija Veikko Pietilä (1997, 275) huomauttaa, että etusijalle asettuva merkitys myötäilee hegemonisessa asemassa olevien näkökantoja, jotka toki voivat olla ristiriidassakin keskenään. Toimittajat ovat tätä yhteiskunnan etujoukkoa, joilla on valta luoda merkityksiä joko itse tai välittää median kautta muiden valtaapitävien sanomia. Joka tapauksessa juuri tätä merkitystä teksti suosittelee lukijalleen. Toisaalta lukija voi olla aktiivinen ja uloskoodata sanoman monella eri tavalla, eikä vain niin kuin teksti suosittelee.

Ideologiat liittyvät merkityksenantoon ja hegemoniseen asemaan sillä tavalla, että juuri vallassa olevat tahot luovat ideologioita, koska heidän äänensä pääsee esille ja heillä on valta vaikuttaa ylärakenteissa. Ideologiat sopivat myös journalismin tutkimuksen käsitteistöön, koska ne esiintyvät arjessa usein annettuina ja itsestäänselvinä ajatuskulkuina, joita ei kyseenalaisteta.

Ideologiat ovat väkevimmillään silloin, kun niiden ei huomata olevan läsnä siinä, miten maailma esitetään ja merkityksellistetään. Tapa pukea pojat siniseen ja tytöt punaiseen tai sellaiset hokemat kuin "pojat eivät itke" saattavat tuntua luonnollisilta,

mutta ne perustuvat sukupuolta yhteiskunnallisesti määrittelevään ideologiaan. Myös merkityksiin pätee se tunnettu tosiseikka, että sitä, mitä on kaikkialla, ei tavallisesti panna lainkaan merkille. Usein kaikkein tavallisin on samalla kaikkein vähiten tunnettua.

Mikko Lehtosen (1996, 16) mielestä merkitysten tuottaminen ja niiden lukeminen kuuluvat yleisimmin toistuviin inhimillisiin toimiin. Teemme päätelmiä todellisuudesta, sosiaalisista tilanteista ja itsestämme ja tuotamme tätä kautta itsellemme ja toisille käsityksiä siitä mikä tämä maailma on ja mikä osa meillä siinä on. Jos näin on, silloin merkitysten tutkiminen ja avaaminen ovat tärkeitä tehtäviä myös journalismin tutkimisessa, varsinkin, kun nykyään mediatulva vain lisääntyy ja vauhti kiihtyy.

Tärkeää on ymmärtää myös, että merkitykset eivät ole koskaan meidän omiamme. Me tuotamme merkityksiä toisten sanoilla ja viestimme kohdistuvat toisille ihmisille. Tuotamme merkityksiä aina jonkun kulttuurin sisällä. Kulttuurit puolestaan sisältävät merkityskarttoja, jotka tekevät maailmasta ymmärrettävän niiden jäsenille. Merkitykset saavat kulttuurin sisällä konkreettisen hahmon erilaisissa instituutioissa, sosiaalisissa suhteissa, uskomusjärjestelmissä, tavoissa ja tottumuksissa. Näitä toimittajat pyrkivät kuvaamaan ja näiden kautta hankkimaan tietoa, jota he sitten mediassa kertovat.

Kulttuuriset ilmiöt puolestaan ovat intersubjektiiivisia eli ne edellyttävät enemmän kuin yhden subjektin tietoisuutta. Usein ne ovat vielä kulttuuriin sidottuja. Esimerkiksi länsimaiselle ihmiselle monet arvot merkitsevät eri asiaa kuin vaikkapa afrikkalaiselle ihmiselle. Sosiologiassa klassiseksi tulleen käsityksen mukaan taas identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Subjekti muotoutuu jatkuvassa dialogissa ulkopuolella olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. (Hall 1999, 22.)

Identiteetti rakentaa siltaa henkilökohtaisten ja julkisten maailmojen välille. Se, että projisoimme itsemme näihin kulttuuriin identiteetteihin, auttaa meitä liittämään subjektiiviset tunteemme niihin objektiivisiin paikkoihin, joita asutamme sosiaalisessa

ja kulttuurisessa maailmassa. Toimittajat luovat identiteettejään samalla tavalla kuin muutkin yksilöt, mutta he myös operoivat julkisella foorumilla, mediassa ja välittävät muiden ihmisten ajatuksia. Siksi heidän pitäisi olla herkkänä huomaamaan, millaisia identiteettejä haastateltavilla on ja millaisia ideologioita he toimittajille tarjoavat. Monet feministit ovat kyseenalaistaneet käsityksen, jonka mukaan naiset ja miehet olisivat olleet osa samaa identiteettiä, ihmiskuntaa. Feminismissä identiteetti käsitetään sukupuolisena erona, jonka mukaan naisten ja miesten identiteetit olisivat erilaisia.

Toimittajat kertovat kielen kautta yleisöilleen yhteiskunnan eri ilmiöistä. Mikko Lehtosen (1996) mukaan erilaisille vallan muodoille onkin yhteistä se, että kieli ja sen merkitykset ovat sille tärkeitä. Representaatio eli asioiden esittäminen tietynlaiseksi on valtaapitäville tärkeää, jotta he saavat sanomansa perille. Lisäksi toimittajien koskevat viestinnän säännöt: Kielellinen viestintä on aina kaksisuuntaista.

Tuottamiemme ilmauksia muovaavat paitsi omat näkökulmamme myös käsityksemme siitä mitä lukijat ajattelevat tai tietävät asiasta. Kieli ei yksinkertaisesti heijasta kulloistakin sosiaalista tilannetta, vaan osallistuu tilanteen muodostumiseen representoimalla sitä.

Millaisina diskursiiviset sopimukset voidaan journalismin sukupuolittumisen kannalta sitten nähdä? Diskurssi on käsite, jota käytetään laajasti kaikenlaisista merkityksentuotantoprosesseista. Journalismin sukupuolittumisen kannalta olennaisia ovat ensinnäkin sellaiset painotukset, joissa diskurssilla viitataan sosiaalisiin käytäntöihin, kielen käyttöön sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Toiseksi on otettava huomioon painotukset, joissa etsitään tekstuaalista tai diskurssiivista subjektia, joka konstruoituu tai konstruoidaan median käytänteissä ja sukupuolen representaatioissa. (Halonen 1999, 30.)

Diskurssit eivät ole suljettuja järjestelmiä, vaan diskurssi ammentaa muissa diskursseissa olevista aineksista siten ne omaan merkitysten verkkoonsa. Diskurssi on joukko lausumia tai uskomuksia, jotka tuottavat tietoa, joka palvelee tietyn ryhmän tai luokan etuja (Hall 1999, 100). Diskurssi on siis tietty tapa esittää eli representoida jokin kohde, mutta samalla diskurssit tuottavat myös merkityksellistä tietoa kohteestaan. Tämä tieto vaikuttaa sosiaalisiin käytäntöihin ja sillä on näin todellisia

seurauksia ja vaikutuksia. Diskurssit ovat osa vallan levittäytymistä, mutta myös sen kyseenalaistamista (Hall 1999, 105). Van Dijk (2001, 114) on kuvannut diskurssia kliseisellä, mutta kuvaavalla vertauksella: Diskurssit ovat kuin jäävuoria, joissa vain tietyt tiedon osat ovat näkyvästi ilmaistuja. Suurin osa tiedosta on piilossa ja se on oletettua tietoa, joka kuuluu itsestäänselvyyksien piiriin.

Jäger (2001, 34) on hieman samoilla linjoilla, sillä hänen mukaansa diskurssi on "tiedon virtaa ja/tai kaikki se yhteiskunnallinen tieto, joka on varastoitunut aikojen kuluessa", ja joka määrittää yksilön ja yhteisön tekemisiä, jotka taas muovaavat yhteisöä ja sen harjoittamaa valtaa. Jos diskurssi muuttuu, sen kohteet eivät pelkästään muuta sen merkitystä, vaan diskurssista tulee eri kohde, se kadottaa aiemman identiteettinsä. Jos siis journalismin naisistuminen loisi uudenlaista journalistista diskurssia, voisi se muuttaa journalismin lähtökohtia ja jopa perinteisiä uutiskriteerejä. Halosen (1999, 123) mukaan diskurssin hallinta on kuitenkin ensisijassa vallan, ei sukupuolen kysymys. Naispuolinen puolustusministeri omaksuu vallanpitäjien diskurssin piirteitä siinä missä mieskollegakin eli tällöin naisen diskursiivinen asema määrittyy juuri vallan, ei sukupuolen näkökulmasta. Subjekteilla on mahdollisuus omaksua vallanpitäjien kieli tai asettua tietoisesti tai vähemmän tietoisesti marginaalidiskurssiin. Miehet ovat historiallisesti saaneet luoda tällaisia valtdiskursseja, joissa naiset kuvataan marginaaliin. Seksismi (kielellisissä) diskursseissa toimii valtainstituutioiden ylläpitäjänä ja vahvistajana, ilmeisesti vallankäyttö sisältää aina oikeuden määrittellä, mikä on tärkeää ja mikä vähemmän tärkeää.

Arto Jokiselle diskurssit ovat toiston ja variaatioiden kautta kiteytyneitä puhe- ja ajattelutapoja jostain tietystä aihealueesta. Diskurssit opitaan ja osataan yleensä niin hyvin ettei niitä enää tunnisteta opituiksi (Jokinen 2004, 192). Tämä näkemys on samankaltainen Judith Butlerin (1990) performatiivisuuden kanssa, joka myös korostaa toiston merkitystä. Journalismiin toistamisen ajatus sopii hyvin, sillä toimittajat toistavat päivittäin samankaltaisia rutiineja. Journalistiset käytännöt perustuvat toistolle. Lehden rakenne jo ohjaa lukijaa tuttuihin kuvioihin. Premisivulla kerrotaan

tärkeimmät uutiset, jotka toimitus on itse valinnut, kun taas esimerkiksi lehden B-osassa kerrotaan kevyemmät jutut. Lukija ohjataan arvottamaan juttuja tuttujen symboleiden kautta niihin lokeroihin, joihin toimitus haluaa ne ohjata.

FCDA:lle diskurssi on sosiaalisten käytänteiden yksi elementti. Diskurssianalyysin erityisen kiinnostuksen kohteena ovat ne sosiaaliset käytänteet, jotka ovat diskursiivisia luonteeltaan, kuten esimerkiksi kirjoittaminen. Lisäksi kiinnostuksen kohteena ovat ideologiset, diskursiivisesti representoidut sosiaaliset käytänteet (Lazar 2005, 11). Asiat on siis pantava merkitsemään. Ja keinon, jolla merkitys tuotetaan, tarjoavat kieli ja symbolisaatio. Feminististen kielentutkijoiden mukaan naisen alistettu asema ilmeneekin juuri kielessä (mm. Cameron 1996). Heidän tavoitteenaan on purkaa seksistiset merkitykset kielestä ja rakentaa tilalle uudenlainen kieli. Kielen kautta myös toimittaja merkityksellistää maailmaa. Ja kieli, jonka hän valitsee, on siis lähtökohtani mukaan aina sukupuolittunutta.

Olen nyt esitellyt tutkimukseni teoreettisen kehyksen. Teoriaosuuden tärkeä tehtävä on taustoittaa varsinaista tutkimuskysymystä. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimukseni analyyttisen viitekehyksen, joka sisältää ensin tutkimuskysymykset, sitten aineiston esittelyn ja viimeisenä tutkimusmenetelmien esittelyn.

5 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA METODIT

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni aineiston, tutkimuskysymykseni sekä metodit, jolla aineistoani analysoin. Luku jakautuu kolmeen osaan. Ensin esittelen aineistoni, jonka olen koonnut neljästä suuresta maakuntalehdestä sekä Helsingin Sanomista. Sen jälkeen esittelen tarkemmin johdannossa jo esille tulleet tutkimuskysymykseni. Tutkimuskysymyksiä olen taustoittanut laajemmin teoriaosuudessa luvuissa 2–4. Tämän jälkeen kuvaan analyysin sekä esittelen ja rajaan metodit, joita käytän aineiston analyysissä. Menetelmät perustuvat pääosin Norman Faircloughin kriittiseen diskurssianalyysiin sekä feministiseen kriittiseen diskurssianalyysiin, joka on kriittisen diskurssianalyysin yksi suuntaus.

5.1 Tutkimuksen aineisto

Olen valinnut tutkimukseni aineistoksi viiden suuren suomalaisen päivälehdien kotimaanosan jutut. Tarkastelussa olivat Aamulehti, Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat, Keskisuomalainen ja Savon Sanomat. Lehtien valintaan käytin seuraavia perusteluja: Ensinnäkin halusin mukaan ne lehdet, joissa olen itse työskennellyt, koska tunnen niiden toimituskulttuuria, mikä puolestaan auttaa pohtimaan sukupuolittumista journalististen käytänteiden kautta. Näitä lehtiä ovat Aamulehti, Etelä-Suomen Sanomat ja Keskisuomalainen. Helsingin Sanomat valitsin mukaan siksi, koska se on valtakunnallinen sanomalehti, jonka näkökulma asioihin on tämän vuoksi erilainen ja usein laajempi kuin maakuntalehdillä. Lukijana olen huomannut, että Helsingin Sanomat käyttää laajaa aluetoimitusverkkoaan tehokkaasti hyväkseen esimerkiksi niin, että jokainen kokoaa omalta alueeltaan vaikka päivähoidon tilanteen ja sitten palaset kootaan yhteen, otetaan pari esimerkkitapausta eri puolilta Suomea ja näin saadaan aiheesta kattava raportti, jossa yhdistyvät yksityinen ja yleinen. Savon Sanomat valitsin mukaan, koska se on suuri maakuntalehti, kuten muutkin mukanaolevat lehdet.

Aamulehdessä olen työskennellyt kaupunkilehti Moron toimittajana sekä toimitus-sihteerinä ja avustajana kotimaanosastolla. Etelä-Suomen Sanomissa olen ollut muun muassa kotimaanosaston toimittajana sekä taittosihteerinä. Keski-suomalaisessa olen niinkään työskennellyt muun muassa kotimaanosaston toimittajana, taittosihteerinä sekä toimitussihteerinä eli premisihteerinä.

Ammattinimikkeet vaihtelevat eri lehdissä, mutta yleensä taittosihteeriksi suunnittelee ja sijoittaa jutut ja kuvat lehden sivuille. Hän voi työssään vaikuttaa uutisten painotuksiin paljonkin. Toimitussihteeriksi tekee pitkälti samaa työtä, mutta esimerkiksi Keski-suomalaisessa toimitus- eli premisihteeriksi valitsee koko lehden päivän pääuutiset premisivulle. Kotimaanosaston toimittaja puolestaan on osa kotimaanosaston toimintaa. Hän kirjoittaa lehden levikkialueen tapahtumista omien ideoidensa pohjalta, mutta myös uutispäällikön tai uutistuottajan antamien ideoiden ja ohjeiden mukaan. Kotimaanosaston toimittaja voi seurata myös valtakunnan politiikkaa. Kattavimmin näin toimitaan Helsingin Sanomissa. Muissa lehdissä valtakunnan uutisoinnissa turvaututaan paljolti STT:n materiaaliin.

Olen siis päässyt tarkastelemaan journalistisia käytänteitä monipuolisesti eri suunnista, mikä auttaa ymmärtämään toimittajien työskentelytapoja. Toimittajana ymmärrän miten toimittajat haastateltaviensa kanssa toimivat ja toimitussihteerinä puolestaan olen saanut kosketusta toimittajien teksteihin syvemmin kuin pelkkä lukija ehkä saa, kun hän lukee ja skannaa mediatulvaa päivittäin.

Tarkastelupäiväksi valitsin 13.9.2001 eli kaksi päivää sen jälkeen, kun oli tapahtunut vuoden 2001 suurin mediatapahtuma, Yhdysvaltoihin tehdyt terroristi-iskut, joissa lentokoneet lensivät päin World Trade Centerin pilvenpiirtäjiä. Vaikka tapahtuma kuuluiin pääsääntöisesti ulkomaantoimitusten alueelle, terroristi-iskujen vaikutukset ylsivät myös Suomeen asti ja moni kotimaanosaston toimittajakin teki niistä juttuja. Syyskuun 13. päivä oli kotimaantoimituksissakin poikkeuksellinen uutispäivä, koska terrori-iskuihin piti löytää mahdollisimman monta kotimaista ja paikallista näkökulmaa. Suomalaisia oli iskujen aikaan New Yorkissa tornien liepeillä ja joidenkin suomalaisten työpaikatkin sijaitsivat sortuneissa torneissa. Valitsin juuri tämän päivän, koska kun toimitusten rutiinit rikkoutuvat ja journalismia tehdään poikkeuksellisessa

tilanteessa, syntyy silloin yleensä erilaisia näkökulmia. Näissä tavallisista poikkeavissa näkökulmissa piilee murtumakohtia verrattuna tavanomaisiin journalistisiin käytänteihin. Ja näitä murtumakohtia on mielestäni hedelmällistä tutkia. Toimittajissa virtaa adrenaliinia, koska on tapahtunut historiallisesti merkittäviä asioita, joita toimittaja harvoin pääsee käsittelemään.

Otin aineistooni kaikki kotimaantoimituksen jutut, joissa oli kirjoittajan nimi näkyvissä. Nimi on tärkeä tutkimukseni kannalta, jotta voin jakaa jutut naisten ja miesten kirjoittamiin. Tällä taas selvitän, millaista sukupuolittumista aihevalinnoissa näkyy. Nimen käyttö vaihteli eri lehdissä melko paljonkin. Esimerkiksi Keski-suomalaisessa pyritään allekirjoittamaan pienet poliisipätkätkin, kun taas Etelä-Suomen Sanomissa ja Aamulehdessä pienet pätkät julkaistaan ilman kirjoittajan nimeä. Nimenkäyttöön ei ole olemassa mitään sääntöä, vaan se on jokaisen lehtitalon oman päätöksen varassa. Nimenkäyttö eli signeeraus jutuissa on kuitenkin lisääntynyt vuosien saatossa. Nykyään jo kaikki suuremmat jutut signeerataan. Jopa STT on siirtynyt viime vuosina liittämään juttuihinsa kirjoittajan nimen.

5.2 Tutkimuskysymykset

Feminististen teorioiden näkökulmasta kaikki mihin ihmiset ryhtyvät on sukupuolittunutta toimintaa, kuten luvussa 2 esitin. Journalismi on myös yksi sukupuolittuneen toiminnan alue. Koska journalismi ammattikuntana naisistuu koko ajan, on yksi journalismin sekä sukupuolittumiseen liittyvä mielenkiintoni kohde se, miten alan naisistuminen näkyy journalistisissa käytänteissä ja tekstien sisällöissä. Tästä olen johtanut yhdeksi tutkimuskysymykseksi seuraavan:

Miten toimittajat rakentavat sukupuolta päivälehtien uutis/kotimaanosastojen journalistisissa käytänteissä sekä teksteissä?

Analysoin kysymystä aineistoni teksteistä niillä menetelmillä, joita seuraavassa luvussa esittelen. Kun teen analyysiä edellämainitun tutkimuskysymyksen näkökulmasta, selviää samalla toinen tutkimuskysymyksen, joka on:

Millaisia ovat journalismin sukupuolittuneet käytänteet?

Kun näihin kysymyksiin on löytynyt vastaus, hahmottelen vielä loppukeskustelussa, miten journalismia voitaisiin tehdä tietoisesti toisin, tasa-arvoisemmasta näkökulmasta. Mikä voisi muuttua, kun naiset valtaavat alaa? Väistämättä he myös ottavat nykyistä enemmän johtajanpaikkoja ja pääsevät näin vaikuttamaan yhä enemmän journalistisiin käytäntöihin sekä uutiskriteereihin.

5.3 Analyysin kuvaus ja menetelmät

Seuraavaksi kuvaan kuinka analysoin aineistoani sekä esittelen tutkimusmenetelmät. Kuvio 1 havainnollistaa, mitä asioita olen teksteistäni analysoinut. Näiden analyysien kautta selvitän journalismin sukupuolittuneita käytänteitä yhdessä teoriataustan kanssa.

Kuvio 1. Tekstuaalinen analyysi

Ensin luokittelen koko aineistoni sisällönanalyysillä aihepiirien ja sukupuolen mukaan. Näin selviää mistä aihepiireistä nais- ja miestoimittajat kirjoittavat. Tällä analyysillä haluan selvittää, onko aineistossani nähtävissä tyypillisiä naisten ja miesten aihealueita. Aiemmin naisten ja miesten aiheita lehdissä, radiossa ja televisiossa ovat selvittäneet muun muassa Henrica Zilliacus-Tikkanen (1997) ja Irma Kaarina Halonen (1999). He ovat tulleet siihen tulokseen, että nais- ja miestoimittajat kirjoittavat eri aihealueista. Omassa tutkimuksessani aihealueanalyysiä perustelevat vielä omat kokemukseni toimittajana. Työskennellessäni Etelä-Suomen Sanomissa ja Keskiuomalaisessa havaitsin, että vakituisille toimittajille oli nimetty jopa omat vastuuaihealueensa. Haluan selvittää, millaista sukupuolittumista aihealueissa on nähtävissä.

Tämän jälkeen selvitän sisällönanalyysin avulla ketä toimittajat haastattelevat. Jaottelen haastateltavat sekä sukupuolen että roolin mukaan. Roolilla tarkoitan sitä, missä roolissa haastateltava jutussa esiintyy. Onko hänen roolinsa haastateltavana olla asiantuntijana vai esimerkkitapauksena. Miehet ovat esiintyneet perinteisesti useammin asiantuntijoina median esityksissä kuin naiset. Naiset näkyvät mediassa useammin jonkun asian edustajina, kuten äiti, nainen tai naisjohtaja. Selvitän, pitääkö tämä paikkansa myös omassa aineistossani. Tässä osiossa katson myös aineistostani, kuinka monta henkilöä nais- ja miestoimittajat ovat jutuissaan haastatelleet. Nämä sisällönanalyysit selventävät sitä, millaisia ovat journalismin sukupuolittuneet käytänteet. Toimivatko nais- ja miestoimittajat eri tavalla journalistisissa käytänteissä eli niissä jokapäiväisissä rutiineissa, jotka kuuluvat toimittajien ammattiin, mutta joista jokapäiväisinä toimina tulee myös itsestänselviä rutiineja.

Sisällönanalyysien jälkeen siirryn tarkempaan tekstuaaliseen analyysiin. Valitsin aineistostani neljä juttua, joita analysoin kriittisen diskurssianalyysin (CDA) metodisten välineiden avulla. Perustelen kunkin juttuanalyysin aluksi tarkemmin, miksi valitsin juuri sen jutun. Yleisemmät perustelut esittelen nyt. Juttujen valinnassa olen käyttänyt perusteluna murtumia. Murtumakohtia on hedelmällistä etsiä, koska ne ovat normeja häiritseviä elementtejä ja näin ne voivat kertoa mielenkiintoisia asioita

psykkisen aineksen roolista uutistekstissä (Halonen 1999, 147). Aineistossani katson kahden tasoisia murtumia. Ensinnäkin itse jutut ovat murtumia yleisessä uutisvirrassa ja toiseksi etsin juttujen sisältä murtumia, jotka voisivat kertoa jotakin olennaista toimittajien tavoista toimia.

Olen valinnut kaksi juttua tarkasteltavaksi sen vuoksi, että ne edustavat aiemman uutistutkimuksen, muun muassa kansalaisjournalismitutkimuksen (esim. Kunelius 1998, Heikkilä 2001), näkökulmasta valtavirrasta poikkeavia uutiskriteerejä. Jutut käsittelevät kotiäitejä mielenosoitusmarssilla (Liite 3) sekä päiväkotilasten tunteja terrori-iskuista (Liite 4). Lähtökohtani on, että koska näissä jutuissa uutiskriteerit näyttävät poikkeavilta, voi jutuista saada esille myös tekstuaalisesti mielenkiintoisia asioita. Aiheiltaan nämä jutut liittyvät yksityisen alueelle eli kotiin ja lapsiin. Kotiäidit marssilla -jutun on kirjoittanut naistoimittaja, mutta päiväkotilapset hiekkalaatikolla -jutun kirjoittaja on mies. Kumpikin juttu ilmestyi Aamulehdessä. Jutut ovat mielestäni jo lähtökohdiltaan sukupuolittuneesti latautuneita. Kotiäidit nimittäin ovat yleensä yhteiskunnallisesti marginaalissa, koska he ovat kotona eivätkä yhteiskunnan näkökulmasta tuota mitään aineellisesti laskettavaa hyötyä. Jutussa äidit ja isät kuitenkin lähtivät marssille ja vaativat parempaa palkkaa ja etuja kotiäitiydestä. Äidit siis murtautuivat ulos kotoa ja samalla heille varatusta roolista.

Päiväkotilasten tunnot terrori-iskuista poikkeavat myöskin tyypillisestä uutiskriteereistä, joissa on tapana kysyä asiantuntijoilta eikä suinkaan lapsilta. Lapset kuuluvat myös kodin piiriin, kuten kotiäiditkin eivätkä ole tyypillinen joukko näkymään mediassa. Lapsilla ei ole yleensä puhevaltaa median esityksissä. Pohdin muun muassa sitä kuinka nämä jutut toistavat tai murtavat perinteisiä uutiskriteerejä.

Tämän lisäksi olen valinnut tekstianalyysiin juttuparin, jossa vertaan toimittajien tapaa rakentaa uutista samasta tilaisuudesta. Kahdessa aineistoni lehdissä oli juttu samasta tiedotustilaisuudesta, jossa sisäministeri Ville Itälä kertoo Suomen viranomaisten valmiudesta terrori-iskujen jälkihoitoon. Toisen on tehnyt naistoimittaja (Liite 1) ja toisen miestoimittaja (Liite 2). Tarkastelen uutiskriteerejä näissä kahdessa jutussa tekstuaalisten piirteiden valossa. Löytyykö niistä sukupuolittuneita eroja?

Näkökulma tekstianalyysiin juttuparissa on journalististen käytänteiden ja uutiskriteereiden kautta. Ne ovat diskursiivisia käytänteitä, joita voidaan tarkastella kriittisen diskurssianalyysin (CDA) tarjoamien metodisten välineiden avulla. Menetelminä käytän pääasiassa CDA:ta ja feminististä kriittistä diskurssianalyysiä (FCDA). Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on tutkia sosiaalista epätasa-arvoisuutta ja sitä miten se esitetään ja legitimoidaan kielenkäytössä (Wodak 2001, 2). FCDA analysoi ilmiöitä erityisesti sukupuolen näkökulmasta eli sen näkökulma on rajatumpi kuin CDA:n. Olen käsitellyt CDA:n ja FCDA:n teoreettisia lähtökohtia luvussa 4.

Esittelen ja rajaan nyt ne menetelmät, joilla teen sisällönanalyysin sekä tekstianalyysin. Sisällönanalyysin ensimmäisen vaiheen eli aihepiirierittelyn teen niin, että jaottelen kaikki kirjoittajan nimellä varustetut jutut sukupuolen ja aihepiirien mukaan. Aihepiiriluokituksen teen pääasiassa jutuista nousseiden aiheiden pohjalta. Käytän lisäksi aihepiiri- jaottelussa väljänä ohjeena niitä vastuualueita, mitä toimittajille esimerkiksi Keski-suomalaisessa on annettu.

Sisällönanalyysin toisessa vaiheessa jaottelen jutut sukupuolen mukaan niin, että sekä toimittajan että haastateltavan sukupuoli näkyvät taulukoinnissa. Näin selviää, vaikuttaako toimittajan sukupuoli siihen haastatteleeko hän useammin naisia vai miehiä. Toisena muuttujana käytän haastateltavan roolia eli onko hän asiantuntija, virkamies vai tavallinen ihminen. Tällä haluan selvittää, tuottavatko toimittajat juttuja kansalaisjournalismin näkökulmasta vai luottavatko he ylhäältä päin tulevaan tietoon eli asiantuntijoihin. Vielä lopuksi erittelen jutuista, kuinka monta haastateltavaa nais- ja miestoimittajien jutuissa esiintyy. Erittely havainnollistaa onko naisten ja miesten journalistisissa rutiineissa sukupuolittunutta käyttäytymistä tästä näkökulmasta.

Seuraavaksi esittelen ja rajaan ne menetelmät, joilla teen tekstianalyysin. Yhdeksi metodiseksi sillaksi tekstin ja diskurssikäytänteiden välille CDA:ssa on tarjolla muun muassa intertekstuaalinen analyysi. Sen tavoite on suhteuttaa tekstit laajempiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin diskurssijärjestyksiin. Tarkastelun kohteena voi olla yhtäältä se, kuinka tekstejä tuotettaessa nojaututaan diskurssijärjestyksen kirjossa

tarjolla oleviin genreihin ja diskursseihin sekä toisaalta se, kuinka tekstit muuntuvat ja sisältyvät edelleen toisiin teksteihin (Hujanen 2000, 53, ks. Myös Fairclough 1992 ja 2003). Tarkastelen neljää juttua näistä näkökulmista.

Uutisessa esimerkiksi yleinen, tarjolla oleva diskurssi on uutisdiskurssi, jossa toteutuu usein yleisiä uutiskriteerejä, niitä itsestäänselviä tapoja, joita toimittajat ovat oppineet työskennellessään toimittajina. Näitä tapoja opitaan muilta toimittajilta ja ne vaihtelevat hieman eri toimituksissa. Jokainen toimitus luo omat journalistiset käytäntönsä, jotka toki noudattavat yleisiä ammattikunnan tapoja. Mutta uutisdiskurssikaan ei voi olla neutraali, vaan se on täynnä merkityksiä ja noudattaa vallalla olevaa ideologiaa. Intertekstuaalisuudella avaan sitä, miten toimittajat toisaalta suhtautuvat sukupuoleen tekstissään ja toisaalta miten he rakentavat sukupuolta. Mahdollisuuksia on monia. Toimittajat voivat myötäillä vallalla olevaa sukupuoli-ideologiaa ja näin vahvistaa sitä. He voivat myös kritisoida sitä tai jopa vastustaa. Vastustamiseen liittyy toisintekemisen mahdollisuus, joka voisi johtaa uudenlaiseen, tasa-arvoisempaan journalistiseen kulttuuriin.

Kriittisessä diskurssianalyysissä ei siis tarkastella kieltä irrallaan sitä ympäröivistä tekijöistä, vaan kieli toisaalta heijastaa, mutta myös omalta osaltaan rakentaa sosiaalista todellisuutta. Tähän nojaten peilaan analyysissä aineistoani journalistisiin käytänteisiin sekä aiemmin määrittelemiini yhteiskunnallisiin käytänteisiin sukupuoli-ideologiasta. Analyysissä pitää ottaa kaikki kolme tasoa huomioon eli teksti, diskurssiiviset käytänteet sekä yhteiskunnalliset käytänteet. Hänen peruslähestymisensä diskurssianalyysiin on, että kieli on erottamaton osa sosiaalista elämää. Se on dialektisesti kytkeytynyt muihin sosiaalisen elämän elementteihin, niin että myös sosiaalisen analyysin ja tutkimuksen pitää aina ottaa kieli huomioon. Toisin sanoen diskurssianalyysi on värähtelyä tietyn tekstin ja diskurssijärjestyksen välillä (Fairclough 2003, 2-3 ja 24).

Käytän Faircloughin intertekstuaalista analyysiä siltana tekstin ja diskurssijärjestyksen välillä eli kysyn miten toimittajat rakentavat sukupuolta tekstuaalisella tasolla ammattinsa työkaluja käyttäen. Faircloughin (1992, 102) mukaan tekstit ovat aina

intertekstuaalisia eli ovat rakentuneet muista teksteistä. Intertekstuaalisuuden pitäisi olla analyysin päänäkökulma, koska tekstuaalisten perinteiden nopea muuntuminen ja uudelleen rakentaminen ovat nykyajan ilmiö. Intertekstuaalisuus viittaa tekstien tuottamiseen, siihen, miten tekstit voivat muuttaa lähdetekstejään ja rakentaa olemassaolevia konventioita uudennlaisiksi.

Kysyn aineistoltani seuraavia analyttisiä kysymyksiä, jotka valaisevat intertekstuaalisuutta tekstissä: Mitkä tekstit ja äänet on sisällytetty tekstiin? Entä mitkä on jätetty ulkopuolelle? Mitä merkittäviä puutteita tekstissä tässä valossa on? Pohdin näitä kysymyksiä myös omaa kokemustani vasten. Miten itse toimittajana olisin tehnyt jutun? Intertekstuaalisuus voi olla siis toisen ääni tekstissä, esimerkiksi jonkun puheen raportointi lehdessä (Magalhaes 2005, 181). Intertekstuaalinen linkki voi olla myös esimerkiksi juttupari Ville Itälän tiedotustilaisuudesta, jota kaksi toimittajaa tarkastelee omista näkökulmistaan. Miten he rakentavat jutun samasta tiedotustilaisuudesta ja miten sukupuolittuminen tässä rakentamisessa näkyy?

Toisinaan pinnaltaan sukupuolineutraalin tekstin sukupuolimerkitykset käyvät ilmi vain, jos herkistyy tulkitsemaan sitä, mitä tapahtuu tekstien välillä. Intertekstuaalinen lukutaito on siis tutkijalle tarpeen, sillä pelkästään välittömään tekstin sisäiseen kontekstiin keskittyvällä lähiluvulla ei päästä tarpeeksi syvälle tekstin sukupuolimerkityksiin (Vuori 2002, 97). Kirjoittajaa tämä muistuttaa siitä, ettei itse koskaan voi lukita tekstin sukupuolimerkityksiä. Ajatus on tärkeä oman tutkimukseni kannalta, sillä journalistisissa teksteissä pyrkimys ainakin näennäiseen objektiivisuuteen sisältää myös käsityksen, että tekstit samalla ovat sukupuolineutraaleja. Tämä johtaa siihen, että toimittajat eivät tietoisesti ajattele juttuja sukupuolen näkökulmasta.

Yhteiskunnallisella tasolla pohdin sukupuolen rakentumista feminististen teorioiden pohjalta, kuten esimerkiksi sitä, mitä merkitsee uutisdiskurssille se, että kotiäidit lähtevät joukolla kotoa ja vaativat kadulla oikeuksiaan. Yhteiskunnalliset käytänteet tarkoittavat, että tutkimuksessa pitää ottaa huomioon myös sosiaaliset rakenteet ja

kiistat, kuten yhteiskunnassa vallalla olevat ideologiat. Näitä käytänteitä ovat omassa tutkimuksessani yhteiskunnan sukupuolittunut rakenne ja feministinen teoria naisten alisteisesta asemasta maailmassa.

Analysoin aineistoani myös FCDA:n näkökulmasta. FCDA arvostelee niitä diskursseja, jotka pitävät yllä patriarkaalista, sosiaalista järjestystä eli vallan suhteita, jotka järjestelmällisesti pitävät miehiä etuoikeutettuna sosiaalisena järjestyksenä ja vähättelevät ja sulkevat naiset sosiaalisen järjestyksen ulkopuolelle. Näitä kysymyksiä tarkastelen erityisesti kotiäitien marssia sekä päiväkotilapsia käsittelevissä jutuissa, koska ne ovat sukupuolittuneesti latautuneita juttuja jo aiheidensa perusteella. Sukupuoliero kertoo jotakin naisten ja miesten tavasta tuottaa mediatekstejä, mutta se ei ole koko totuus. Ihmiset pikemminkin tuottavat kuin heijastavat kielessä miehen ja naisen identiteettiä historiallisesti ja kulttuurisesti, vaikka tuotetut identiteetit näyttävätkin usein luonnollisilta ja läsnäolevilta (Lazar 2005, 12).

Yksi tärkeä tarkastelun näkökulma teksteihini on kertojandiskurssi. Kertojandiskurssin kautta analysoin toimittajan tekemiä tietoisia ja tiedostamattomia valintoja eli mitä hän on valinnut juttuunsa ja miten hän tuo esille valintansa. Kertojandiskurssi tarkoittaa sitä esitysteknistä instanssia, jonka välityksellä kaikki uutistekstiin päätynyt tulee esitetyksi. Rajatumminkin kertojandiskurssilla viitataan journalistisen instanssin tekstuaaliseen toimeliaisuuteen, jonka avulla uutistekstin ainekset sommitellaan professionaalisesti ja konventioita noudattaen kokonaisuudeksi. (Ridell 1998, 106.) Kertoja antaa merkkejä itsestään esimerkiksi tekemällä yhteenvetoja tai tiivistyksiä, kommentoimalla, kuvailemalla (esimerkiksi maisemaa), käyttämällä puhujan asenteen ilmaisevia ehdollisia ilmauksia (valitettavasti, odotetusti jne.) tai monikon ensimmäistä persoonaa (Hujanen 2000, 58).

Kertojandiskurssi tuo hyödyllisesti esiin instanssia, joka tekemällä tarinan kertojan tapaan jatkuvaa valintaa mitä kertoo ja miten, päättää siitä, miten asiat tulevat uutisessa esitetyksi. Toimittajan puhetta tai representoivan diskurssin käsitettä toimivampana kertojandiskurssia voi pitää siksi, että toimittajan henkilöön ja tämän

intentionaalisuuteen liittyvien kysymysten sijaan se suuntaa huomiota professionaalsiin käytänteisiin ja lajityyppisiin konventioihin, jotka vaikuttavat siihen, millaisen muodon ja näkökulman asia uutisessa saa (Hujanen 2000, 58).

Kertojandiskurssi korostaa mielestäni sitä näkemystä, että uutisjuttu on aina toimittajan valinnan tulos. Valintoja on teoriassa rajaton määrä. Ensimmäinen valinta on aiheen valinta ja ketjun loppupäässä on lukijan valinta siitä, lukeeko hän jutun ja miten hänen (haluaa) ymmärtää. Koska sukupuolen rakentaminen on yksi valinta muiden joukossa, sopii kertojandiskurssi tämän puolen pohdintaan.

Analysoin kertojandiskurssia katsomalla seuraavia asioita tekstistä: miten kertojan toiminta ilmenee kielellisesti, esimerkiksi millaisia verbejä Ville Itälän tiedotustilaisuudesta kertovissa jutuissa on. Mikä näkökulma juttuun on valittu, missä tarvitaan sitaattimerkit, millaisilla verbeillä suoriin lainauksiin viitataan, miten asiat nimetään. Oma kokemukseni kirjoittavana toimittajana sekä erityisesti toisten tekstejä jatkuvasti käsittelevänä tuottajana ja toimitussihteerinä on se, että toimittajat rakentavat juttunsa opitulla tavalla. Esimerkiksi uutistekstissä ei ole luvallista tuoda liikaa itseään kertojana näkyviin. Luultavasti suurin osa toimittajista ei edes ajattele, että he toistavat tiettyjä rakenteita tekstissään jatkuvasti. He kirjoittavat juttujaan joka päivä, mutta eivät analysoi omaa tekstiään. Myös Fairclough on samaa mieltä. Hänen mukaansa toimittajien jutuissa lähde ja aihe ovat yleensä ennustettavia ja tavanomaisia. Lisäksi he muuttavat lähdemateriaalinsa tietyn konventionaaliseen tyyliin, minkä he ovat oppineet journalismin tyyliksi (Fairclough 2003, 30). Nämä ovat vahvasti journalistisia käytänteitä, jotka liittyvät toimittajien professionaalisuuteen.

Yksi tällainen piirre on modaalisuus. Modaalisuus tekstissä ilmaisee sitä, miten totena ja varmana asia esitetään. Modaalisuuden voi tunnistaa esimerkiksi apuverbeistä, kuten täytyä, voida, pystyä, pitäisi jne. Tai esimerkiksi adverbeistä ehkä, mahdollisesti, luultavasti, ilmeisesti, ehdottomasti jne. Myös konditionaalien käyttö ilmaisee ehdollista tapaa ilmaista asiat. Toimittajat joutuvat päivittäin tilanteeseen, jossa täytyy tiivistäen ja yleistäen kertoa esimerkiksi tutkimustuloksia tai tilastotietoja. Jutun luettavuus

kärsii, jos siinä on paljon tilastotietoja numeroina tai vaikeita termejä. Siksi toimittajat joutuvat kertomaan numerot tiivistäen, yleistäen ja omin sanoin.

Lisäksi toimittajat käyttävät paljon adverbejä, koska haluavat ilmaista asiat niin etteivät anna väärää tietoa eivätkä toisaalta joudu ilmaisemaan omaa kantaansa asiaan. Silloin käytetään ilmaisuja kuten ehkä, mahdollisesti, luultavasti, ilmeisesti. Ne ilmaisevat asian suuntaa, mutta eivät ole liian varmoja. Toimittajat välttävät sanomasta asioita absoluuttisesti eli he eivät mielellään käytä esimerkiksi sanoja kaikki tai aina, sillä se on ehdoton ilmaisu. Jos toimittaja ei ole täysin varma asiasta, hän mieluummin yleistää ympärilyövästi tai partitiivisesti. Koska modaalisuutta käytetään paljon, siksi tarkastelen sitä teksteissä ja katson, käyttävätkö naiset ja miehet sitä eri tavalla. Tarkastelen modaalisuutta erityisesti Ville Itälän tiedotustilaisuudesta tehdyissä jutuissa. Lopuksi vertaan, onko näiden käytössä eroa sukupuolen mukaan.

Modaalisuus ilmaisee siis sitoutumisen astetta asiaan tai tekstiin. Yleensä toimittajat ovat kuitenkin arkoja ottamaan vahvasti kantaa uutisdiskurssissa, koska uutisen pitäisi olla neutraali. Onko tässä havaittavissa sukupuolten välisiä eroja omassa aineistossani? Kannanotot ja mielipiteet esitetään kolumneissa ja pääkirjoituksissa. Tekstin modaalisuus voi olla subjektiivista tai objektiivista riippuen miten asianlaita ilmaistaan. Faircloughin (1992, 159) esimerkkiä lainaten, jos sanoo, että maapallo on litteä, ilmaisee asian subjektiivisesti. Mutta jos sanoo, että maapallo voi olla litteä, modaalisuus on silloin objektiivista, koska subjekti jää implisiittiseksi. Uutisissa korostuu objektiivinen modaalisuus, koska uutisgenreen ei kuulu, että toimittaja sanoo siinä suoraan miltä hänestä asiat näyttävät. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei toimittajan näkökulma olisi tekstissä. Näkökulman voi ilmaista implisiittisesti monella tavalla.

Katson jutuistani, miten ne toistavat niitä journalistisia käytänteitä, joita olen aiemmin hahmotellut ja joita tuli esiin sisällönanalyysissä. Journalististen käytänteiden ja uutiskriteerien toistaminen vaikuttaa kahteen suuntaan. Toisaalta ne vahvistavat yleisön tapaa ottaa viesti vastaan tietyllä, tutulla tavalla. Tämä taas voi vähentää

kriittisyyttä, koska muoto on tietynlainen, asioita ei kyseenalaisteta. Ilmiö liittyy puolestaan itsestäänselvyyksiin, joita olen käsitellyt aiemmin. Toisaalta journalististen käytänteiden toistaminen vahvistaa toimittajien yhteistä ammatti-identiteettiä ja samalla tavalla vähentää kriittisyyttä. Asiat tehdään kuten aina ennenkin. Pohdin, miten sukupuolittuminen ilmenee tässä toiminnassa.

Tarkastelen vielä teksteistä verbien käyttöä. Vertailen erityisesti New Yorkin terrori-iskuja käsittelevän juttuparin verbejä, mutta analysoin myös kotiäideistä ja päiväkotilapsista kertovista jutuista näitä piirteitä sukupuolittuneesta näkökulmasta. Eräs paljon käytetty ja arvosteltukin tekstuaalinen keino on aktiivin ja passiivin käyttö tekstissä. Toimittajia neuvotaan käyttämään aktiivisia, jotta lukija tietää, kuka tekee ja mitä. Passiivi sekä kasvottomat toimijat, kuten joku tietty instanssi, ovat hiipineet kuitenkin salakavalasti toimittajien teksteihin virkamiesten mukana. Ei ihme, että jo lukijatkin ovat huomanneet, että journalismi muuttuu paperinmakuiseksi ja kieli virkamiesten kapulakieleksi. Aktiivin ja passiivin käyttö voisi olla toinen paikka, josta löytyy naisten ja miesten välisiä eroja. Kuten Zilliacus-Tikkanen on todennut (1997), naistoimittajat etsivät mieluummin tarinoita. Tarinassahan on aina päähenkilö ja sivuhenkilöitä. Jos näin on, voisi ajatella, että naiset käyttävät tarinaperinteen mukaan enemmän aktiivisia kuin miehet, koska ei ole tarinaa ilman henkilöä.

Aktiivin ja passiivin käyttö liittyy myös kertojandiskurssin tarkasteluun, koska verbivalinta kertoo myös kirjoittajan asemasta ja näkökulmasta suhteessa tekstiinsä. Passiivilla hän implisiittisesti myös häivyttää itsensä pois tekstistä. Aktiivin käyttö sen sijaan osoittaa jämäkkyyttä pysyä sanojensa takana. Lisäksi aktiivin ja passiivin käyttö viittaa journalistisiin käytänteisiin, joita kertojandiskurssin avulla tarkastellaan. Kielellisten piirteiden tarkastelulla pyrin osoittamaan, että vaikka journalistisen tekstin sukupuolittumiseen vaikuttavat laajemmat yhteiskunnalliset ja diskursiiviset tekijät, on kieli kuitenkin toimittajan tärkein työkalu eikä ole aivan sama, miten hän kielen avulla asioita kuvaa.

Seuraavaksi esittelen analyysini tulokset. Etenen laajemmasta kehästä suppeampaan päin eli ensin esittelen sisältöanalyysieni tulokset ja sen jälkeen siirryn neljän esimerkkijutun tuloksien esittelyyn.

6 NAISET KIRJOITTAVAT HENKISISTÄ ARVOISTA, MIEHET BETONISTA

Journalistiset käytänteet, joihin kuuluvat muun muassa uutiskriteerit ja aihevalinnat, ovat osa toimittajien jokapäiväistä työtä. Aihevalinnoillaan toimittajat ja toimitukset määrittävät, mikä on uutinen eli tärkeä tapahtuma, joka ansaitsee päästä julkisuuteen. Toimituksissa päätetään, mitkä asiat nostetaan juisuuteen ja mitkä jäävät julkisuudelta piiloon. Media puolestaan on tärkein väylä yleisölle saada tietoa asioista. Siksi toimittajilla on valtaa tärkeiden asioiden määrittelyssä. Miten sitten sukupuolittuminen vaikuttaa aihevalintoihin? Tekevätkö naiset ja miehet juttuja eri aiheista?

Selvitin naisten ja miesten aihevalintoja laskemalla aineistostani kaikki jutut, jotka oli signeerattu. Yhteensä signeerattuja juttuja oli viiden lehden kotimaanosastoissa 148. Ilman nimeä kirjoitettuja tai STT:n juttuja lehdissä oli yhteensä 132. Jaottelin jutut 19 aihealueeseen. Kohtaan muu on niputettu sellaisia juttuja, joita oli vain yksi lajiaan, kuten harrastuksesta kertova juttu. Nimettömien juttujen määrä vaihteli eri lehdissä paljon. Esimerkiksi Keski-suomalaisessa niitä oli vain 4, kun taas Etelä-Suomen Sanomissa peräti 57. Keski-suomalaisessa pienetkin poliisiuutiset pyritään signeeraamaan. Aamulehdessä taas poliisiuutiset ja muut pienet jutut ovat lähes aina kahden palstan marginaalissa ilman nimeä. Samoin Etelä-Suomen Sanomissa ja Savon Sanomissa pienet poliisiuutiset ovat lähes aina nimettömiä. Helsingin Sanomissa oli kumpaakin käytäntöä. Etelä-Suomen Sanomissa nimettömien juttujen määrää nosti kotimaanosaston suuri sivumäärä, jota oli tapetoitu STT:n jutuilla.

Yhden päivän lehden perusteella ei välttämättä saa kuvaa kotimaan toimituksen keskimääräisestä päivästä. Kaikki toimittajat eivät kirjoita joka päivä samaa määrää juttuja, eivätkä kaikki ole joka päivä töissäkään. Päivälehden kotimaantoimituksessa on monia eri työvuoroja alkaen aamuvuorosta ja päättyen poliisikierroksia soittavaan iltavuorolaiseen. Päivän uutistapahtumat vaikuttavat myös toimituksen työnjakoon.

Esimerkiksi terrorismiuutisointiin oli kaikissa lehdissä irrotettu väkeä myös kotimaantoimituksista.

Oma lukunsa ovat aluetoimittajat . He työskentelevät usein yksin, korkeintaan kaksin, ja hoitavat siis itse alueensa kaiken uutisoinnin. Olisi oman tutkimuksen paikka selvittää, mitä aluetoimittajat tekevät ja miten he valitsevat aiheensa. Eivät hekään kaikkea ehdi hoitaa, joten valintaa on tehtävä. En ole eritellyt aluetoimittajien aihevalintoja erikseen. Tässä yhteydessä on tärkeää tietää, että heidän juttunsa ovat osa kotimaansivujen journalistista sisältöä siinä missä päätoimitusten toimittajienkin, mutta he tekevät töitä toisenlaisissa olosuhteissa kuin päätoimituksen toimittajat.

Toimittajien aihevalintoihin vaikuttavat monet tekijät, kuten sattuma, oma mielenkiinto tai esimiehen käsky. Joissakin toimituksissa kotimaan osastolla työtehtäviä ohjaavat valmiiksi tehty aihealueiden jako. Tämä tarkoittaa sitä, että toimittajat seuraavat erityisesti oman aihealueensa asioita, mutta tekevät myös juttuja muista aiheista päivän uutistilanteen mukaan. Esimerkiksi Keskisuomalainen esitteli sivuillaan (Keskisuomalainen, 4.2.2002, 6-7) toimituksellisen henkilökuntansa. Jokaisesta oli esillä passikuva, nimi, oman työn aihealueet ja yhteystiedot. Esittely liittyi valtakunnalliseen sanomalehtiiviikkoon, jonka aikana sanomalehtiä tehtiin tunnetuksi koululaisille. Kotimaan toimituksen toimittajien kohdalla luki kunkin aihealue. Naistoimittajien aihealueiksi oli annettu uutiset, henkilöt, Jyväskylä, yhteiskunta, koulu, kirkko, terveys, koti, reportaasit ja Jyväskylän lähikunnat. Miestoimittajien aihealueita olivat uutiset, luonto, Jyväskylän lähikunnat, politiikka ja reportaasit. Kotimaanosaston toimitussihteereistä kaikki kolme olivat miehiä. Pääuutissivujen kolmesta toimitussihteeristä yksi oli nainen. Eli tuolloin Keskisuomalaisen toimituksen väliporras eli toimitussihteeriporras oli miesvoittoista. He päättävät yhdessä uutispäällikön ja varapäätoimittajan kanssa, miten aiheita painotetaan. Myös uutispäällikkö ja varapäätoimittaja olivat vuonna 2002 miehiä. Nykyään Keskisuomalaisessa on nainen varapäätoimittajana sekä yksi nainen uutistuottajana. Nimike vastaa entistä uutispäällikköä.

Keskisuomalaisen toimittajien aihevalinnat herättävät kysymyksen, ovatko toimittajat itse valinneet aihealueensa vai ovatko päälliköt ne heille antaneet. Jos ne on annettu, miksei miestoimittajalle anneta vaikkapa koulua aiheeksi. Samalla tavalla koulu koskettaa miestoimittajankin lapsia. Samoin terveys koskettaa miehiä yhtä lailla kuin naisia. Olivatpa aihealueet toimittajille annettuja tai itse valittuja, ne myötäilevät perinteisiä sukupuolen alueita. Keskisuomalaisen aihealuejaon mukaan naisia kiinnostavat empaattiset ja sosiaaliset aiheet, miehiä kovat aiheet, kuten politiikka.

Irma Kaarina Halonen (1999, 93-94) käsittelee väitöskirjassaan Yleisradion nais- ja mieskuvatutkimusta, jossa tutkittiin suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuvaa alkuvuonna 1995. Tutkimuspäivänä hallitsivat talouteen, työmarkkinoihin, politiikkaan, sotiin ja onnettomuuksiin sekä Euroopan Unioniin liittyneet uutisjutut. Kävi ilmi, että miestoimittajat tekivät talousjuttuja ja työmarkkinajuttuja. Mitään erityistä naistoimittajien aihepiiriä ei löytynyt, vaan naisten toimittamien aihepiirien hajonta oli suuri. Uutistoimittajien aihepiirit näyttävät valikoituvan jonkin verran myös sukupuolen mukaan (Halonen 1999, 66). Ne aihepiirit, joita uutisdiskurssi arvostaa, näyttävät kuuluvan usein kulttuurisesti insitutionalisoituneisiin, maskuliinista kompetenssia edellyttäviin käytäntöihin. Uutiset liikkuvat lähellä "virallisen" vallan ydintä (Halonen 1999, 55). Virallinen valta on yhä miehistä samoin kuin toimitusten johtoporras, jolla on valtaa säädellä journalistisia käytänteitä toimituksissa. Murtuuko tämä yhteys, kun naiset pääsevät myös toimitusten johtoportaan laajemmin?

Seuraava taulukko esittelee viiden päivälehdien kotimaanosaston jutut aiheittain, aiheiden jakautumisen sukupuolittain sekä juttujen lukumäärän.

Taulukko 1. Aihealueiden jakautuminen sukupuolittain.

Aihealueet	Nainen	Mies	Yhteensä
Koulutus, opiskelu	4	2	6
Kunnallispolitiikka	4	14	18
Valtakunnan politiikka	2	5	7
Ympäristöpolitiikka ja luonto	5	8	13
Poliisi, rikos ja onnettomuus	2	7	9
Urheilu		1	1
Talous		2	2
Ruoka	2	1	3
Sosiaali- ja terveydenhuolto	4	3	7
Puolustusvoimat		2	2
Työttömyys	1		1
Verot	1		1
Henkilöjutut		1	1
Liikenne	4	4	8
Terrorismi	30	18	48 *
Lapset, päivähoito, nuoret	2	2	4
Rakentaminen ja asuminen	2	2	4
Kauppa	1	1	2
Muu	3	5	8
Yhteensä	67	78	145

* Terrorismiaiheisissa jutuissa oli lisäksi kolme sellaista, jonka tekijöinä oli mies ja nainen yhdessä. Eli terrorismijuttuja oli yhteensä 51.

Tarkastelussani mukana olevista lehdistä enemmän naisten kuin miesten kirjoittamia juttuja oli Aamulehdessä ja Etelä-Suomen Sanomissa. Miesten kirjoittamat jutut hallitsivat puolestaan Helsingin Sanomissa, Keski-suomalaisessa ja Savon Sanomissa. Naisten aiheita olivat selvästi koulutus ja opiskelu. Naiset hallitsivat myös terrorismi-uutisointia. Sosiaali- ja terveydenhuollosta naiset kirjoittivat enemmän kuin miehet, mutta silti miehetkin kirjoittivat niistä. Samoin kävi lapset, nuoret ja päivähoito –aiheen kanssa. Naiset kirjoittivat lisäksi työttömyydestä, veroista ja ruoasta.

Miehet kirjoittivat selvästi eniten politiikasta. Kunnallispolitiikasta selvästi suurin osa oli miestöimittajien kirjoittamia. Myös valtakunnan politiikan jutuista suurin osa oli miesten tekemiä. Ympäristöpolitiikasta yli puolet jutuista oli miesten kirjoittamia. Miehet hallitsivat myös rikos-, onnettomuus- ja poliisiuutisia sekä armeijauutisia ja talousjuttuja. Liikenne, jota on perinteisesti pidetty miesten alueena, jakautui tasan: miehet ja naiset kirjoittivat siitä yhtä paljon. Myös rakentamisesta ja asumisesta miehet ja naiset kirjoittivat yhtä paljon.

Aineistossa painottuvat kunnallispolitiikka, politiikka, liikenne, poliisi, mutta myös taloudesta tehtiin pari juttua, vaikka suurilla päivälehdillä on erikseen talousuutisten sivut. Perinteiset kovat aiheet näyttivät nousevan esiin aineistossani. Vuosikymmenten mittaan muotoutuneet ja toimivuutensa osoittaneet käytännöt ovat olleet demokratian kannalta myös ongelmallisia. Journalismin tutkimuksessa on vuosia osoitettu, kuinka uutisjournalismin aihe- ja lähdevalikoima on rakenteellisesti epäedustava. Uutisjournalismia hallitsevat yhteiskunnan ylätasen kovat teemat, kuten politiikka ja talous. Näistä aiheista journalismissa puhuvat yhteiskunnan erilaiset eliitit. (Heikkilä 2001, 151.) Suomalaisessa uutisjournalismissa kaivattaisiin demokraattisempaa otetta uutiskriteereihin. Voisivatko naiset tuoda sitä journalismiin, jos heidän näkemyksensä todella pääsisivät journalistisiin käytänteisiin ja muuttuisivat siellä hiljalleen rutiineiksi?

Miesten juttujen hajonta oli suurempaa kuin naisten. Kaikista aihealueista miehet kirjoittivat muista paitsi työttömyydestä ja veroista. Naiset eivät kirjoittaneet urheilusta, puolustusvoimista, taloudesta eivätkä tehneet yhtään henkilöjuttua.

New Yorkiin tehdyt terrori-iskut nousivat eniten kirjoitetuksi aihealueeksi, mikä ei ole yllättävää, sillä iskut olivat tämän vuosituhannen toistaiseksi suurin mediatapahtuma. Aihe on hyvin poikkeuksellinen suomalaisessa lehdistössä näin laajasti käsiteltynä. Erityisen poikkeuksellinen se on kotimaanosastojen toimittajien työnkuvassa. Suomessa ei juuri terrorismia ole ollut, mutta New Yorkin tapahtumat toivat terrorismin suomalaisiin koteihin reaaliajassa. Luonnollisesti myös lehdet käsitelivät aihetta laajasti päiväkausia.

Kuten Mikko Lehtonen kirjoittaa: “Tämä tarina ei alkanut syyskuun yhdenentoista eikä se pääty vielä pitkään aikaan. Se ei kerro merten tai vuorten takaisista tapahtumista, vaan meistä, sinusta ja minusta. Tällä tarinalla on monta kertojaa. Meitä yhdistää toisiimme se, että kukaan ei tiedä, kuinka tarina päättyy, eikä kukaan pääse tarinasta ulos. Tämä ei ole unta, josta voisi herätä. Tämän tarinan voivat saattaa onnelliseen loppuun vain ihmiset.” (Lehtonen 2001, 9.)

Kun totutut varmuudet järkkyvät, pintaan nousee suuri määrä tavallisesti rutiinimaista ja siten suurelta osin näkymätöntä ainesta. Niinpä tämä tarina syyskuun yhdenentoista ei ole tarina vain syyskuun yhdenentoista, vaan myös siitä, keitä me olemme ja keitä meistä voisi tulla. (Lehtonen 2001, 12.)

Mitä aiheita kotimaanosaston toimittajat sitten valitsivat Suomen näkökulmasta kerrottavaksi lukijoilleen eli miten he paikallistivat New Yorkin iskut? Naiset kirjoittivat huomattavasti enemmän terrorismista kuin miehet. Naiset valitsivat aiheikseen muun muassa seuraavin otsikoin julkaistuja juttuja:

- Yöllinen hätä kuului myös auttavilla puhelinlinjoilla (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Kuopion irakilaiset järkyttyneitä (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Kadut hiljenivät, viestit lensivät (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- TV-chatteihin tulvi tekstiviestejä iskuyönä (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Suomalaisturisteja on Yhdysvalloissa satoja (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Kadotettu turvallisuudentunne kääntää ihmiset kirkon puoleen (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)

- Kirkon tutkimuskeskuksen johtaja: "Tämä antaa islamille sotaisammat kasvot" (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Eduskunta vietti hiljaisen hetken (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Ville Itälä: Isku Suomeen epätodennäköinen (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- SPR ei tarvitse verenluovuttajia (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Pommiin nukkuminen pelasti Tero Paanasen (Keskisuomalainen, 13.9.2001)
- Jyväskylä hiljentyi muistamaan uhreja (Keskisuomalainen, 13.9.2001)
- Suomalaiset osoittivat myötätuntoa, moni pelkäsi suursodan syttymistä (Helsingin Sanomat, 13.9.2001)
- Terrori-iskun ei uskota vaatineen suomalaisuhreja (Helsingin Sanomat, 13.9.2001)

Miehet kirjoittivat juttuja terrorismista puolestaan tällaisin otsikoin:

- Ilmailulaitos kiristi lentomatkustajien turvatarkastuksia (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Kallis elektroninen tiedustelu sai kolauksen (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Pilvenpiirtäjiin törmätty ennenkin (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Riskiryhmien liikkumista seurataan Suomessa (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Poliisi kohotti valmiutta Savossa (Savon Sanomat, 13.9.2001)
- Betoni olisi antanut aikaa (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Tornitalot kurottavat yhä ylemmäs (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Euroopallakin on vihollisensa (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)
- Itälä pitää terroriuhkaa Suomea kohtaan vähäisenä (Aamulehti, 13.9.2001)
- Pelottava isku oli päivän puheenaihe myös päiväkodin hiekkalaatikolla (Aamulehti, 13.9.2001)
- USA:n tragedia nostaa kuluttajat entistä tärkeämpään asemaan (Aamulehti, 13.9.2001)
- Supo: Suomessa ei terrorismiuhkaa (Helsingin Sanomat, 13.9.2001)

Naiset tekivät enemmän ihmislähtöisiä ja -läheisiä juttuja kuin miehet. Naisten aiheet olivat myös henkisempiä eikä niin konkreettisia kuin miesten. Naiset kirjoittivat hädästä, turvallisuudesta, auttamisesta, järkytyksestä ja muistamisesta.

Esimerkiksi Savon Sanomissa otsikolla *Yöllinen hätä kuului myös auttavilla puhelinlinjoilla* naistoimittaja kirjoittaa näin: “Eniten soittajilla on esillä pelko ja turvattomuus. Tapahtumat tulivat lähelle; Ne tulivat kuvina olohuoneisiin. Erityisesti on muistettava myös lapsia. ...Lapsille pitäisi suoda leikkien, puhumisen tai piirtämisen kautta mahdollisuuksia purkaa ajatuksiaan, jos uutiskuvat ovat jääneet ahdistamaan.” (Savon Sanomat, 13.9.2001)

Toimittaja ottaa jutussa voimakkaan empaattisen asenteen ahdistuneita ja lapsia kohtaan. Hän haastattelee Suomen Mielenterveysseuran edustajaa, joka työskentelee kriisistä ahdistuneiden ihmisten parissa.

Myös Etelä-Suomen Sanomissa naistoimittaja käsittelee aihetta henkisten auttajien näkökulmasta otsikolla *Kadotettu turvallisuuden tunne kääntää ihmiset kirkon puoleen*: “Seurakunnat ympäri maata ovat avanneet kirkkojen ovet ihmisille, jotka haluavat hiljentyä Amerikan tapahtumien vuoksi... Meillä on vielä melko uutta tulla hädän hetkellä kirkkoon silloin, kun siellä ei ole toimitusta. Tapa on kuitenkin yleistymässä. Uusi ilmiö on myös katolisista maista tuttu kynttilän sytyttäminen. Sekin helpottaa.” (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)

Näissä kahdessa jutussa ei enää puhuta itse tapahtumasta mitään, vaan suomalaisten ahdistus ja järkytys ovat saaneet pääosan.

Miehet kirjoittivat enemmän viranomaisten näkökulmasta, kuten ilmailulaitoksen, poliisin ja Supon. Savon Sanomien miestoimittaja kirjoittaa otsikoin *Poliisi kohotti valmiutta Savossa* näin: “Itä-Suomen läänin poliisiylitarkastaja Tapani Tiilikainen kertoo, että valmiutta on toistaiseksi kohotettu poliisin ylijohdon määräyksestä... Terrori-iskun jälkeen poliisi pelkää yhteenottoja arabien ja muiden välillä... Tiilikaisen mielestä terrori-isku osoitti, ettei enää missään päin maailmaa voi olettaa olevansa turvassa.” (Savon Sanomat, 13.9.2001)

Juttu on eri tyylinen kuin naistoimittajien tekemät. Poliisi kertoo, mitä heidän on käsketty terrori-iskun vuoksi tehdä. Jutussa myös luodaan lisää uhkakuvia eikä rauhoitella ihmisiä. Lisäksi se on auktoriteetteihin nojaava, sillä siinä korostetaan, että määräykset on antanut poliisin ylijohdo.

Helsingin Sanomien miestoimittaja puolestaan rauhoittelee lukijoita otsikoin *Supo: Suomessa ei terrorismiuhkaa*: “ Suojelupoliisi arvioi, ettei terrorismiuhka Suomessa ole lisääntynyt... Sisäministeri arvioi, että välittömästi Suomeen kohdistuvien terroritekojen todennäköisyys on vähäinen... Ilmavoimat on jatkanut ilmatilan valvontaa tavallista tarkemmin.” (Helsingin Sanomat 13.9.2001)

Tässä jutussa monet viranomaiset saavat puhetilaa kertoakseen kuinka Suomella ei ole pelkoa ja meitä vartioidaan hyvin. Juttu nojaa vahvasti viranomaisten tietoon ja ammattitaitoon. Toisaalta on ymmärrettävää, että näitä juttuja tehdään, koska ministerit ja keskeiset turvallisuudesta huolehtivat viranomaiset ovat tapahtuman keskipisteessä ja heillä varmasti on sanottavaa. Jutuista puuttuu kuitenkin se tunteen elementti, mikä monissa naisten kirjoittamissa jutuissa oli. On helpompi lähestyä viranomaisia järkisyin kuin tunnesyyn. Näyttää siis siltä, että miesten on luontevampaa käsitellä vaikeaa aihetta asiallisesti viranomaisten kautta. Naiset valitsivat haastateltavakseen niitä ihmisiä, jotka työskentelevät ahdistuneiden kanssa, miehet niitä, jotka työskentelevät faktojen tai aseiden kanssa.

Toisaalta huomionarvoista on, että lehtien ainoa lapsiin liittyvä terrorismijuttu oli miehen tekemä. Siinä vierailtiin päiväkodissa ja kerrottiin, miten lasten kanssa oli terrorismia ja pelkoa käsitelty. Aamulehden miestoimittaja vierailee Tampereen Sammon päiväkodissa ja kirjoittaa otsikolla *Pelottava isku oli päivän puheenaihe myös päiväkodin hiekkalaatikolla* muun muassa seuraavasti: “Liisa Maaninka oli luonut turvallisuutta kertomalla lapsille, että me asumme Suomessa ja olemme turvassa täällä.” (Aamulehti, 13.9.2001)

Jutussa ei haastatella lapsia, sen sijaan puheenvuoron saa päiväkodin henkilökunnan lisäksi Tampereen yliopiston lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen. Hän kertoo muun muassa tällaista: “ Jos pelkoa ei ole käsitelty, ikävä asia jää sen varaan, miten lapsi osaa sitä itse käsitellä. Sitten asia tulee esiin nukkumaan mennessä ja se on jo iso asia.” (Aamulehti, 13.9.2001)

Jutussa haastateltiin vain asiantuntijoita, jotka kertoivat, mitä lapset olivat sanoneet ja miten lasten kanssa pitäisi toimia. Toimittaja ei ollut vaivautunut haastattelemaan

yhtään lasta juttuun, vaikka jutusta kävi ilmi, että päiväkodissa asti sentään käytiin. Miestoimittaja lähestyi aihetta sopivan etäisen asiallisesti ja viranomaisten tietoon luottaen. Analysoin tätä juttua tarkemmin luvussa 10.

Muuten miehet kirjoittivat enimmäkseen betonista, pilvenpiirtäjiin törmäämisestä, poliisista, korkeista taloista, vihollisista ja elektronisesta tiedustelusta. Etelä-Suomen Sanomien miestoimittaja lähestyi terrorismia betonin näkökulmasta. Jutun otsikko on *Betoni olisi antanut aikaa*:

“Betonirunko olisi pitänyt New Yorkin World Trade Centerin pitempään, koska betoni kestää kuumuutta paremmin kuin teräs... Viimeisen kymmenen vuoden aikana nousseet maailman korkeimmat talot ovat lähes kaikki betonirunkoisia.” (Etelä-Suomen Sanomat, 13.9.2001)

Jutusta tulee sellainen kuva, että betonissa on ratkaisu terrorismiin. Betoni olisi voittanut terroristit.

Kaiken kaikkiaan naiset ottivat empaattisemman ja ymmärtävämmän kannan terrorismiuutisiin kuin miehet. Miesten näkökulma oli käytännöllisempi ja keskittyi enemmän tekniikkaan ja viranomaisiin. Naiset laittoivat itsensä alttiiksi tekemällä juttuja aiheista, joissa käsiteltiin tunteita. Terrori-isku aiheutti varmaan jokaisessa tunteita, joten naistoimittajat joutuivat kohtaamaan omat tunteensakin tekemällä juttuja muiden peloista ja ahdistuksesta. Miehet lähestyivät aihetta ulkopuolelta ja etsivät näkökulmat viranomaisista ja tekniikasta ja näin ikään kuin hakivat varmistusta siihen, olemmeko itse vaarassa. Toisaalta miehet etsivät myös selitystä iskuille.

Seuraavaksi tarkastelen sisällönanalyysin avulla ketä nais- ja miestoimittajat haastattelvat jutuissaan. Pääsevätkö ääneen asiantuntijat vai tavalliset ihmiset? Lisäksi tarkastelen haastateltavien lukumäärää.

7 MIESASIAANTUNTIJAT ÄÄNESSÄ

Toimittajilla on valtaa päättää, kuka pääsee journalismissa käyttämään sanavapauttaan, kenen asiat koetaan uutisarvoisiksi, kuka kelpuutetaan lähteeksi ja millaiseen asiayhteyteen hänen sanomisensa asetetaan. Toimittajia ohjaavat myös journalistiset käytänteet sekä rutiinit. Lisäksi heillä on aina vastassaan yhteiskunnan ja kulttuurin paino. Tätä lastia journalistille kasataan mm. politiikassa, taloudessa ja tieteessä sekä journalismissa itsessään. Osa lastista tulee kaukaa: esimerkiksi jaetut kansalliset hyveet, arvostetut periaatteet, myytit ja tabut, jotka ovat syntyneet ennen kuin uutisjournalismia nykymuodossaan edes oli (Heikkilä 2001, 56). Yksi tällainen painolasti on myös sukupuoli. Ketä nais- ja miestoimittajat valitsevat haastateltavikseen, miten he näihin suhtautuvat ja millä perusteella he lähteensä valitsevat? Feministisen mediatutkimuksen tavoitteena on pohtia näitä kysymyksiä ja tehdä näkyväksi epätasa-arvo median esitys- ja tuotantokäytännöissä. Epätasa-arvo voi olla muutakin kuin sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Epätasa-arvoa on esimerkiksi se, jos tavalliset ihmiset eivät saa journalismissa ääntään kuuluville, vaan heitä koskevia asioita kommentoi asiantuntija tai virkamies ylhäältä päin.

Journalistien ja uutislähteiden suhteesta voi syntyä monitahoinen kilpailutilanne. Tiedotusvälineet kilpailevat siitä, kuka saa käyttöönsä uutisarvoisimmat ja vaikutusvaltaisimmat lähteet. Tässä kilpailussa eivät tavalliset ihmiset ole kärjessä. Kyseessä ovat yleensä miehisten alojen eli politiikan ja talouden kärkihahmot. Myös lähteet kilpailevat keskenään journalistisesta huomiosta. Taaskaan kilpailuviivalla ei näy tavallisia ihmisiä, vaan vaikuttajia ja yhä enemmän julkisuuden henkilöitä, joita varsinkin iltapäivälehdet ja aikakauslehdet nostavat esiin. Lähteet myös kilpailevat journalistien kanssa siitä, kumman näkökulmat, käsitteet ja sosiaalisen todellisuuden määritykset asettuvat etusijalle. Journalistit kilpailevat lisäksi myös lähteidensä kanssa kiusallisen tai vahingolliseksi koetun tiedon saamisesta ja tuomisesta julkisen alueelle. (Luostarinen 1998, 191.)

Toimittajat kysyvät mieluummin asioita asiantuntijoilta, joita he pitävät ekspertteinä, kuin tavallisilta ihmisiltä, joita on usein hankala löytää. Asiantuntija istuu virastossa tai toimistossa, hänellä on titteli, jonka perusteella häneltä voi kysyä eri asioita. Virkamiehillä on jopa velvollisuus kertoa asioita toimittajille. Tavalliset ihmiset, jotka eivät ole tottuneet median pyörykseen, eivät myöskään toimi toimittajien mielestä välttämättä yhtä ”järkevästi” kuin asiantuntijat. Tavalliset ihmiset kelpaavat jutuissa yleensä esimerkkitapauksiksi tai värittämään juttua kommentilla tai parilla. Myös gallupeihin tavalliset ihmiset kelpuutetaan vastaamaan mitä omituisimpiin kysymyksiin. Journalistiset käytänteet syntyvät ja muuttuvat lähes itsestäänselvyyksiksi, kun tiettyjä tapoja toistetaan tarpeeksi usein. Jos asiantuntijat saavat toistuvasti esittää näkemyksensä yleisöä koskeviin asioihin näiden puolesta, tulee elitismi vallitsevaksi olotilaksi journalismissa. Pian toimittajat eivät enää osaa ajatella asioita muiden kuin asiantuntijoiden kautta.

Professionalismi, usko asiantuntija-ammattilaisuuden voimaan, onkin eräs nyky-yhteiskunnan tärkeimpiä opinkappaleita. Asiantuntijuuteen on suhtauduttu ja suhtaudutaan ristiriitaisesti. Näkemysten ääripäinä ovat usko ja epäluottamus. Niissä nähdään täysin eri tavoin se, kuinka erikoistuneiden asiantuntijoiden käyttämä tieto liittyy yhteiskunnalliseen valtaan ja oletettuun yleiseen etuun. Myönteisen näkemyksen mukaan erityisongelmiin keskittyvät asiantuntijat ovat päteviä päättämään yhteiskunnallisista ongelmista, koska heillä on usein tieteelliseksi nimettyä tietoa pulmien luonteesta ja niiden ratkaisusta. Toimittajat uskovat usein myönteiseen näkemykseen asiantuntijoista ja referoivat kuuliaisesti näiden sanomisia jutuissaan. (Kunelius 1998, 207-208.)

Jo kauan sitten luovuttiin käsityksestä, että toimittajat kertovat objektiivista tietoa. Sen tilalle tuli ajatus, että toimittajat ovat ennen muuta välittäjiä ja suhteuttajia. Toimittajat vastaavat vain välittämisestä ja tiedon lähteet vastaavat sanomistensa sisällöstä. Näin objektiivisuudesta tuli tekninen, ei sisällöllinen kysymys. Siinä on kyse sanoman suhteesta sanottuun eikä sanotun suhteesta todellisuuteen. (Kunelius 1998, 212.)

Tähän ajatukseen voi mielestäni sitoa tavallisten ihmisten puuttumisen journalistisista teksteistä. Toimittajia ei niinkään kiinnosta mitä vaikutuksia esimerkiksi päivähoiton säästöillä on päiväkodin lapsille ja heidän vanhemmilleen. Riittää, että päivähoidosta vastaava virkamies kertoo sen. Hänen näkökulmansa asiaan vain on usein täysin toinen kuin lapsiperheiden. Toimittaja ei siis tutki todellisuutta tai edes sen muutamaa eri puolta, vaan välittää asiantuntijan siitä kertoman tulkinnan. Tätä kautta journalistista onkin tullut eräänlainen modernin myyntitykki, jonka kaupittelema tuote on moderni yhteiskunta ja sen näkemys maailmasta (Kunelius 1998, 213).

Kun Heikki Kuutti (1995, 159) haastatteli suomalaisjournalisteja väitöskirjaansa varten, hän huomasi, että toimittajat korostivat vahtikoiran roolin merkitystä kansalaisyhteiskunnan toteuttajana. Journalistit pitivät tärkeänä, etteivät poliittiset päättäjät saa säädellä tiedonvälitystä, vaan ihmisille annetaan oikeus vaatia ja myös saada vastauksia kysymyksiinsä. Toisaalta toimittajat välittävät mielellään asiantuntijoiden, poliitikkojen ja virkamiesten tietoa, mutta silti he kokevat itse suhtautuvansa kriittisesti näiden kertomuksiin olemalla vallan vahtikoiria. Tärkein tehtävä toimittajien omasta mielestä on toimia vahtikoirana, toiseksi tärkeintä on tiedonvälittäjän tehtävä ja kolmanneksi he nimesivät ymmärtäjän roolin (Kuutti 1995, 157). Vahtikoira tarvitsee järkeä työssään enemmän kuin tunnetta, kun taas ymmärtäjä tarvitsee enemmän tunnetta kuin järkeä. Voisiko tässä olla yksi syy siihen, etteivät toimittajat halua sekaantua tavallisiin ihmisiin ja heidän ongelmiinsa, koska silloin joutuu ottamaan tunteet mukaan jutuntekoon? Pelkkä järki ei enää riitä. Asiantuntijat eivät puhu henkilökohtaisesti kenestäkään ihmisestä, vaan kertovat asioista ja ongelmista yleisellä tasolla, jolloin toimittajan on helpompi käsitellä niitä. Ne eivät ole kenekään erityisiä ongelmia.

Koska journalistien itselleen ottama tehtävä, yleisön palveleminen, toteutuu ennen muuta tietojen välittämisen kautta, syntyy yhtälö, jossa yleisö itse julkisuuteen osallistujana käy melkein merkityksettömäksi. Julkisuuden sisältöjen tuotanto, tärkeiden kysymysten muotoilu ja ratkaisuvaihtoehtojen ehdottaminen jäävät niiden huoleksi ja etuoikeudeksi, joilla on tietoa. Journalistisen ammattikulttuurin luja ja

yksipuolinen sitoutuminen tiedon välittämiseen johtaa siihen, että tätä tietynlaisen tiedon etuajo-oikeutta julkisuuteen ei journalistisen kulttuurin ajattelussa oikein voi kyseenalaistaa. Yleisö on kohde, jolle juttuja tehdään. Se ei nouse aktiiviseksi toimijaksi, jonka osallistuminen journalismin luoman julkisuuden tuottamiseen nähtäisiin jotenkin toivottavaksi tai tarpeelliseksi. (Kunelius 1998, 216.)

Muutamit suomalaiset journalismintutkijat (mm. Kunelius ja Heikkilä) ovat siis todenneet saman minkä lehtiä lukemalla voi myös päätellä: toimittajat käyttävät mieluummin lähteinänsä asiantuntijoita ja jättävät tavalliset ihmiset taustalle. Tämän on todennut myös toimituskäytäntöjen tutkimuksen pohjalle rakentuva kriittinen tekstintutkimus, joka on pyrkinyt osoittamaan, että myös uutisjournalismin esitystavat tukevat järjestelmällisesti valtaapitäviä ja sivuuttavat vaihtoehtoisia näkökulmia. Niiden on katsottu luovan pysyvää rakennetta, jossa asiantuntijat toimivat ja yleisö katsoo (mm. Ridell 1998). Journalismi asettuu asetelmassa lähemmäksi eliittiä, koska se valikoi eliitin edustajia uutisten lähteiksi, antaa näiden esittää näkemyksensä uutisessa ja editoi heidän puheensa vaikeasti kyseenalaistettavaan muotoon. (Heikkilä 2001, 21.)

Koska tutkimukseni näkökulma on sukupuolella, pohdin, voisivatko naistoimittajat ymmärtää tavallisia ihmisiä jotenkin eri tavalla kuin miestoimittajat. Naiset ovat joutuneet kamppailemaan päästäkseen pois yksityisen alueelta eli kodin piiristä julkiselle alueelle eli sinne missä yhteiskunnallisia päätöksiä tehdään. Yleensä se, joka joutuu kamppailemaan jonkin asian puolesta, ymmärtää asiaa eri tavalla kuin se, joka on pitänyt vallitsevaa tilannetta itsestäänselvänä. Voisivatko naistoimittajat ymmärtää, että yksityisyyden piiristä voi nousta merkittävää tietoa, jota kannattaa kertoa yleisölle. Esimerkiksi Heikkilä (2001, 29) pohtii asiaa väitöskirjassaan, vaikka hän ei käsittelekään uutisjournalismia varsinaisesti feministisestä näkökulmasta: Naisten kansalaisuutta on feministisen tutkimuksen mukaan marginalisoitu tehokkaasti juuri erottamalla julkisen ja yksityisen alueet toisistaan. Erottelu ei ole vain rajoittanut naisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan vaan se on myös rajannut monia

yksityisen alueelle sijoittuvien ongelmien käsittelyä politiikan ja julkisuuden ulkopuolelle.

Voisi siis ajatella, että koska tämä kamppailu on tuttua naisille, he huomasivat yksityisen elämän piiriin kuuluvien asioiden näkökulman puutteen mediassa ja korjaisivat tilanteen.

Tarkastelin aineistostani, ketä nais- ja miestoimittajat haastattelivat. Jaottelin haastateltavat asiantuntijoihin tai poliitikoihin (ks. taulukko 2), virkamiehiin (ks. taulukko 3) sekä tavallisiin ihmisiin (ks. taulukko 4). Seuraavaksi katsoin, miten kategoriat jakaantuivat nais- ja miestoimittajien kesken. Laskin vielä lopuksi kuinka monta haastateltavaa nais- ja miestoimittajien jutuissa syndici (ks. Taulukko 5). Erilaisten toimijoiden pääsyä journalismiin voi tutkia määrällisesti mittaamalla näiden näkyvyyttä suhteessa muihin journalismin teksteissä esiintyviin tahoihin. Päitä laskemalla saadaan yksi vastaus kysymykseen, kuinka demokraattista uutisjournalismi on (Heikkilä 2001, 94). Kun jaottelu tehdään sukupuolen mukaan, nähdään, onko nais- ja miestoimittajien käytöksellä eroja.

Aineistoni toimittajat (148 kpl) haastattelivat huomattavasti useammin asiantuntijoita, virkamiehiä sekä poliitikkoja kuin tavallisia ihmisiä. Niputin asiantuntijat ja poliitikot (taulukko 2) samaan kategoriaan, koska poliitikot antavat asiantuntijakaltaisia lausuntoja, vaikka ovat vaaleilla valittuja luottamusmiehiä. Mielestäni nämä kaksi kategoriaa kuuluvat yhteen myös siksi, että vaikka ministerit valitaan myös poliittisin perustein, he yleensä kommentoivat ministeriöiden asioita, jotka kuuluvat asiantuntijalausuntojen piiriin. Poliitikot olisi voinut myös sijoittaa virkamiesten kanssa samaan kategoriaan, koska esimerkiksi ministerit kommentoivat usein asioita, joita heidän virkamiehensä ovat valmistelleet. Toisaalta poliitikot joutuvat myös usein kertomaan asiantuntijoina jostakin valtion tai kunnan asiasta, siksi päädyin sijoittamaan heidät asiantuntijaosastoon. Asiantuntijoita ja poliitikkoja haastateltiin selvästi eniten, yhteensä heitä esiintyi teksteissä 137.

Koska toimittajia syytetään usein virkamiesuskovaisiksi, siksi halusin ottaa virkamiehet (taulukko 3) omaksi kategoriakseen, jotta näkisin, kuinka paljon heitä

käytetään haastateltavina. Virkamiehiä esiintyi jutuissa yhteensä 71. Tavallisia ihmisiä haastateltavissa oli vain 26, joista suurin osa, 20, naisia.

Toimittajat siis vastasivat aineistossani ennakko-oletuksia eli nostivat esille asiantuntijoita ja virkamiehiä huomattavasti useammin kuin tavallisia ihmisiä. Jos jutussa esiintyikin tavallinen ihminen, hän sai usein kommentoida vain yhden kerran. Esimerkiksi tavallisia ihmisiä esiintyi eri lehtien terrorismiuutisissa lentomatkustajina, joilta kysyttiin kommentti tunnelmista, joita heillä oli, kun he olivat menossa iskujen jälkeen lentokoneeseen. Aineistoon mahtui vain pari henkilöhaastattelua, joista yhdessä haastateltiin tavallista ihmistä: Helsingin Sanomat teki jutun nuoresta skeittaajapojasta.

Tulosten perusteella voi myös päätellä, että naiset kelpaavat yhä esimerkkitapauksiksi, kun miehet saavat olla asiantuntijoita. Asiantuntijat edustavat järkeä, mutta eivät tunnista arkea tai käytännöllisiä kokemuksia, kuten tavalliset ihmiset.

Koska journalismia on tuotettava säännöllisesti ja koska sen ydinainesta ovat tieto ja edustavien tahojen kommentit, tarjoaa journalismi näille tietyille tahoille etuajaoikeuden julkisuuteen (Kunelius 1998, 217).

Aineistossani ei toteutunut kansalaisjournalismin periaate, jonka mukaan asioita lähestytään alhaalta ylöspäin eli tavallisten ihmisten näkökulmasta. Aineistossa kävi päinvastoin. Asioita lähestyttiin ylhäältä päin eli asiantuntijat saivat kertoa miten asiat ovat. Moni juttu oikein huusi käsiteltävän asian kohteen eli esimerkkitapauksen, näkökulmaa. Niitä juttuja oli paljon, joihin toimittajan olisi pitänyt minun mielestäni etsiä kansalaisen näkökulma.

Taulukoissa 2,3 ja 4 on vielä havainnollistettu edellä kerrotun sisällönanalyysin tulokset yksityiskohtaisemmin.

Taulukko 2. Asiantuntijoiden ja poliitikkojen osuus haastateltavista sukupuolen mukaan

	Nainen	Mies	Yhteensä
Naistoimittaja	30	43	73
Miestoimittaja	23	41	64
Yhteensä	53	84	137

Asiantuntijoita ja poliitikkoja haastateltiin eniten kaikista ryhmistä. Sekä nais- että miestoimittajat haastattelivat useammin mies- kuin naisasiantuntijaa. Naiset haastattelivat miehiä vielä enemmän kuin miehet.

Aineistossa haastateltiin muun muassa seuraavia miesasiantuntijoita ja poliitikkoja: pääministeri, sisäministeri, lentoasemapäällikkö, pääekonomisti, erilaisia johtajia, insinööri, kaupunginvaltuutettu, ekonomisteja, rakennusmestari, tieinsinööri, tutkimuskoordinaattori, arkkitehti.

Naisasiantuntijoita jutuissa olivat muun muassa insinööri, kaupunginvaltuutettu, valtiovarainministeri, puhemies, psykologi, tiedottaja, toimitusjohtaja, apulaisjohtaja, ekonomisti, kotiyhdistyksen puheenjohtaja, henkilöstöjohtaja, kemisti ja arkkitehti. Em. ammattiryhmät näyttävät jutuissa eliittinä, koska heidän tietoaan arvostetaan niin paljon, että heidät on valittu kertomaan siitä lehdessä. Todellisuudessa toimittajat tietenkin valitsevat haastateltavat jonkin muun asian kuin henkilön tai sukupuolen perusteella. Esimerkiksi Keski-suomalaisen toimittaja haastattelee mieluummin jyvaskyläläistä kuin oululaista asiantuntijaa jne. Journalismin elitistisyys tarkoittaa silti monille sitä, että journalismi on liittoutunut liiaksi poliittisen ja taloudellisen eliitin kanssa ja hylännyt yleisönsä mielipiteen. Toimittajien katsotaan edustavan politiikan sisäpiirin näkökulmaa. Lisäksi ajatellaan, että toimittajat haluavat pitää yllä hyviä suhteita lähteisiinsä, jotta saavat tulevaisuudessakin uutisia näiltä (Heikkilä 2001, 17). Väitteeseen sisältyy tietenkin vihje kritiikkittömyydestä. Kuka haluaisi purra kättä, joka antaa ruokaa?

Taulukko 3. Virkamiesten osuus haastateltavista sukupuolen mukaan

	Nainen	Mies	Yhteensä
Naistoimittaja	5	28	33
Miestoimittaja	7	31	38
Yhteensä	12	59	71

Naisvirkamiehiä haastateltiin huomattavasti vähemmän kuin miesvirkamiehiä. Sekä nais- että miestoimittajat noudattivat samaa linjaa ja haastattelivat useammin miesvirkamiehiä. Naisvirkamiehiä edustivat läänin eläinlääkäri, suurlähetystön väki, sivistystoimen päällikkö, päiväkodin johtaja ja lastenpsykiatrian professori.

Miesvirkamiehiä haastateltavien joukossa olivat muun muassa poliisi, oikeuskansleri, rehtori, eversti, liikenneministeriön turvallisuusjohtaja, kirkkohallituksen kansliapäällikkö, kaupunginjohtaja.

Vaikka journalismin lähdevalikoima ei olisikaan täysin staattinen, sen sisällä esiintyvät vaihtelut tapahtuvat eri eliittiryhmien välillä. Kun yksi asiantuntija nousee journalismin arvopörssissä, toinen laskee noustakseen ajan myötä taas ylös.

Yleisemmällä tasolla journalismin lähdevalikoiman vaihtelut näkyvät esimerkiksi siinä, että talouden ammattilaiset korvaavat politiikan ammattilaiset tietolähteinä.

(Heikkilä 2001, 151.)

Kuneliuksen (1998, 218) mukaan toimittajat käyttävät edellä mainittuja lähteitä yksinkertaisesti siitä syystä, että ne helpottavat toimittajien työtä. Tiedot, kommentit ja arviot saadaan kerätyksi nopeasti asiantuntijoilta ilman että pitää tinkiä tosiasiallisuuden ja edustavuuden muodollisista vaatimuksista. Seurauksena on, että tiedon tuottamisen resurssit, insitutionaalinen pysyvyys ja arvovalta sekä tottumus uutislähteenä toimimiseen luovat tietyille instituutioille myös käytännöllisen etulyöntiaseman. Journalisti toimii mielellään tällaisten tahojen kanssa, kerää tietonsa heiltä ja luo heihin pysyviä suhteita.

Ongelmallista tällaisessa toiminnassa saattaa olla se, että toimittaja alkaa edustaa enemmän lähteitään kuin yleisöään. Kun asiantuntijalähteet ovat aina puhelimen

päässä ja heidän tittelinsä tiedossa, saattaa toimittajalta unohtua se tavallinen ihminen ja hänen ongelmansa yhä enemmän. Kuten seuraavasta selviää, näin on päässyt käymään myös aineistoni toimittajille, erityisesti miestoimittajille:

Taulukko 4. Tavallisten ihmisten osuus haastateltavista sukupuolen mukaan

	Nainen	Mies	Yhteensä
Naistoimittaja	8	12	20
Miestoimittaja	1	5	6
Yhteenä	9	17	26

Naiset haastattelivat tavallisia ihmisiä huomattavasti enemmän kuin miehet. Naiset myös haastattelivat useammin tavallisia naisia kuin miehiä, mutta samoin tekivät myös miestoimittajat. Aineistoni perusteella voidaan siis väittää, että miehet näkyvät asiantuntijoina ja usein mediassa, kun taas naiset ovat tavallisia esimerkkitapauksia, joilla ei ole aktiivista roolia jutuissa.

Naishaastateltavia olivat muun muassa lentomatrustaja, äiti ja patikoija.

Mieshaastateltavia olivat muun muassa kiinalainen kivenhakkaaja, lentomatrustaja, patikoija, irakilainen ja WTC-torneista pelastunut.

Koska aineistossa oli vain kaksi varsinaista henkilöhaastattelua, toinen kunnanjohtajan eli virkamiehen ja toinen skeittaajapojan, esiintyivät aineiston tavalliset ihmiset pääsääntöisesti esimerkkitapauksina. Toisaalta esimerkiksi kotiäitejä voidaan pitää oman asiansa asiantuntijoina silloin, kun heitä haastatellaan kotiäitien mielenosoituksessa, kuten Aamulehti teki. Silti he saivat sanoa vain 1-2 kommenttia eli juttua ei ollut rakennettu heidän varaansa, vaan jutun kärki oli tapahtumaselostus mielenosoituksesta. Analysoin tätä juttua tarkemmin luvussa 9.

Kiinalainen kivenhakkaajakin oli vain esimerkkitapaus, vaikka juttu kertoikin siitä, miksi kiinalaisia kivenhakkaajia on tullut Suomeen. Yrityksen edustaja kertoi tämän aiantuntijana, ja kiinalaismies edusti kehitysmaaihmistä, joka sanoo sitaatissa, että hän tuli Suomeen köyhästä kotimaastaan hankkimaan rahaa.

Tavallisten ihmisten eli kansalaisten on siis vaikea päästä esiin journalismissa arjen asiantuntijoina. Kansalaisjournalismin idean mukaan toimittajien ja viestinten asettuminen kansalaisten käyttöön merkitsisi sitä, että kansalaisilta itseltäänkin voidaan vaatia perusteluja, toisten näkökulmien huomioon ottamista, kohtuullisuutta sekä halua arvioida perusteellisesti esitettyjä vaihtoehtoja ja niiden perusteluja (Heikkilä 2001, 174). Nykyään tällainen demokraattinen journalismi, joka lisäisi myös tasa-arvoa, ei juuri toteudu päivälehdissä. Tavallisille ihmisille ei edes anneta mahdollisuutta osoittaa, että heillä on perusteluja asioille.

Laskin aineistoni jutuista vielä sen, kuinka monta haastateltavaa nais- ja miestoimittajien jutuissa esiintyi. Yhteensä signeerattuja juttuja oli aineistossani 148 kappaletta. Eri lehdillä on eri käytäntöjä pikkujutuissa. Jotkut lehdet, kuten Etelä-Suomen Sanomat, eivät juuri signeeraa pikku-uutisia, toiset taas, kuten Keski-suomalainen, signeeraavat pienetkin uutiset. Näistä signeeratuista pikku-uutisista suurimman osan olivat tehneet miehet. He eivät olleet haastatelleet ketään pikku-uutisiin. Siksi taulukossa 5 miestoimittajien kohdalla on paljon (25) juttuja, joissa on nolla haastateltavaa. Naiset olivat tehneet 9 tällaista juttua.

Taulukko 5. Haastateltavien lukumäärä

Haastateltavien lukumäärä	Naistoimittaja	Miestoimittaja	Nais- ja miestoimittaja	Yhteensä
0	9	25	-	34
1	30	27	-	57
2	13	12	1	26
3	10	6	1	17
4	1	4	-	5
5	2	1	-	3
6	-	1	1	2
7	1	-	-	1
8	2	1	-	3
Juttuja yhteensä	68	77	3	148

Nais- ja miestoimittajat olivat haastatelleet jutuissaan yleisimmin vain yhtä lähdettä. Näitä oli tapauksista kaikkiaan 38 prosenttia. Tämä kertoo uutistoimittajan työn kiireisyydestä, mutta myös viitseliäisyyden puutteesta. Toimittajat eivät viitsi miettiä useita näkökulmia juttuihin. Toimittajat olivat haastatelleet kahta ihmistä 18 prosentissa jutuissaan. Naiset haastattelivat 10 jutussa kolmea henkilöä, kun taas miehillä vastaava luku oli 6. Juttuja, joissa oli haastateltu 4-8 ihmistä, oli enää vain muutamia. Kun haastateltavat laskettiin yhteen, naiset voittivat: he olivat haastatelleet yhteensä 59 henkeä, kun taas miesten vastaava luku oli 52.

Aineistoni perusteella kriittisyys ei ainakaan näkynyt monien eri näkökulmien tuomisena juttuun, vaan toimittajat haastattelivat yleisimmin juttuihinsa yhtä ihmistä. Perinteisesti toimittajat ajattelevat, että koska he eivät voi itse suoraan sanoa mielipidettään uutisjutuissa, eri näkökulmia juttuun tuo se, että haastatellaan

vastakkaista mieltä olevia ihmisiä. Uutiselta jopa odotetaan, että siinä esiteltävän asian eri puolet tuodaan esiin ja että ne esitetään tasapuolisesti (Heikkilä 2001, 33).

Sisällönanalyysien perusteella voi todeta, että toimittajat antavat puhevaltaa miesasiantuntijoille eli lähestyvät aiheitaan ylhäältä alaspäin. Journalismin sukupuolittuneet käytänteet osoittautuvat perinteitä toistaviksi. Miehet hallitsevat politiikkaa ja taloutta, kun taas naiset kirjoittavat pehmeämmistä aiheista tai ottavat pehmeämmän näkökulman koviinkin aiheisiin. Demokraattisuus, joka lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoakin, ei näytä toteutuvan aihevalinnoissa eikä haastateltavien valinnoissa. Jutuista puuttuu myös moniäänisyys: eniten luotetaan yhteen haastateltavaan. Feministisen mediakriitikin näkökulmasta toimittajat toistavat jutuissaan vallalla olevaa miehistä ideologiaa. Aika paljon pitää siis muuttua ennen kuin journalismi muuttuu tasa-arvoisemmaksi. Ehkä naisten aallon pitää pyyhkäistä kunnolla johtoportaita myöten, ennen kuin todellinen muutos on mahdollinen.

8 UHKAA JA EMPATIAA

VILLE ITÄLÄN TIEDOTUSTILAISUUDESSA

Aineistossani oli eniten ryhmään New Yorkin terrori-iskut -kuuluvia juttuja (51 kpl). Juttujen näkökulmat vaihtelivat laidasta laitaan hyvinkin sukupuolittuneesti, kuten luvussa 6 esitin. Kärjistetysti voi sanoa, että miestoimittajat luottivat betoniin ja poliisiin, naistoimittajat kirkkoon ja henkiseen hoitoon. Terrorismijutut olivat murtumia normaalissa uutisvirrassa, koska tällaisia suuria uutistapauksia sattuu harvoin. Koska terrorismijutut olivat sisällönanalyysin perusteella lisäksi selvästi sukupuolittuneesti rakentuneita, halusin valita niistä kolme tarkempaan tekstuaaliseen analyysiin. Ensin analysoin juttuparia, joka on tehty samasta tiedotustilaisuudesta. Sisäasiainministeri Ville Itälä (kok) järjesti torstaina 13.9.2001 tiedotustilaisuuden, jossa käsiteltiin asiaa, onko terrori-isku Suomea kohtaan todennäköinen. Aineistoni lehdistä Aamulehti ja Etelä-Suomen Sanomat julkaisivat jutun tiedotustilaisuudesta. Kolmas juttu käsittelee päiväkotilasten tunteja terrori-iskusta ja sitä analysoin luvussa 10.

Ville Itälän tiedotustilaisuudessa oli Etelä-Suomen Sanomista (ESS) paikalla toimittaja Maarit Raunio. Hänen juttunsa otsikko ja alaotsikko olivat:

Itälä: Isku Suomeen epätodennäköinen

Tehostettu valvonta jatkuu vielä (Liite 1)

Aamulehdestä (AL) tilaisuudessa oli toimittaja Kyösti Karvonen. Hän oli puolestaan otsikoinut juttunsa näin:

Itälä pitää terroriuhkaa Suomea kohtaan vähäisenä

Kriisivalmius: Tehostettua alue- ja lähetystövalvontaa jatkettiin vielä keskiviikkona (Liite 2)

Iskut järkyttivät koko maailmaa eikä vähiten siksi, että ne levisivät median kautta suorana lähetyksenä kaikkialle. Niitä pidetään jopa historian suurimpana uutistapahtumana (Uskali 2001, 1-3). Meitä länsimaalaisia ne järkyttivät myös siksi, että ne kohdistuivat juuri länsimaista järjestelmää vastaan. Jokaiselle tuli mieleen, kuka tai mikä on seuraava kohde.

Realistiseen kerrontakonventioon kuuluu sulkeuma, tapahtumien päätepiste, jossa tarinan yläpuolella oleva kertoja selostaa, mikä oli "totuus" tapahtuneesta. Nyt kysymys "Mitä tapahtui?" korvautui kuitenkin kysymyksellä "Mitä ihmettä nyt tapahtuu?". Kertojat eivät olleet tarinan ylä- tai ulkopuolella eikä heillä ollut hallussaan vastausta perinteisiin uutiskysymyksiin kuka, mitä, missä, milloin tai miksi. (Lehtonen 2001, 20.) Iskut koskettivat tietenkin myös suomalaisia toimittajia. Toimittajat joutuvat uudenlaiseen tilanteeseen, kun sattuu jotakin suurta ja yllättävää, mihin he eivät ole voineet varautua. Silloin toiset rutiinit järkkyvät ja toiset korostuvat. Toimituksissa joudutaan tekemään nopeasti monenlaisia ratkaisuja, jotta saadaan seuraavan päivän lehteen mahdollisimman kattava selostus eri näkökulmista. Tällaisissa poikkeavissa tapahtumissa tulee esiin tavallisista käytänteistä poikkeavia piirteitä. Oikeastaan koko terrori-isku on murtuma journalistisissa rutiineissa. Siksi minusta on hedelmällistä tarkastella terrorismijuttuja. Toisaalta taas toimittajien ammattirutiinit korostuvat, sillä kun kyseessä on suuri ja ainutlaatuinen tapaus, on pystyttävä tuottamaan tekstiä nopeasti ja ammattimaisesti. Tällainen tilanne on monen toimittajan haaveena. Silloin pääsee todella näyttämään osaamistaan ja olemaan harvinaisen ja suuren uutisen keskiössä. Miten nais- ja miestoimittaja toimii tällaisessa tilanteessa? Näkevätkö he tapahtumassa erilaisia asioita, joita haluavat kertoa yleisölleen? Miten sukupuolittuminen näkyy, kun journalististen käytänteiden arkirutiinit toisaalta hajoavat, mutta toisaalta professionaaliset rutiinit korostuvat kiireessä?

Toimittajan tärkeimmäksi tehtäväksi määritellään usein oikeiden tietojen välittäminen todellisuudesta, koska yleisön ensisijainen oikeus on tietää, mitä maailmassa on meneillään. Kuneliuksen (1998, 214) mukaan tällä tehtävänmäärittelyllä on kauaskantoisia seurauksia. Tämä juhlapuheissa julki lausuttu tiedonvälityksen keskeisyys on omalta osaltaan lyömässä lukkoon sitä, että journalismin luomaa

julkisuutta hallitsevat juuri tietyt, institutionaaliset tietoa tuottavat tahot. Eri alojen ammattilaiset tuottavat tietoa, ja sitä journalismi välittää. Juttupari tiedotustilaisuudesta on hyvä esimerkki tästä, sillä ensinnäkin kummankin jutun toimittaja tukeutuu jutussaan vain tiedotustilaisuuden antiin. Lisäksi toimittajien valta valita ja välittää tietoa haluamallaan tavalla korostuu niin, että kumpikin on poiminut juttunsa kärkeä lukuun ottamatta lähes täysin eri tiedot, kuten myöhemmin osoitan. Viranomaiset eivät siis voi valvoa ja ohjailla liikaa toimittajia haluamaansa suuntaan. Toisaalta ongelma syntyy jo silloin, jos toimittajat uskovat pelkästään viranomaisten kertoman tiedon eivätkä etsi näkökulmia juttuihinsa muualta. Tämä ongelma näyttäisi seuraavan jatkuvasti toimittajia, sillä kuten toisessa sisällönanalyysissäni selvisi, toimittajat haastattelivat juttuunsa yleensä 1-2 henkilöä. Moniäänisyys näkökulmissa jäi siis vähäiseksi.

Juttuparin jutut ovat tyypillisiä uutisjuttuja. Toimittajille on rutiinia mennä järjestettyyn tiedotustilaisuuteen, jossa on muitakin toimittajia. Tilaisuudessa järjestäjät kertovat asiansa ja toimittajat voivat tehdä lisäkysymyksiä. Kyse on siis rutiinista, ei omasta uutishankinnasta. Tiedotustilaisuus on ohjailevaa toimintaa: jokin instanssi haluaa kertoa medialle tietoja ja järjestää siksi tiedotustilaisuuden. Ja kun tämä instanssi on tarpeeksi vaikutusvaltainen, kuten tässä tapauksessa sisäministeri, tiedotusvälineet menevät joukolla paikalle.

Sukupuolittumisen näkökulmasta jutut kuuluvat maskuliiniseen diskurssiin, sillä aihe on sotilaallinen ja termit ovat usein tutumpia miehille kuin naisilla. Sisäministeri Ville Itälä on poliisin ylin valvoja ja poliisiasiat liitetään voimaan ja valtaan eli maskuliinisen alueelle. Samoin muut paikalla olleet henkilöt edustivat poliisia tai armeijaa. Löytyykö jutuista murtumia, jotka rikkovat uhkadiskurssin ja maskuliinisen poliisi/sotilasdiskurssin? Analysoin teksteistä seuraavaksi intertekstuaalisuuden näkökulmasta kertojandiskurssin toimintaa kysymällä teksteiltä mitkä äänet on sisällytetty tekstiin ja mitkä on jätetty ulkopuolelle. Mitä puutteita tekstissä on tässä valossa? Sen jälkeen analysoin, miten jutut on rakennettu ja miten sukupuolittuminen niissä näkyy. Kutsun analyysin aikana juttuja nimellä naisjuttu (ESS, Maarit Raunio)

ja miesjuttu (AL, Kyösti Karvonen). Teen tämän pelkästään lyhyemmän ja selkeämmän ilmaisun vuoksi. Käytän myös paikoin sanaa kertoja synonyymina kertojandiskurssille, tämäkin lyhyemmän ilmaisun vuoksi.

Miesjutussa viitataan uhkiin esimerkiksi kertomalla, että Suomen rajoilla tarkkailtiin erityisesti viisumeilla tänne tulevia ulkomaalaisia. Jutussa nimetään näin yksi uhka, joka voisi meitä suomalaisia kohdata eli ne ulkomaalaiset, jotka tulevat tänne viisumeilla. Tieto on myös yksi merkittävä itsestäänselvyys, joka liittyy vallan ideologiaan. On yleisesti tiedossa, ketkä tänne pääsevät ilman viisumia ja ketkä eivät. Monista muslimimaista ja kehitysmaista Suomeen ei pääse ilman viisumia. Epäilyksenalaiset pyrkivät tänne siis ei-länsimaista ja nyt heidät on nostettu julkisuuteen. Tällaista mainintaa ei ole naisjutussa lainkaan. Miesjutussa kertojandiskurssi pitää yllä ja jopa lietsoo uhkakuvia vihjailemalla, ketkä voisivat aiheuttaa ongelmia Suomessa. Naisjutussa kertojandiskurssi sen sijaan pyrkii rauhoitteluun tilannetta tuomalla esille kansalaisiin liittyviä huolia esimerkiksi näin: *Hänestä (Itästä) Suomi on siinä onnellisessa asemassa, että tänne kohdistuvia terroriuhkia ei ole havaittu* (Etelä-Suomen Sanomat 13.9.2001).

Lisäksi rauhoittelua edustaa myös kohta, jossa vakuutetaan, että valtionjohto on jatkanut normaalisti työtään. Miesjutussa näistä asioista ei ole mainintaa lainkaan.

Toinen selkeä ero nais- ja miesjutussa on modalisuuteen liittyvä konditionaalinen käyttö. Miesjutussa sitä ei käytetä lainkaan, mutta naisjutussa konditionaali ilmaantuu mukaan, kun kerrotaan mahdollisista suomalaisuhreista.

...ei voida täysin sulkea pois sitä, että iskussa olisi menehtynyt suomalaisia.

Ja toinen konditionaalikohta: *...jostakin suomalaisesta, joka olisi ollut tuhoutuneessa rakennuksessa, mutta pelastunut* (Etelä-Suomen Sanomat 13.9.2001).

Konditionaalia käytetään yleensä ilmaisemaan ehdollisuutta, jos ei olla varmoja asiasta. Konditionaalinen käyttö naisjutussa on ymmärrettävää, sillä iskuista oli kulunut vasta kaksi päivää eivätkä viranomaiset sano uhreista mitään varmaa, ennen kuin he ovat varmoja, että tieto pitää paikkansa.

Miesjutussa ei puhuta muutenkaan mitään mahdollisista suomalaisuhreista. Naisjutun kertojandiskurssi välittää tekstissään inhimillisyyttä tuomalla tunnetta juttuun. Suomalaisten lukijoiden on helppo samastua tunteen tasolla mahdollisiin suomalaisuhreihin. Traaginen tapahtuma tulee tällä tavalla kaukaa New Yorkista lähemmäs suomalaisia.

Miesjutussa sen sijaan tulee epämääräinen yleistunnelma, koska kertojandiskurssi välittää asiat passiivisesti jopa häiritsevän usein. Näyttää siltä, että miesjutun kertoja haluaa etäännyttää itsensä järkyttävästä tapahtumasta. Kertoja ei välitä tunnetta toisin kuin naisjutussa tehdään. Miesjutun kertojandiskurssin passiivinen "toimeliaisuus" näyttää jo maneerilta, sillä monissa lauseissa tekijä on selvästi näkyvillä ja lauseen olisi voinut kääntää dynaamisempaan aktiivilauseeseen. Esimerkiksi heti miesjutun kärjessä Ville Itälän suuhun on laitettu lause:

Terroritekojen kohdistumista Suomea tai suomalaiskohteita vastaan Yhdysvaltain iskujen vanavedessä pidetään epätodennäköisenä, sisäministeri Ville Itälä arvioi (Aamulehti 13.9.2001).

Jos Itälä on itse näin sanonut, miksei kertoja tuo tekijää esille? Itälähän on sisäministerinä edustamassa viranomaisia, jotka näin arvelevat.

Passiivi hämärtää tarkan lähteen nimeämistä. Hyvään uutiseen kuuluu lähteiden mainitseminen silloinkin, kun kyse ei ole jonkun lausumista mielipiteistä vaan ns. faktoista. Lukijalla on oikeus tietää, mihin uutisen esittämät väitteet perustuvat. Uutistekstin viittaukset yhtäältä varteenotettavan oloisiin mutta toisaalta epäselviin lähteisiin ovat sen uskottavuuden kannalta ristiriitaisia. Ne paitsi rakentavat uskottavuutta myös tuovat uusia kysymyksiä. Sitä kautta ne ehkä vievät tekstiltä vakuuttavuutta. (Hujanen 2001, 56-57.)

Toisaalta Hujanen (2001, 59) on kuitenkin sitä mieltä, että passiivi voi myös puskuroida uutista epävarmuudelta. Kun ei voida tai haluta väittää asioita suoraan ja viitata avoimesti joidenkin tekemisiin ja sanomisiin, passiivi on käyttökelpoinen: se tekee yksityisemmästä ajattelusta tai yksityisemmistä teoista ja tapahtumista yleisempiä. Jos tekstit kertoisivat kuka näin väittää tai on todennut, näkemysten

voimassaolon ala helposti supistuisi. Miesjutussa kertoja toimii juuri näin. On uskottavamman ja tehokkaamman kuuloista, kun kertoja viittaa koko armeijaan tekijänä, vaikka verbi onkin passiivissa kuin jos yksittäinen puolustusvoimien edustaja, esimerkiksi puolustusministeri, olisi asiasta jotakin mieltä.

Miesjutussa korostetaan muutenkin viranomaistoimintaa. Kertoja käyttää toiminnan verbejä: puolustusvoimat tehosti valvontaa, tutkavalvonnan tasoa nostettiin ja ilmavoimien tunnistuslentovalmiutta korotettiin. Kaikki ilmaisut ovat hienolta ja tehokkaalta kuulostavia armeijan termejä. Naisjutussa sen sijaan sama asia kerrotaan lyhyesti toteamalla, että poliisin, rajavalvonnan, ilmavalvonnan ja lentokenttien turvatarkastusten taso on edelleen korotettu. Yhteistä kaikille miesjutussa mainituille viranomaistahoille on se, että ne ovat miehisiä laitoksia ja käyttävät toimintaansa aseita ja teknisiä laitteita. Kertojandiskurssi välittääkin implisiittisen viestin, että niillä suomalaisia pystytään suojelemaan pahoilta terroristeilta.

Miesjuttu näyttää siis toistavan aiheanalyysin tulosta terrorijuttujen näkökulmista. Siinä miestoimittajat vakuuttelivat, että betonin olisi pitänyt kestää ja Supo suojelee meitä suomalaisia. Miestoimittajat käsittelivät aihetta kovien uutiskriteerien kautta, kuten poliisin ja sotateollisuuden. Naisjutun kertojandiskurssi sen sijaan vie juttua näkökulmissaan pehmeämmän juttutyypin puolelle, kuten naistoimittajat tekivät aiheanalyysin perusteella laajemminkin. Kertoja välittää huolen kansalaisia kiinnostavista asioista. Lisäksi naisjutussa tuodaan tunnetta esiin, mikä puuttuu miesjutusta. Miesjutussa miehiset instituutiot pystyvät puolustamaan suomalaisia terroristeja vastaan. Yksi selitys ilmiölle voisi olla, että todennäköisesti miestoimittaja on käynyt armeijan. Armeijan käynyt tietää kuinka armeija toimii ja puolustaa suomalaisia. Miesjutussa siis kertojan ymmärrys turvallisuudesta tulee armeijan kautta. Samalla armeija on kulttuurimme suurimpia patriarkaatin linnakkeita ja toimii miesjutussa hegemonisena diskurssina, joka sisältää tietyssä kulttuurissa yleisesti jaetun ja hyväksytyt tiedon tietyistä aihealueesta ja tuohon tietoon liittyvän vallan (Jokinen 2004, 193).

Puolustusvoimat on miesten hallitsema instituutio, vaikka naiset sinne nykyään pääsevätkin. Armeijassa on maskuliinisuuden leima ja se kuuluu julkisen elämän piiriin. Moderni yhteiskunta eriytyy moniin elämänalueisiin, instituutioihin ja tiloihin. Julkisen ja yksityisen erottelu järjestää tätä eriytynyttä todellisuutta yksinkertaistavan kahtiajaon mukaan. Valtavirta-ajattelu käsittää julkisuuden tärkeäksi, yksityisen vähäpätöiseksi. Feministinen kritiikki on väittänyt, että erottelulla tuotetaan sukupuolta, so. maskuliinisuutta julkisuutena, feminiinisyttä yksityisyytenä. (Eräsaari, Julkunen & Silius 1995, 7.)

Nais- ja miestoimittaja ovat valinneet uutiseensa eri asioita ja heidän uutiskriteerinsä ovat olleet erilaiset, vaikka he ovat istuneet samassa tiedotustilaisuudessa. Otsikkoon ja jutun kärkeen kumpikin tosin nosti samat asiat eli sen, että terrori-isku Suomeen on epätodennäköinen ja että tehovalvontaa jatketaan Suomessa. Mutta kärjen jälkeen kumpikin juttu lähti omille poluilleen.

Lehtonen (2001, 9) toteaa osuvasti, että esitys on aina toisinto ja kun se ei ole koskaan identtinen esitetyn kanssa, täytyy sen perustua valintoihin. Missä on merkitystä, siellä on valintaa. Jokainen valinta sulkee puolestaan pois joukon muita valintoja. Juttupari on erinomainen esimerkki valinnasta. Ensilukemalta uutiset vaikuttavat melko samanlaisilta perusuutisilta eikä niissä näytä olevan juurikaan eroa, mutta tarkempi analyysi osoittaa, että ne ovat lähes täysin erilaiset.

Kertojandiskurssi välittää kummassakin jutussa erilaisia valintoja. Saman voisi luultavasti todeta, jos lukisi kaikki jutut, mitkä tiedotustilaisuudesta tehtiin. Naisjutussa murtuma on uhkakuvien lieventäminen, kun taas miesjutussa tätä murtumaa ei ole, sillä kertoja toistaa uhkakuvia ja jopa lisää uhkaa kertomalla, että Suomeen tulevat ulkomaalaiset ovat mahdollinen uhka. Intertekstuaalisesti kohdan voi nähdä jopa niin, että miesjutussa toistetaan Yhdyvaltojen virallista terrorismipolitiikkaa siitä, ketä pitäisi epäillä: lähes kaikkia muslimeja. Voi olla jälkiviisasta ja hurskastelevaa todeta, etten olisi itse tehnyt juttua kuten miestoimittaja. Varmasti terrori-iskut pelottivat jokaista suomalaista yhä kaksi päivää iskujen jälkeen ja monella oli mielessä kysymys, voiko tämä tapahtua Suomessa. Kuitenkin juttuparin vertailu osoittaa, että naistoimittaja pystyi silti viemään juttua toiseen suuntaan kuin miestoimittaja.

Ville Itälä ja viranomaiset

Tarkastelen seuraavaksi, ketkä jutuissa pääsivät ääneen ja miten heidän puhettaan tuotiin kerronnassa esiin. Tällä tarkastelulla haluan syventää sitä, millaisia eroja nais- ja miesjutussa on. Kummassakin jutussa jutun päätekijä on Ville Itälä. Jutut on rakennettu keskenään eri tavalla, niin että miesjutussa vaihtelevat tyypillisesti suora ja epäsuora kerronta kuten lehtijutussa on tapana. Haastateltava saa välillä puhua suoraan sitaatissa ja välillä kertoja kuljettaa juttua eteenpäin epäsuorassa osuudessa. Erikoista jutussa on lainausmerkkien käyttö epäsuoran kerronnan sisällä. Miesjutussa käytetään neljä kertaa tekstin sisällä lainausmerkkejä, jotka korostavat, että tämä on Itälän ilmaus, vaikka kyse ei olekaan suorasta sitaatista. Nämä neljä kohtaa ovat melko voimakkaita ilmauksia, kuten: *Europolilta ei ole tullut mitään erityisiä pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia* tai: *Itälän mukaan viranomaiset nostivat tiistai-iltana valmiuttaan aika välittömästi* tai *poliittisen johdon turvatoimien kiristämiseen ei ole ollut erityisesti mitään tarvetta* (Aamulehti 13.9.2001).

Yksi lainausmerkkien sisällä oleva kohta puolestaan on vihjauksenomainen:

Itälä täsmensi tarkoittaneensa "tiettyjä suurlähetystöjä ja muutamia niihin liittyviä rakennuksia" (Aamulehti 13.9.2001).

Lainausmerkit asettavat kertojandiskurssin ulkopuoliseksi. Ne korostavat, ettei kertoja ole tätä mieltä, vaan Itälä. Näin vahva lainausmerkkien käyttö voi olla myös tarkoituksellista. Lainausmerkeissä olevat luonnehdinnat pomppaavat tekstistä esiin ikään kuin niihin pitäisi suhtautua epäileväisesti ja erityisen tarkasti. Pitääkö epäillä Itälän sanomisia vai onko ne tulkittava monimerkityksellisinä? Sisältävätkö ne jotakin kätkeyttä, implisiittistä? Tai kenties kertoja halusi vain ilmaista Itälän sanomiset sanatarkasti, ettei tee virheitä näin tärkeässä asiassa. Sen sijaan naisjuttu on rakennettu niin, että jutussa on yksi Ville Itälän suora sitaatti. Muuten kertoja välittää tiedotustilaisuuden asiat epäsuorassa kerronnassa, mutta kerrontaan sisältyy johtolause "Itälä kertoi" -tyylisesti. Tämä on aika epätyypillinen keino rakentaa virkkeitä uutistekstissä. Hän viittaa Itälän sanomisiin myös ilmauksilla "hänestä" sekä "Itälän mielestä". Kertojandiskurssi rakentaa tätä kautta poikkeavaa uutisjuttutyyppeä. Koko

juttua voi pitää rakennustavaltaan murtumana. Kertojandiskurssi ei toista Itälän sanoja sitaateissa, vaan tulkitsee niitä. Modaalisesti keino osoittaa varmuutta: kertoja on varma, että tulkitsee Itälän sanoja oikein. Yleensä sitaatteja käytetään juuri siksi, että kertoja sanoutuu irti lausunnoista. Sitaattimerkit osoittavat lukijalle, että niiden sisällä oleva teksti on haastateltavan sanomaa ja hänen mielipiteensä. Havainnot kertovat kummallisesta ristiriidasta. Naisjuttu on kirjoitettu enemmän aktiivissa, jossa tekijänä on Itälä, mutta silti hänen suuhunsa ei ole laitettu kuin yksi sitaatti. Miesjuttu puolestaan on kirjoitettu häiritsevän paljon passiiviin, mutta silti siinä on kolme Itälän sitaattia. Naisjuttu tulkitsee enemmän ja on intertekstuaalisesti heterogeenisempi. Miesjuttu taas raportoi tarkasti Itälän sanomisia ja on näin homogeenisempi. Naisjuttu ottaa siis enemmän vapauksia ja irrottautuu hieman enemmän journalistisista käytänteistä, mutta miesjuttu pysyy uutisen rakentamisen genressä tiiviimmin. Naisjutun kertoja välittää asian modaalisesti varmemmin.

Muita tekijöitä jutuissa ovat lähinnä viranomaiset, joiden toimintaa ilmeisesti Ville Itälä selosti tiedotustilaisuudessa. Näitä viranomaisia ei mainita nimeltä eivätkä he ole yksilöitä. Naisjutussa esiintyy toinenkin henkilö nimeltä. Hän on liikenneministeriön turvallisuusjohtaja Rauli Parmes, joka sanoo ettei Suomessa ole tarvetta muuttaa Helsingin yli meneviä lentoreittejä, kuten Lontoossa tehtiin. Naisjutun kuvassa näkyy, että tiedotustilaisuudessa olivat Itälän ja Parmeksen lisäksi ainakin Hannu Kyröläinen ulkoministeriöstä, Kari Häkämies sisäasiainministeriöstä ja Jyrki Iivonen puolustusministeriöstä. Nämä tiedot kerrotaan myös kuvatekstissä. Kummassakaan jutussa heidän ei kuitenkaan anneta puhua mitään. Muita naisjutussa mainittuja tekijöitä ovat viisi ministeriä, sisäministeriön poliisiosaston ja pelastusosaston asiantuntijat, suojelupoliisi, keskusrikospoliisi ja valtionjohto.

Miesjutussa esiintyi enemmän määrittelemättömiä viranomaisia kuten Suomen viranomaiset, suojelupoliisi, poliisi, pääesikunta, puolustusvoimat, ilmavoimat, rajavartiolaitos, ministeriryhmä ja virkamiehet. Herää kysymys, miksi tiedotustilaisuudessa on ollut niin paljon virkamiehiä, mutta heidän mahdolliset kommenttinsa eivät ole kiinnostaneet toimittajia. Naisjutussa otetaan kuitenkin huomioon paikalla olleita virkamiehiä enemmän ja personoidummin kuin miesjutussa,

jossa viitataan vain kokonaisuun instituutioihin. Naisjutussa toimittaja pyrkii henkilöimään juttua ja kertomaan konkreettisia asioita, hänen juttunsa kertoja haluaa antaa lausunnoille kasvot.

Lopuksi tarkastelen vielä juttuja modaalisuuden näkökulmasta. Haluan selvittää onko nais- ja miesjutun varmuudessa/epävarmuudessa eroja. Modaalaisia ilmauksia tutkimalla voidaan tekstistä kammata esiin kertojadiskurssin asenne, joka luonnollisesti vaikuttaa jollakin tavalla myös lukijaan: tekstillä on mahdollisuus piilovaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin. Modaalaisia piirteitä tutkimalla voidaan selvittää, millaisen kuvan kertoja haluaa lukijalleen aiheesta antaa (Niinistö 1997, 130-131). Nais- ja miesjutussa on modaalisuuteen liittyen kaksi yhteistä asiaa: kummassakin jutussa korostuu, että iskut oli kohdistettu **nimenomaan** Yhdysvaltoja vastaan, ja että iskut Suomeen ovat **epätodennäköisiä**. Asiat ilmaistaan tosin eri järjestyksessä. Naisjutussa koko jutun kärki on se, että iskut kohdistuivat Yhdysvaltoihin, kun taas miesjutun kärki on, että iskut Suomeen ovat epätodennäköisiä. Kummankin väitteen tarkoitus on rauhoittaa suomalaisia siitä, että vaikka media toikin New Yorkin ahdistuksen suomalaisten olohuoneisiin, terrori-iskut tapahtuivat silti kaukana meistä, eivätkä tule Suomeen.

Miesjutussa korostetaan heti toisessa kappaleessa, että epätodennäköisyydestä huolimatta Suomen viranomaiset jatkavat tehostettua valvontaa. Jutussa annetaan suomalaisille tuplavarmistus asiasta. Vaikka mitään hätää ei ole, silti viranomaiset tehostavat valvontaa.

Tämän jälkeen miesjutussa kerrotaan, että iskut oli tehty nimenomaan Yhdysvaltoja vastaan. Tämän on todennut suojelupoliisin uhka-analyysi. Miesjuttu turvautuu jälleen viranomaisiin. Suojelupoliisi on tunnetusti tehokas ja salainen yksikkö, joka tietää paljon sellaista, mitä muut eivät tiedä. He ovat tehneet uhka-analyysin, ja analyysin tulos kertoo, että iskut oli tehty nimenomaan Yhdysvaltoja vastaan. Tämä viimeistään todistaa ettei suomalaisilla ole mitään hätää, koska viranomaiset varmistavat selustamme kaikin mahdollisin keinoin.

Tämän jälkeen miesjutussa kuitenkin kerrotaan, että sittenkin Suomessa saattaa olla joitain ulkomaisia kohteita, ei siis suomalaisia, joihin saatetaan kohdistaa väkivaltaisia

iskuja, mutta vain **joissakin ääritapauksissa**. Mutta näihinkin kohteisiin Suomen viranomaiset ovat varautuneet. Jutusta välittyy täydellinen usko viranomaisten kykyyn suojella suomalaisia. Toinen vaihtoehto on, että tiedotustilaisuudessa on annettu tällainen kuva, jota ei jostain syystä kyseenalaisteta. Tässä kohtaa miesjutun kertoja viittaa myös ensimmäisen kerran ulkomaalaisiin Suomessa. Ikään kuin ilman heitä Suomessa ei olisi minkäänlaista terroriuhkaa.

Toisen kerran miesjutun kertoja kirjoittaa ulkomaalaisista jo aiemmin mainitussa rajavalvontakappaleessa näin:

***Erityishuomiota** rajavalvonnassa kiinnitettiin viisumeilla Suomeen tuleviin ulkomaalaisiin. **Mitään tavanomaisesta poikkeavaa ei ollut havaittu, rajavartiolaitoksesta kerrottiin** (Aamulehti 13.9.2001).*

Esimerkissä korostuu jälleen viranomaisten tarkkuus. He kiinnittivät erityishuomiota näihin ulkomaalaisiin, jotka voisivat olla epäilyttäviä. Erityishuomiosta huolimatta mitään tavanomaisesta poikkeavaa ei kuitenkaan havaittu. Suomalaiset voivat olla siis rauhassa. Rajavartiolaitos kyllä huomaisi heti, jos tällaista terroristiainesta yrittäisi tulla Suomeen. Miesjutun kertoja haluaa myös korostaa, että viranomaistenkin mielestä tilanne on palaamassa normaaliksi eikä Itälän johtama ministeriryhmä enää kokoonnu ilman erityistä syytä.

Naisjutussa modaalisuus etenee jutun kärjen jälkeen toisella tavalla. Kertojandiskurssi vie tarinaa myös siihen suuntaan, että elämä on normalisoitumassa, mutta eri tavalla kuin miesjutussa. Naisjutun kertoja viittaa esimerkiksi siihen, että valtiojohto on palannut normaaliin työhönsä. Normaaliutta korostaa myös se, että teleyhteydet Suomesta Yhdysvaltoihin pelasivat jo 90-prosenttisesti eli lähes normaalisti. Maininta teleyhteyksiin viittaa myös siihen, että naisjutun kertoja on ajatellut tavallisia ihmisiä. Tässä on heille konkreettista informaatiota, jotta he tietävät, että voivat soittaa läheisilleen Yhdysvaltoihin. Miesjutussa ei mainita lainkaan teleyhteyksiä.

Koko naisjutun loppuosa, jossa kertojandiskurssi käsittelee suomalaisia kiinnostavaa asiaa eli mahdollisia suomalaisuhreja, on modaalisuudeltaan epävarmempi. Ei voida

sanoa vielä varmaksi, onko iskussa kuollut suomalaisia. Niinpä kertoja käyttää mahdollisuutta ilmaisevia ilmauksia kuten *suomalaisia ei näyttänyt olevan kateissa* ja *silti ei vielä voida täysin sulkea pois sitä, että iskussa olisi menehtynyt suomalaisia*. Omaisten huolta tuodaan esiin myös lauseella *ulkoministeriön puhelinpalveluun on tullut satoja soittoja*. Miesjutussa ei mainita lainkaan mahdollisia suomalaisuhreja eikä omaisten huolestuneita puhelinsoittoja ulkoministeriöön.

Modaalisuuden ero jutuissa näyttää siltä, että naisjutussa suhtaudutaan asiaan tunteikkaammin kuin miesjutussa. Iskut ovat liikuttaneet naisjutun kertojaa tuomalla tunteet juttuun kertomalla inhimillisiä asioita, kun taas miesjuttu luottaa viranomaisiin, ja sitä kautta tulee hallitumpi ja varmempi ote tapahtumasta.

Ehkä on niin, että naisten on helpompi ilmaista tunteitaan myös journalistisessa tekstissä. Toisaalta Mikko Lehtonen (2001, 15) kirjoittaa terrori-iskujen yhteydessä tunteista, että jos ja kun katastrofit tarjoavat poikkeuksellisen mahdollisuuden voimakkaiden tunteiden ilmaisemiseen, reagointi sentimentalisoituu liiankin helposti. Jos tunteita olisi lupa ilmaista muulloinkin, voisimme katastrofien yhteydessä paitsi tuntea voimakkaasti ehkä myös eritellä tuntemuksiamme ja kytkeä niitä yhteyksiinsä. Miesjutun kertoja ei kuitenkaan anna tunteilleen mitään valtaa, vaikka se kollektiivisesti juuri näin traumaattisen tapahtuman yhteydessä olisi jopa suotavaa.

Yhteenvedoksi juttuparista voi todeta, että nais- ja miesjutussa oli poimittu tiedotustilaisuudesta juttuun yhteistä kärkeä lukuun ottamatta lähes täysin eri asiat. Tässä juttuparissa havainnollistuu erityisesti toimittajan työn ehkä tärkein asia eli valinnanvapaus. Kaksi toimittajaa istui samassa tiedotustilaisuudessa, mutta tekivät kärkeä lukuun ottamatta täysin erilaiset jutut. Miesjutuissa korostuivat viranomaisten vakuuttelut ja armeijan tärkeä rooli. Naisjutussa ei tuotu näitä asioita esiin yhtä paljon.

Miesjutun kertoja ei kirjoittanut mitään suomalaisten kohtalosta New Yorkissa, sen sijaan uhkaa lisättiin puhumalla Suomeen tulevista ja täällä olevista ulkomaalaisista. Naisjutussa puolestaan ei puhuttu näistä mitään, vaan keskityttiin valoisampiin puoliin

sekä tavallisia ihmisiä kiinnostaviin asioihin, kuten puhelinyhteyksiin ja mahdollisiin suomalaisuhreihin.

Miksi miesjutussa korostuivat uhka ja voimankäyttö, kun taas naisjutussa tuotiin myös tavalliset ihmiset mukaan. Lukija pystyi varmasti samaistumaan naisjuttuun paremmin ja löytämään kiinnepisteitä naisjutusta enemmän kuin miesjutusta. Ainakin minä pystyin. Lisäksi miesjuttuun oli vaikeampi tarttua, koska se oli passiivinen ja välitti tietoja liian yleisellä tasolla. Hahmottoman viranomaisjoukon varmistelut passiivissa eivät jaksakaan pitää lukijan kiinnostusta yllä. Miesjuttu herätti enemmän kysymyksiä kuin antoi vastauksia.

Tiedotustilaisuudessa tuli luonnollisesti niin paljon tietoa, ettei kaikkea saa millään mahtumaan muutaman tuhannen merkin uutisjuttuun, vaan toimittajat käyttivät valintaa ja raakaa karsintaa. Paljon piti jättää pois. Jutut tukevat osittain väitettä yleisten uutiskriteerien olemassaolosta, koska juttutyyppejä oli uutisjuttu, ja kumpikin toimittaja oli valinnut jutun kärkeen eli tärkeimmiksi asioiksi kaksi samaa asiaa. Mutta muuten nais- ja miesjutussa oli valittu lähes täysin eri asiat, jopa niin, että mitä toinen käsitteli jutussaan, toinen ei maininnut sanallakaan. Tällainen valinta tukee ajatusta, ettei yhtenäisiä uutiskriteerejä sittenkään ole olemassa. Myös oman tutkimukseni teoriataustaan nojaten näiden kahden jutun kohdalla voi todeta, että jutut ovat hyvinkin sukupuolittuneita. Naisjuttu kuvattiin huolta suomalaisista ja tuotiin konkreettisilla esimerkeillä juttua lähelle yksilöitä. Juttu tuli jopa yksityisen alueelle välittämällä tietoa siitä kuinka kansalaiset voivat soittaa läheisilleen Yhdysvaltoihin. Lisäksi naisjutussa oli vahvasti tunnetta mukana. Miesjuttu pysytteli tiukasti julkisen alueella kertomalla viranomaisinstituutioista. Lisäksi miesjutussa uskottiin armeijaan ja poliisiin avoimesti.

Jutut liittyvät New Yorkin terrori-iskuun, mutta ne eivät enää kerro itse iskuista, jutuissa vain viitataan iskuun. Varsinaisesti jutut kertovat Suomen kyvystä puolustaa maamme sekä suomalaisten tunnoista iskun yhteydessä. Muita intertekstuaalisia kytköksiä ovat esimerkiksi Persianlahden sota 1990-luvun alussa, josta lännen ja

muslimimaiden välinen kiulu alkoi syvetä. Persianlahden sotaa nimitettiin ensimmäiseksi televisiosodaksi, josta media välitti suorana kuvaa ohjusiskuista. Miljardi ihmistä yli sadasta maasta katseli sotaa amerikkalaiselta uutiskanava CNN:ltä (Lehtonen 2001, 34). Syyskuun yhdennentoista tapahtumia New Yorkissa vuonna 2001 ei voi ymmärtää, ellei ota huomioon Persianlahden sodan lopputulosta, jolla länsimaat nöyryyttivät koko kolmatta maailmaa (Lehtonen 2001, 32).

Toimittajien työskentelyä ohjasivat varmastikin muistot ja kokemukset myös muista suurista katastrofeista. Esimerkiksi Keski-suomalaisen toimituksessa muistettiin varmasti Jyväskylän junaturman uutistyöskentely vuonna 1998. Se oli Keski-suomalaisessa varsinainen kriisiuutisoinnin suur tapahtuma, jossa olin itsekin mukana. Monissa lehdissä muisteltiin varmasti uutisointia Estonian onnettomuuden aikoihin vuonna 1994. Tällaiset suuronnettomuudet piirtyivät toimittajien mieliin ja ne vaikuttivat jollain tavoin juttuihin, kun kiireessä yritettiin koota ja kommentoida New Yorkin terrori-iskuja. Ja silti jokainen katastrofi on omanlaisensa järkyttävä tapahtuma, johon toimittajat eivät voi osallistua kuin raporttoijina.

Mitä mies- ja naistoimittaja sitten jättivät käsittelemättä jutuissaan? Koska juttujen koko idea on ollut raportoida viranomaisten pitämän tiedotustilaisuuden antia, on ymmärrettävää, että siinä esiintyvät viranomaiset. Kuitenkin on huomionarvoista, kuinka paljon enemmän miesjuttu korostaa viranomaisuskoa ja heidän toimintaansa. Jos toimittaja olisi kriittinen, hän voisi kuitenkin kysyä tilaisuudessa kriittisiä kysymyksiä viranomaistoiminnasta ja tuoda kriittisyytensä ja mahdolliset ristiriitaiset vastaukset jutussa esiin. Esimerkiksi jutuissa ei käsitelty sellaista ilmiselvää kysymystä kuin että miten Suomen viranomaiset todella pystyisivät suojelemaan suomalaisia niin tehokkaasti kuin he antavat ymmärtää, jos Suomea vastaan tehtäisiin vastaava terrori-isku kuin New Yorkiin? Suomalaisen viranomaisten kaikkivoipaisuuteen löytyy kriittisiä näkökulmia, kuten esimerkiksi se, että koska amerikkalaisetkaan eivät pystyneet estämään näin yhtäkkistä ja laajaa iskua, niin ovatko suomalaiset viranomaiset todellakin kahdessa päivässä pystyneet luomaan sellaiset suunnitelmat vastaavan varalle?

9 KOTIÄIDIT MIELENOSOITUSMARSSILLA

Aamulehti julkaisi toimittaja Sirpa Patrosen kirjoittaman jutun kotiäitien mielenosoitusmarssista otsikolla: *Kotiäidit vaativat mielenosoituksessaan Tampereella parannusta hoitotukiin* (Aamulehti 13.9.2001) (Liite 3).

Jutussa kotiäidit ja muutama koti-isäkin olivat kyllästyneet kotiäitien huonoon taloudelliseen tilanteeseen ja päättivät järjestää mielenosoituksen tilanteen korjaamiseksi. Tapahtumaa organisoivat Kotiäidit-yhdistys, jonka puheenjohtajaa jutussa haastateltiin. Juttu on rakenteeltaan tyypillinen kotimaanosaston tapahtumaraportti. Tällaisia juttuja julkaistaan kotimaanosastojen sivuilla yleensä aina, kun kaupungilla tapahtuu jotakin suurempaa.

Halusin analysoida juuri tätä juttua, koska se edusti juttujen vähemmistöä eli kansalaisjournalismia. Juttu edusti myös toista vähemmistönä olevaa juttutyyppiä eli sellaista missä naiset esiintyvät aktiivisina asiantuntijoina. Siksi juttu on kiintoisa oman tutkimukseni näkökulmasta.

Kuten sisällönanalyysikin osoitti, naiset esiintyvät uutisissa yleisimmin esimerkkitapauksina, kun taas miehet esiintyvät asiantuntijoina. Naistoimittajat pyrkivät haastattelemaan tavallisia ihmisiä useammin kuin miehet, mutta heidänkin jutuissaan tavalliset ihmiset esiintyvät yleensä esimerkkitapauksina eivätkä aktiivisina tietolähteinä. Samaan tulokseen tuli myös Henna Virkkunen pro gradu -työssään (2001), jossa hän selvitti nais- ja mieshaastateltavien representaatioita talouslehtien henkilöjutuissa. Hänen aineistossaan naisia ei esitetty aktiivisina toimijoina, jotka olisivat toiminnassaan määrätietoisesti pyrkineet johonkin, vaan heidät esitettiin useammin kokijana tai toiminnan kohteena (Virkkunen 2001, 86).

Kotiäitijutussa näkyy siis kansalaisjournalistisia piirteitä ja lisäksi näyttää ensisilmäyksellä, että naiset ovat päässeet oman asiansa asiantuntijoiksi. Jutun haastateltavista Kotiäidit-yhdistyksen puheenjohtaja Merja Lammi esiintyy sisällönanalyysissäni asiantuntijana, koska hän edustaa yhdistystä ja on asiansa eli äitiyden asiantuntija, kuten tietysti muutkin mielenosoituksessa mukana olleet naiset. Kotiäidit-yhdistyksessä jäsenet ajavat omaan elämäänsä keskeisesti liittyviä asioita eli

kotona lastaan hoitavan vanhemman oikeuksia. Kansalaisjournalismia juttu on mielestäni sen vuoksi, että siinä ääneen pääsevät kansalaiset ja heidän itsensä järjestämä tapahtuma.

Juttu on vahvasti sukupuolittuneesti latautunut, sillä siinä esiintyy yksityisen elämänalueen ydinjoukko, joka on samalla ollut kiistanalainen tasa-arvon kannalta, nimittäin kotiäidit. Feministien kannalta kotiäitijoukko on erittäin kiinnostava, sillä tähän joukkoon liitetään vahvoja sukupuolittuneita binaarisia oppositiopareja, kuten työssäkäynti/kotiin jääminen, äiti/isä, yksityinen/julkinen, hoiva/talous, pehmeä/kova. Perussanakirja määrittelee binaarisen kaksinkertaiseksi tai kaksijäseniseksi. Kemiassa se tarkoittaa yhdistettä, joka on muodostunut kahdesta alkuaineesta. Tämä on kulttuurissa tehtävälle binaariselle sukupuolierolle hyvä miellelyhtymä, sillä näinhän sukupuoli usein ajatellaan, kahden erilaisen olemuksen, miehen ja naisen muodostamaksi summaksi. Tai vieläpä jännitteeksi: alkuaineet vetävät toisiaan puoleensa ja syntyy jotakin uutta, heteroseksuaalinen pari (Vuori 2002, 99). Toisaalta feministisen mediakritiikin näkökulmasta jutun julkaiseminen on poikkeuksellinen teko, sillä se tuo naiset arjen asiantuntijoina julkisen alueelle. Yksityisen piiriin kuuluva asia on tässä jutussa siis noussut näyttävästi julkisuuteen. Juttu oli levitetty kuudelle palstalle. Juttu on murtuma uutiskriteereiden kannalta. Lisäksi kotiäidit murtautuivat konkreettisesti kotoa pois ja tulivat kadulle, julkisen alueelle, vaatimaan oikeuksiaan. Jos aihepiiriltään tällaiset jutut yleistyisivät mediassa, tulisi naisista yhteiskunnassamme huomattavasti aktiivisempi kuva.

Aiheeltaan juttu on tyypillisempi nais- kuin miestoimittajalle (esim. Zilliacus-Tikkanen 1997), sillä naiset tekevät enemmän juttuja niin sanotuista pehmeämmistä aiheista, ja lastenhoito sekä kodin piiriin kuuluvat asiat ovat juuri tällaisia pehmeämpiä aiheita. Vaikka kotihoidontuki on poliittisen päätöksen tulos, silti se ei ole niin sanottu "kova" uutisaihe. On helppo asemoitua huomaamattaan johonkin stereotypiaan, koska koti, lapset ja äitiys ovat niin tuttuja elementtejä, että suhtautumista niihin ei kyseenalaisteta. Miten työssäoleva naistoimittaja, olipa hänellä lapsia tai ei, sitten tuo esille toisenlaisen ryhmän eli kotiäitien näkemyksiä? Otetaanko jutussa kantaa

kotiäitien puolesta vai heitä vastaan vai eikö hän kommentoi lainkaan? Tarkastelen minkä näkökulman toimittaja ottaa jutussaan, sillä uutisten näkökulmat, uutiskynnykset ja ammatin normit ovat sukupuolittuneita (van Zoonen 1998, 35). Lisäksi etsin murtumakohtia jutusta ja samalla niitä asioita, joita ei sanota. Kaikkia merkityksiä ei tarvitse lausua julki, sillä merkitykset syntyvät kuvittelun ja täydentämisen kautta. Stuart Hall huomauttaa, että tarinan syvempi merkitys piilee siinä, mitä ei sanota vaan kuvitellaan (Hall 1999, 199).

Peilaan havaintojani perinteisiä uutiskriteerejä sekä omia kokemuksiani vasten, sillä tekstistä voi päätellä monia asioita, joita jää sanomatta ja ne mitä itse näen, nousevat väistämättä omista toimittajankokemuksistani. Käytän paikoin sanaa kertoja synonyyminä kertojandiskurssin kanssa.

Edellä on jo käynyt ilmi, että toimittajat pyrkivät rakentamaan juttunsa mielellään asiantuntijahaastattelujen varaan. Lisäksi uutiskriteerit ovat melko rutiininomaisia ja vakiintuneita. Kun näitä asioita on toistettu tarpeeksi kauan, niistä on muotoutunut ja muotoutuu jatkuvasti vallitsevia käytänteitä journalismiin. Miten tämä juttu toistaa käytänteitä vai löytyykö murtumakohtia?

Perinteinen näkemys, että lapset ovat äitien vastuulla, tulee jutussa esille jo otsikossa:

Kotiäidit vaativat mielenosoituksessaan Tampereella parannusta hoitotukiin

Isiä ei otsikossa mainita lainkaan. Itse asiassa isät mainitaan vain jutun ensimmäisessä virkkeessä, jossa kuvaillaan näin:

Toista sataa tamperelaista äitiä, isää ja lasta lähti mielenosoitusmarssille kotiäitien taloudellisen aseman parantamisen puolesta (Aamulehti 13.9.2001).

Tekstissä vaaditaan parannusta näyttävästi vain kotiäideille. Yksikään isä, koti- tai uraisä, ei pääse ääneen jutussa. Kotiäidit-sana edustaa tässä koko instituutiota eli lastenhoitoa kotona. Instituutio on vastakkainen työssäkäynnille, jota isät enimmäkseen tekevät. Kertojandiskurssi asettaa siis äidit kotiin ja isät julkisen alueelle eli työelämään, kuten perinteisesti on ajateltu. Tampere on kuitenkin suuri kaupunki,

jossa on varmasti myös paljon koti-isiä. Kertoja olisi voinut viestittää tasa-arvoa tuomalla isät pohtimaan myös kotihoidontukea.

Jutussa on kyse myös vallasta. Yhteiskunnassamme sillä on valtaa, jolla on rahaa tai valta päättää, kuka rahaa saa. Kotiäitijutussa kertojandiskurssi valitsee puolensa suhteessa valtaan. Kotiäideillä ei ole jutussa valtaa, vaan ylhäältä tuleva valta on sosiaali- ja terveystieteiden ylitarkastajalla (virkamies) ja kaupunginvaltuuston puheenjohtajilla, jotka pääsevät jutussa myös ääneen. Äidit eivät edes vaadi kovin aggressiivisesti mitään. Tekstissä käytetään otsikon lisäksi vain yhden kerran äitien yhteydessä sanaa vaatia: *Tampere-lisän ohella äidit vaativat lasten kotihoidon tukeen indeksikorotusta* (Aamulehti 13.9.2001).

Jutun viimeisessä sitaatissa sen sijaan eräs äitijoukon mukana marssinut nainen sanoo: *"Me teemme arvokasta työtä ja toivomme, että saisimme lisää rahaa."* (Aamulehti 13.9.2001).

Hän toivoo asioita eikä vaadi. Äitien vaatimuksista käytetään esiotsikossa sanaa toivelista. Otsikossa sen sijaan sanotaan, että *kotiäidit vaativat*. Ilmaukset vaunumarssi ja toivelista ovat ristiriitaisia keskenään. Sotaisasta marssia-termistä tulee voimakas miellelyhtymä, johon sopisi mieluummin vaatimuslista kuin toivelista. Kotona olevat kotiäidit voivat toivoa parannusta asemaansa, mutta kadulla marssivat ne, jotka vaativat. Kertoja mitätöi äitien pyrkimyksiä valitsemalla liian mietoja ilmauksia. Kertojandiskurssi toistaa passiivisia ja kilttejä määreitä, joita naisiin on aina liitetty. Millaisia sanoja kertojandiskurssi liittäisi esimerkiksi paperiliiton lakkoon? Vallalla olevassa uutisdiskurssissa kuulostaisi oudolta, jos paperiliitto tyytyy toivomaan parannuksia työntekijöiden asemaan.

Opimme kulttuurisesti maailmanhahmotustapaan, joka polarisoi ympäristön ilmiöt maskuliiniseksi ja feminiiniseksi, metaforisen sukupuolen logiikan mukaisesti (Cameron 1996, 106-107). Metaforinen sukupuoli on kuitenkin suhteellinen ja lokaalinen, vastakohta-asetteluun perustuva mutta osin neuvottelunalainen rakennelma: feminiinisen ja maskuliinisen rajat liukuvat ja limittyvät. Tässä jutussa liukumaa yksityisestä julkiseenpäin tekevät kotiäidit, jotka tulivat kadulle. Sen sijaan

kertojandiskurssi haluaa pitää kiinni kotiäitiyden vakiintuneista käsityksistä, joita yhteiskuntamme on tarjonnut lukemattomissa teksteissä ja esityksissä kautta aikojen. Kuvaava esimerkki valinnasta on sitaatti, jossa sosiaali- ja terveysministeriön ylitarkastaja Kari Ilmonen vähättelee äitien pyrkimyksiä: *"Se on iloinen asia, että ihmiset ovat aktiivisia ja perheet ovat alkaneet huolehtia omista asioistaan näkyvästi."* (Aamulehti 13.9.2001).

Jos äidit ovat järjestäneet vaunumarssin, niin varmaankin he ovat tosissaan eivätkä halua, että ministeriön virkamies pitää sitä iloisena asiana. Miksi kertoja on valinnut tällaisen ilmaisun virkamiehen sitaattiin? Myös sitaatit ovat aina vahvasti valinnan tulosta. Kaikkea mitä haastateltava sanoo, ei voi millään julkaista. Sitaatista tulee vaikutelma, että kertojandiskurssi vähättelee mielenosoitusta.

Lisäksi sitaatissa on merkillepantavaa se, että virkamies siirtää vastuun hyvinvoinnista perheille itselleen. Aivan kuin valtion tehtävä ei olisikaan pitää huolta perheiden toimeentulosta. Kertojandiskurssi ei ota kantaa tähän asiaan, vaan näyttäisi hyväksyvän sen. Myöskään äidit eivät saa kommentoida tätä asiaa. Ääneen pääseminen uutisissa on yleensä haluttua ja se luetaan merkiksi kyseisen henkilön tai ryhmän ja niiden edustamien asioiden tärkeydestä. Lainausten ja lähteiden tarkastelu antaa myös tietoa toimittajien työskentelystä. Lainausten arviointiin nivoutuu myös ajatus journalistisesta valinnasta: tiettyyn rajaan asti toimittajat voivat valita kenen näkemyksiä kuuntelevat ja kenet valitsevat puhujiksi juttuihinsa. (Raittila 2002, 23.)

On myös mielenkiintoista, miksi virkamies esiintyy jutussa ylipäätään. Jutusta ei käy ilmi, oliko virkamies paikan päällä. Tekstissä sanotaan, että poliitikot olivat vastaanottamassa marssilaisia. Tästä voisi päätellä, ettei virkamies ollut paikalla, koska hänen yhteydessään siitä ei ole mainintaa. Ainakin sosiaali- ja terveysministeriö sijaitsee Helsingissä, joten voidaan olettaa, että ylitarkastajaa on haastateltu puhelimitse. Miksi? Haluaako kertoja antaa sellaisen kuvan, että juttu tarvitsee todellisen asiantuntijan kommentin? Ja kuitenkin hänen suuhunsa laitetaan sitaatti, joka ei juuri kerro itse kotihoidontuen huonoudesta tai tilanteen parantamisesta mitään.

Veikko Pietilä (1995, 196) käyttää termiä jutun sisäinen aikatila kuvaamaan tv-uutisia, mutta mielestäni termiä voi käyttää yhtä hyvin lehti uutisesta. Pietilä tarkoittaa uutisten tapaa näyttää kuvat eri järjestyksessä kuin ne on alun perin tallennettu. Uutisen sisäisen aikatilan ansiosta on mahdollista liittää uutiseen eri aikaan tehtyjä haastatteluja ja näin muodostaa suhteita, joita ei todellisuudessa ole. Sisäisen aikatilan avulla uutisesta voidaan rakentaa uudenlainen yhtenäinen kertomus.

Kotiäitijutussa on kohta, joka näyttää siltä kuin virkamies kommentoisi Merja Lammen muistutusta, että kotihoito tulee halvemmaksi kuin päivähoido. Kertoja ikäänkuin mitätöi Lammen näkemyksen lisäämällä perään virkamiehen vähättelevän lausahduksen. Tulee kuva, että kotiäiti ja virkamies keskustelevat vaikka todennäköisesti tilanne ei ole ollut sellainen. Virkamies saa tässä "keskustelussa" viimeisen sanan, jolla hän siirtää vastuun perheille. Kertojandiskurssi vähättelee kotiäitien vaatimuksia rakentamalla sisäisen aikatilan. Professionaalisella keinolla saadaan aikaan asetelma, jossa virkamies on ylempänä kuin kotiäitien asiaa ajava nainen. Näin valta annetaan virkamiehelle.

Kohta on myös tyypillinen esimerkki siitä, että journalisti voi vaikuttaa, ketkä ja mitkä instituutiot saavat äänensä kuuluviin julkisuudessa. Tämä voi perustua tietoiseen linjanvetoon, mutta useimmiten lienee kysymys rutiineista, sattumista ja kireiden työaikataulujen asettamista rajoituksista (Raittila 2002, 77).

Valtaa harjoitetaan ja siitä neuvotellaan diskursseissa (Wodak 1996, 18).

Kertojandiskurssi näyttää välittävän lukijalle sellaisen valta-asetelman, että äidit marssivat ja toivovat parasta, mutta valtaapitävät tulevat ja sanovat lopulta, kenen sana painaa. Lastenhoito on mitä suurimmassa määrin yksityisen alueelle kuuluva asia eikä se tuota yhteiskuntaan heti rahassa mitattavaa tulosta.

Toimittaja ei ole ottanut selvää, miten kotihoidontuki on kehittynyt viime vuosina.

Siihen viittaa kohta: *Lasten kotihoidontukea leikattiin Lammin mukaan neljänneksellä jo vuosia sitten eikä tukea ole sen jälkeen korotettu* (Aamulehti 13.9.2001).

Asia olisi ollut helppo tarkistaa. Nyt se ei ole jutussa fakta, koska jutussa korostetaan, että Lammin mukaan asia on näin. Tarkka vuosikin olisi ollut helppo löytää juttuun.

Toisaalta Lammi on kotiäitiasian asiantuntija. Hänen olettaisi tietävän kotihoidontuen

kehityksestä paljon. Nyt kertojandiskurssi välittää lukijalle Lammista kuvan, että hänkin edustaa enemmän esimerkkitapausäitiä kuin asiantuntijaa, muuten ei ole perusteltua, miksi Lammin tietämys kotihoidontuen kehityksestä asetetaan kyseenalaiseksi.

Jo jutun alkuosassa kerrotaan, että kotiäitien saamat tuet lapsen hoitamisesta ovat melko pienet, mutta lakkoonkaan äidit eivät voi asemansa parantamiseksi ryhtyä. Kertojandiskurssi antaa lukijalle kuvan, että tuet ovat melko pienet, vaikka äitien mielestä ne ovat liian pienet. Melko ilmaisee myös lieventävää modaalisuutta, mikä toisaalta on tyypillistä journalismille, koska ei haluta sanoa asioita liian jyrkästi. Toisaalta virkkeen viimeinen lause korostaa edelleen äitien vähäistä valtaa. He eivät voi mennä edes lakkoon saavuttaakseen haluamansa. Lakkohan on työntekijöiden oikeus ja yksi harvoja kollektiivisen vallankäytön muotoja suhteessa työnantajaan. Tilanne on mutkikas: kotiäideillä ei ole varsinaista työnantajaa, joten he eivät voi mennä lakkoon. Implisiittisesti kertojandiskurssi heittää äidit lopullisesti pois valtaväestön piiristä eli työelämässä olevien ihmisten joukosta. Kertoja sitoo tätä kautta jutun intertekstuaalisesti perinteisten vaatimusten joukkoon äitien paikasta yhteiskunnassamme.

Jutussa kotiäidin representaatio on yllätyksetön ja toistaa vallalla olevaa ideologiaa yksityisen ja julkisen jaottelusta. Sukupuolen ideologia toistuu näin representaationsa kautta (de Lauretis 2004, 50). Tästä hyvä esimerkki ovat neljän mielenosoituksessa mukana olleen naisen kommentit. Naiset ovat kahden kuukauden ikäisen Eemelin äiti Anu Mäntylä, Sanna Suortti, Kotiäiti-yhdistyksen puheenjohtaja Merja Lammi sekä äitijoukon mukana marssinut Merja Laitinen. Suortti ja Laitinen ovat sitaateista päätellen myös kotiäitejä.

Miten kertojandiskurssi sitten välittää naisten tunnot? Johtolauseiden verbit ohjaavat hyvin pohtimaan asiaa. Johtolauseissa esiintyy seuraavia verbejä: perustelee, sanoo ja painottaa. Virkamiehen ja poliitikkojen sitaatteja luonnehditaan seuraavilla verbeillä: karjui (Veltto Virtanen), toteaa (Kari Ilmonen) ja neuvoo (kv:n pj Sirkka Merikoski).

Vahvin verbi on Tampereen kaupunginvaltuuston toisen varapuheenjohtajan Veltto Virtasen sitaatin johtolauseessa. Hän karjui jutussa megafoniinsa. Veltto Virtasen osuus jutussa on muutenkin huomionarvoinen. Se aiheuttaa selvän murtuman juttuun. Siinä kohtaa juttu yhtäkkiä muuttaa luonnettaan ja ikään kuin hengittää. Tässä kohdassa kertoja tuo myös oman näkökulmansa selkeästi ainoan kerran esille. Lauseella varmistetaan ettei lukija ota tosissaan Virtasen huuteluja: *“Tulkaa nyt poliisit ohjaamaan liikennettä, täällä on rähinöiviä äitejä”*, *Virtanen karjui megafoniin* (Aamulehti 13.9.2001).

Vaikka äitien kulkue eteni rauhanomaisesti, eivätkä äidit todellisuudessa vihaiselta näyttäneet, asia oli vakava (Aamulehti 13.9.2001).

Kertojandiskurssi ikäänkuin rauhoittelee lukijoita, etteivät nämä vain luule, että äidit olisivat vihaisia. Kulttuurissamme naisten ja erityisesti äitien vihaan suhtaudutaan kauhistellen. Se on vieläkin tabu (ks. esim. Heinämaa & Näre 1994). Ilmaisemalla asian em. tavalla, kertojandiskurssi välittää perinteisen, sukupuolirooleja korostavan viestin lukijoille.

Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja otti mielenosoittajat vastaan kaupunginvirastotalon edustalla. Hänen ainoa sitaattinsa on neuvo, että mielenosoittajien kannattaa kääntyä valtuustoryhmien puheenjohtajien puoleen asiassa. Puheenjohtaja ei ota jutussa kantaa itse asiaan eli liian pieniin tukiin. Tässäkin kohtaa tulee vaikutelma, ettei äitien asia ole tärkeä. Poliitikkojen selkeä kanta asiaan olisi tuonut dialogia juttuun. Jutussa ei siis tuoda esille, ovatko poliitikot valmiita tekemään asialle jotain ja mitä mieltä he ovat kotiäitien asemasta.

Kertoja ottaa jutussa kannan, jonka mukaan äitien vaatimia asioita ei voisi todeta faktoina. Sinänsä yleiset faktat ilmaistaan joko äitien sitaatissa tai toimittajan osuudessa, mutta aina jonkun mukaan sanottuna.

Kaksi esimerkkiä valaiskoon asiaa:

Merja Lammi muistuttaa, että lasten hoitamista kotona kannattaisi tukea, koska kotihoito tulee yhteiskunnalle halvemmaksi kuin esimerkiksi päiväkotihoito (Aamulehti 13.9.2001).

"Me teemme arvokasta työtä ja toivomme, että saisimme lisää rahaa", painottaa äitijoukon mukana marssinut Merja Laitinen (Aamulehti 13.9.2001).

Kertoja haluaa pysyä ulkopuolisena ja ilmaista, että kotiäitiyteen liittyvä arvostelu ja arvottaminen ovat haastateltavien näkökulmia. Siitä kertovat edellä mainitut esimerkit. Ehkä ehdottomin on jälkimmäinen esimerkki, jossa marssilla mukana ollut äiti joutuu itse sanomaan, että kotiäidit tekevät arvokasta työtä. Virkamies, poliitikot eikä edes kertojandiskurssi ilmaise tätä itsestäänselvää asiaa. Tässä mielessä kertoja menee päättäjien ja yleisen mielipiteen puolelle, sillä vaikka juhlapuheissa lastenhoitoa arvostetaan, käytännössä näin ei ole. Siitä kertovat huonot tuet kotona lastaan hoitavalle. Myös tieto, että kotihoito tulee päivähoitoa halvemmaksi, on yleistä tietoa, mutta sitäkään ei laiteta kertojan sanomaksi, vaan Kotiäiti-yhdistyksen puheenjohtajan suuhun. Esimerkit kertovat myös siitä, että vaikka juttu on lähtökohdiltaan, aihevalinnaltaan ja muodoltaan kansalaisjournalismia, se on silti sitä vain näennäisesti. Ja vaikka toimittaja on nainen, jolloin häneltä toivoisi tasa-arvoisempaa suhtautumista kotiäitiyteen ja naisen paikkaan yhteiskunnassa, silti juttu toistaa perinteisiä sukupuolen rooleja ja vähättelee naisten asiantuntijuutta. Itse olisin päästänyt äidit ja isät ääneen voimakkaammin, jolloin heidän vaatimuksiaan olisi arvostettu.

Kertoja ei suhtaudu kotiäiteihin tekstissä sympaattisesti, jos hän nyt ei suoranaisesti halveksikaan heitä. Sen sijaan toistetaan yleisiä uutiskriteerejä ja asetutaan valtaapitävien puolelle. Itse olisin kysynyt ensin äideiltä ja isiltä, paljonko asuminen, vaipat ja ruuat maksavat ja mihin tuki riittää. Sitten olisin kysynyt virkamieheltä ja poliitikoilta, että onko tämä riittävä elämisen taso. Tästä olisi saanut yhden keskustelemaan ja konkreettisen esimerkin juttuun. Esimerkillä olisi myös ankkuroitu kotiäitien- ja isien elämäntilanteeseen sellainenkin lukija, jolla ei ole lapsia.

Kertojandiskurssi toistaa jutussa systemaattisesti vallalla olevaa käsitystä naisista, äideistä ja lastenhoidosta, minkä mukaan tällä ryhmällä ei ole valtaa, koska heidän paikkansa on yksityisen alueella. Kotiäidit kuuluvat ryhmänä marginaaliin ja ovat vallankäytön laitamilla. He voivat järjestää mielenosoituksen, mutta valtaapitävät eivät puhu itse asiasta, vaan pitävät iloisena asiana, että äidit ovat ryhtyneet toimiin. Juttu siis pitää yllä perinteistä sukupuoliroolia naisten ja miesten välillä.

Jutun rakenteessa tulevat esiin perinteiset uutiskriteerit, joita naistoimittaja ei lähde murtamaan vaikka aihe olisi ollut herkullinen. Juttu ei kritikoit tai murra valtakäsitystä, vaan toistaa sitä. Virkamiehillä ja päättäjillä on valtaa, mutta kotiäideillä ei. Sanaston tasolla äitien sanomisia kuvataan miedommilla ilmauksilla kuin virkamiesten ja poliitikkojen, jolloin äideistä tulee altavastaajia tälläkin tasolla.

10 TOIMITTAJA HIEKKALAATIKON REUNALLA

New Yorkin terrori-iskuja käsittelevistä jutuista aineistossani nousi esiin sukupuolittumisen kannalta mielenkiintoinen juttu. Sen kirjoitti Aamulehteen toimittaja Juha Lehtinen otsikolla: *Pelottava isku oli päivän puheenaihe myös päiväkodin hiekkalaatikolla* (Aamulehti 13.9.2001) (Liite 4).

Jutussa selvitetään miten tamperelaisen Sammon päiväkodin lapset kokivat New Yorkin terrori-iskut, jotka moni näki lähes suorana lähetyksenä televisiosta. Lisäksi jutussa asiantuntijat kertovat, miten pelkoja voi ja pitäisi käsitellä lasten kanssa. Jutussa on haastateltu Sammon päiväkodin johtajaa Ulla Siltasta, Tampereen yliopiston lastenpsykiatrian professori Tuula Tammista sekä esikoululaisten opettajana toimivaa Liisa Maaninkaa. Kuvassa päiväkodin lapset leikkivät hiekkalaatikolla. Kuvatekstissä mainitaan lasten nimet, mutta muuten heitä ei ole haastateltu juttuun. Juttu kiinnitti huomioni ensinnäkin siksi, että maakuntalehdissä naiset tekevät lapsiin liittyviä juttuja enemmän kuin miehet, koska ne ovat niin sanottuja pehmeitä aiheita (ks. Zilliacus-Tikkanen 1997 ja Halonen 1999). Ne liittyvät myös usein sosiaali- ja terveysaihepiireihin, jotka niin ikään ovat useammin naisten vastuualueita, kuten esimerkiksi Keski-suomalaisessa. Syy voi olla siinä, että uutispäällikkö antaa perinteisesti sosiaali- ja terveysaiheiset jutut naistoimittajille. Toinen vaihtoehto voisi olla, että naisille, joilla on omia lapsia, tulee mieleen ajatella asioita lastenkin näkökulmasta useammin kuin miestoimittajille. Toisaalta missään muussa aineistoni lehdessä edes naistoimittaja ei ollut tehnyt juttua lasten peloista liittyen terrori-iskuihin. Juttu on siis murtuma terroriuutisoinnissa ja siksi se voi kertoa jotakin uutta tai olennaista toimittajan tavasta rakentaa sukupuolta.

Juttu on erityisen silmiinpistävä, jos sitä vertaa muihin miestoimittajien terrori-iskuista tekemiin juttuihin. Kuten sisällönanalyysissä selvisi, miestoimittajat lähestyivät iskuja pääasiassa viranomaisten tai betonin kautta. Naiset käsitelivät enemmän iskujen henkisiä vaikutuksia. Se, että miestoimittaja tekee tällaisen poikkeavan jutun terrori-iskuista, on toinen murtumakohta ja siksi siitä voi löytää mielenkiintoisia piirteitä,

jotka kertovat sukupuolittumisesta. Ensinnäkin miestoimittaja murtautuu naisten ja lasten alueelle päiväkotiin ja tuo sinne sotaisan keskustelunaiheen. Tarkastelen miten toimittaja toimii tekstissä ja miten kertojandiskurssi välittää päiväkotilasten ajatuksia näinkin suuressa ja pelkoa herättävässä asiassa kuin terrori-iskut. Käytän myös tämän jutun analyysissä kertojaa synonyyminä kertojandiskurssille sen vuoksi, että se on lyhyempi ilmaus.

Lähtökohdiltaan juttu on kansalaisjournalismia, koska siinä on otettu kansalaisten eli lasten kokemukset kohteeksi. Toteutus ei kuitenkaan yllä kansalaisjournalismin tasolle, sillä jutussa ei ole haastateltu yhtään lasta, vaikka toimittaja tai ainakin valokuvaaja on kuvasta päätellen todella käynyt päiväkodissa. Jutussa ei myöskään haastatella kenenkään lapsen vanhempia. "Kansalaiset" siis sivuutetaan jutussa. Toimittaja on haastatellut vain asiantuntijoita eli päiväkodin johtajaa, opettajaa sekä lastenpsykiatrian professoria ja siten toimittaja asettuu perinteisiin journalistisiin käytänteihin, joissa tietoa haetaan asiantuntijoilta. Lapsilla ei yleensä ole puhevaltaa mediassa, niin kuin ei tässä juttussa.

Lastentarhanopettajalla täytyy olla alan koulutus, joten hän on pedagogiikan asiantuntija. Professori taas on nimensäkin mukaisesti lastenpsykiatrian asiantuntija. Kolmatta haastateltua määritellään vain sanoilla "esikoululaisten opettajana toimiva", joten jää epäselväksi, mikä hänen koulutuksensa on ja sitä kautta hänen roolinsa asiantuntijana. Johtaja ja professori kertovat iskujen vaikutuksista lapsiin yleisemmin, mutta opettajan tehtävä jutussa on kuvailla lasten tunteja päiväkodissa.

Kertojan näkökulma aiheeseen on ylhäältä alas päin eli asiantuntijat ja viranomaiset kertovat, miten lapset kokivat terrori-iskut. Juttu ei ole aivan tyyppinen kotimaanosaston juttu, sillä harvoin maailmalla tapahtuneita asioita pohditaan lasten kannalta. Ehkä terrori-iskut olivat niin suuri tapahtuma, että silloin toimituksissakin kaiken kiireen keskellä pysähdytään miettimään erilaisia näkökulmia aiheeseen.

Rutiinit ovat järkkyneet, jolloin asioita tehdään toisin.

Juttu on myös hyvin sukupuolittuneesti latautunut, ja se onkin mielestäni suunnattu lasten vanhemmille. Koska päiväkotilapset eivät yleensä osaa lukea, he eivät

myöskään lue sanomalehtiä, joten jutun neuvot on suunnattu lasten vanhemmille. Jaana Vuoren (2004) mukaan vanhemmuuspuheessa tekstin toimijoiksi paljastuvat usein äidit ja puhutelluksi yleisöksi naiset. Juttu viittaakin intertekstuaalisesti kasvatusoppaisiin ja siksi tarkastelen tässä analyysissä intertekstuaalisuutta, kertojandiskurssin toimintaa sekä modaalisuutta enemmän kuin kotiäitijutun analyysissä. Haluan selvittää, millaisen kasvatuksellisen aseman kertojandiskurssi välittää lukijoille ja miten asema on sukupuolittunut.

Jutussa on runsaasti apuverbejä voida, saada ja pitää. Apuverbi voida esiintyy jutussa kuusi kertaa, pitää ja täytyä esiintyvät yhteensä viisi kertaa, saada esiintyy kaksi kertaa ja kannattaa-verbi yhden kerran. Niitä käytetään neuvovaan sävyyn ja ne luovat juttuun vaikutelman aivan kuin kyseessä olisi opas siitä, miten lasten kanssa pitäisi pelottavaa tapahtumaa käsitellä. Huomionarvoista onkin samankaltaisuus kotiäitijuttuun: siinä poliitikot neuvoivat kotiäitejä, nyt professori neuvoo vanhempia, ja siis implisiittisesti äitejä, miten lasten kanssa pitäisi toimia. Tässäkin yksityisen alueelle kuuluvan asian eli lastenkasvatuksen vastuu siirretään äideille. Kertojandiskurssi asemoi lastenkasvatuksen yksityisen alueelle kuuluvaksi.

Kaikki ohjeita ja käskyjä antavat apuverbit esiintyvät päiväkodin johtajan ja professorin kommentteissa sekä toimittajan kerronnassa, jossa hän referoi päiväkodin johtajan ja professorin puheita. Yksikään ohjeita ja käskyjä antava apuverbi ei ole opettajan sitaateissa. Näin kertojandiskurssi välittää viestin, että johtaja ja professori ovat todellisia asiantuntijoita antamaan neuvoja, mutta opettaja ei.

Tekstissä esiintyvät apuverbit kuvaavat myös jutun modaalisuutta ja tarkastelen niitä seuraavaksi tästä näkökulmasta. Kutsun jatkossa päiväkodin johtajaa nimellä johtaja, "opettajana toimivaa" henkilöä nimellä opettaja sekä lastenpsykiatrian professoria nimellä professori lyhyemmän ilmaisun vuoksi.

Johtaja antaa omassa osuudessaan kaksi selkeää käskynomaista neuvoa, jotka on suunnattu vanhemmille. Ohjeet ovat käskyjä sisällöltään, vaikka niitä ei olekaan

esitetty imperatiivissa. Toisessa käskyssä ei ole tekijää, vaan se kuuluu passiivisesti näin: *“Asiasta pitää puhua.”*

Toinen käsky on me-muodossa, mutta merkitykseltään myös passiivinen: *“Meidän täytyy olla turvallisia aikuisia.”* (Aamulehti 13.9.2001)

On yleistä puhua me-muodossa, vaikka tarkoitetaan ihmisiä yleensä. Puhetapaa voi verrata muotoon suomalaisten täytyy. Merkitys on passiivinen, koska sillä ei tarkoiteta ketään tiettyä tekijää. Sävy on sellainen, ettei me-sanalla tarkoiteta pelkästään päiväkodin lasten vanhempia, vaan lasten vanhempia yleensä. Jutun kontekstista selviää myös se, ettei johtaja puhu vain me-muodossa päiväkodin henkilökunnasta. Ehdollisempaa modaalisuutta johtajan osuudessa esittävät seuraavat apuverbilauseet: *“Muuten kodin maailman ja päiväkodin välille syntyy jännite, jota lapset eivät voi ymmärtää.”* (Aamulehti 13.9.2001)

“Siltanen sanoo, että tiistain uutista voi verrata seitsemän vuoden takaiseen Estonia-laivan uppoamiseen. Silloin lapset kyselivät, voivatko laivat upota.” (Aamulehti 13.9.2001)

Ensimmäisessä lauseessakin on implisiittinen käsky ja sen seurauksena vastuu siirretään vanhemmille (äideille). Jos nämä eivät puhu lapsilleen, lapset kärsivät, koska menevät sekaisin erilaisista viesteistä. Toisaalta virke sisältää myös viestin siitä, että päiväkodin henkilökunnan työ vaikeutuu, jos vanhemmat eivät puhu lapsilleen. Ja se sisältää vielä ammatillisen varmuuden, jopa ylemmyyden siitä, että päiväkodissa kyllä tiedetään, miten tämä asia hoidetaan. Viesti on, että jos jotkut tässä ketjussa aiheuttavat ongelmia, ne ovat vanhemmat, jotka eivät puhu lapsilleen iskuista lainkaan tai puhuvat väärällä tavalla. Tässä kertojandiskurssi välittää implisiittisen viestin, joka on hyvin sukupuolittunut, nimittäin äitien syyllistämisen. Kertojan ei suinkaan osoita sormella sotaisia terroristeja, vaan äitejä, joilla vastuu lastensa mahdollisesta ahdistuksesta on. Tilanteen tekee merkittäväksi vielä vertaus suomalaisia järkyttäneeseen Estonia-onnettomuuteen vuonna 1994. Viittauksella terrori-iskut tuodaan suomalaisia lähemmäksi, koska Estonian kautta suomalaiset pystyvät samastumaan amerikkalaisten suruun paremmin.

Professori antaa saman neuvon kuin johtajakin, tosin kertojandiskurssi sijoittaa sen professorin haastattelun yhteydessä eri tavalla: *"Asiaa ei saa hoitaa vaikenemalla."* (Aamulehti 13.9.2001)

Toinen ehdoton professorin neuvo kuuluu näin: *Tamminen sanoo, että lapsille pitää antaa sopivalla tavalla oikeaa tietoa tapahtumasta* (Aamulehti 13.9.2001).

Hän ei kuitenkaan lähde itse neuvomaan, mitä tuo sopiva tapa ja oikea tieto tarkoittavat. Nehän ovat hyvin subjektiivisia adjektiivejä. Sen sijaan professori vierittää vastuun vanhemmille toteamalla, että vanhemmat itse tietävät parhaiten, mikä on sopivaa. Sitten professori kuitenkin antaa konkreettisia neuvoja vanhemmille: *"Voi sanoa, että tämä on kamalaa eikä näin saa tehdä, mutta myös, että tämä on hyvin poikkeuksellista."* (Aamulehti 13.9.2001)

"Aikuisten pitää myös lohduttaa ja rauhoittaa lasta." (Aamulehti 13.9.2001)

"Tunteitaan ei tarvitse salata, mutta ei pidä antaa niiden hallita itseään." (Aamulehti 13.9.2001)

Ehdollisempaa modaalisuutta edustavat seuraavat virkkeet: *"Yleensä he (omat vanhemmat) kuitenkin tietävät parhaiten, miten oman lapsen kanssa kannattaa toimia."* (Aamulehti 13.9.2001)

"Pienen lapsen voi ottaa syliin ja isompien kanssa voi yhdessä katsoa uutisia." (Aamulehti 13.9.2001)

"Voi sanoa, ettei näin tapahdu Suomessa ja että valtaosa ihmisistä on hyviä." (Aamulehti 13.9.2001)

Kertojandiskurssi antaa professorin puhua paljon ja lähes pelkästään neuvovaan sävyyn. Siksi tekstistä tulee osoitteleva vaikutelma. Professori ei kohdistu neuvojaan päiväkodin henkilökunnalle, vaan äideille. Kertojandiskurssi toistaa perinteisiä sukupuolirooleja syyllistämällä äitejä. Onko implisiittinen viesti jopa se, ettei lasten pitäisi olla päiväkodissa lainkaan, vaan kotona äitien luona? Näin välittyy yhteiskunnallinen kanta uraäitejä vastaan kotiäitien puolesta.

Opettajan puheesta välittyy täysin erilaisen kuvan. Opettaja saa kertoa, miten lapset kokivat iskut. Hänen osuutensa on enemmän kuvailevaa tyyliä. Opettaja sanoo

esimerkiksi sitaatissa, että lasten puhe lähti vyörymään aivan itsestään. Vyöryä on vahva ilmaus ja hyvin kuvaannollinen, aivan kuin lapset eivät olisi enää pystyneet pitämään asiaa sisällään. Toisaalta se kuvaa lasten toimintaa hyvin. Lapsethan innostuvat asioista täysillä ja haluavat kertoa yhteen ääneen asioita. Opettajan kertomuksesta käy myös ilmi, että lapset kiinnittävät huomiota konkreettisiin asioihin.

"Lapset mietiskelivät, miksi kone lensi päin taloa, oliko kone kaapattu ja olivatko moottorit rikkoutuneet, vaikka moottoreita huolletaan." (Aamulehti 13.9.2001)

"Kun jotkut ihmiset televisiossa olivat naureskelleet ja irvistelleet, vaikka ihmisiä oli kuollut." (Aamulehti 13.9.2001)

"Hän (poika) kysyi, miltä terroristi näyttää." (Aamulehti 13.9.2001)

Opettaja on jutussa täysin erilaisessa roolissa kuin kaksi asiantuntijaa. Hän toimii välittäjänä lasten ja toimittajan välillä kertomalla lasten konkreettisia kommentteja. Asiantuntijat puolestaan antavat abstraktimpia neuvoja lähinnä vanhemmille. Opettaja ei anna lukijoille lainkaan neuvoja. Johtajan ja lasten suhteesta kerrotaan vain yhdessä lauseessa eikä sekään ole suora sitaatti: *...johtaja Ulla Siltanen kertoo, että yli kolmivuotiaat lapset mietiskelivät asiaa.* (Aamulehti 13.9.2001)

Kertojandiskurssi asettaa jutun tekijät selvään hierarkkiseen asemaan, jossa opettaja on toiseksi viimeisenä lasten jälkeen. Hän on asiantuntija lasten asiassa, mutta ei yhtä arvovaltainen pedagoginen asiantuntija kuin johtaja ja professori. Kertoja vie näin juttua yhä kauemmas käytännönläheisestä käsittelytavasta, mihin jutulla olisi ollut hyvät edellytykset. Jutusta olisi tullut tasa-arvoisempi ja demokraattisempi, jos jutussa olisi osattu välittää lasten ja vanhempien tunteja. Nyt tyyllilaji muuttui uutisjutusta, jossa oli ihmisläheinen ja omaperäinen lähtökohta, kasvatusoppaaksi. Tyyllilajin muutos voi kertoa myös siitä, että koska juttu ei ollut kova uutinen, toimittajan oli vaikea suhtautua siihen uutisdiskurssin mukaisesti.

Kun jutussa puhutaan lapsista, ilmaisut ovat erilaisia kuin aikuisista puhuttaessa. Ilmaisuihin "lapset mietiskelivät" ja "puolet ryhmästä oli katsellut" verbejä mieltä ja

katsoa kevennetään muotoon mietiskellä ja katsella. Ilmaisut poikkeavat tekstin muusta sävystä ja aiheuttavat murtuman tekstiin. Miksi kertoja vaihtaa sävyä, kun hän puhuu lapsista? Onko lasten miettiminen ja katsominen vähemmän tärkeää kuin aikuisten? Verbimuodot tuovat juttuun ristiriidan. Toisaalta jutun kärjessä sanotaan, että iskut olivat päivän puheenaihe hiekkalaatikolla, mutta silti lasten kykyä ajatella tärkeää asiaa kuitenkin vähätellään. Huomionarvoista on, ettei jutussa kerrota lainkaan, millaisia lasten tunnot olivat. Opettaja kertoo vain, että oli itse rehellinen ja surullinen puhuessaan lapsille.

Päivän puheenaihe hiekkalaatikolla

Jutussa on ilmaus "päivän puheenaihe" jo heti otsikossa, ja se toistuu myös jutun kärjessä. Ilmaus on aika yleinen kielikuva, jota käytetään kertomaan, että joka asia on tärkeä. Yleensä päivän puheenaihe tulee mediasta, koska media tavoittaa suuren joukon, joka voi sen lukea lehdestä tai kuulla radiosta tai televisiosta, ja siksi se on päivän puheenaihe. Ilmaus viittaa myös siihen, että päivän puheenaiheesta keskustellaan laajasti. Myös Mikko Lehtonen (2001, 28) kiinnittää huomiota metaforiin, joita mediassa käytettiin terrori-iskukirjoittelussa. Hänen mukaansa iskujen reaalisia tapahtumia osattiin kuvata mediasta peräisin olevilla metaforilla. Syyskuun yhdenentoista ja heti sen jälkeen sanottiin, että "sanat eivät riitä kuvaamaan tapahtunutta" tai jopa että "kieli on pettänyt meidät". Samalla tavalla tässä jutussa kertojandiskurssi tuo esille, että iskut olivat päivän puheenaihe myös hiekkalaatikolla. Kun tämä kielikuva viedään lasten hiekkalaatikoille, tulee mieleen kuva, jossa lapset keskustelevat terrori-iskuista hiekkakakkujen lomassa. Väittäisin, ettei näin todellisuudessa ole. Olen seisokellut vuosia hiekkalaatikolla, eivätkä lapset puhu siellä juurikaan maailman tapahtumista. Kyseessä on siis olettaus, itsestäänselvyys, että kaikki puhuvat tapahtumasta. Ilmaus on myös herkullinen murtuma ja ristiriita tekstin siällön kanssa, koska toisaalta kielikuva sijoittaa lapset aikuisten maailmaan. Tekstissä lapsia ei kuitenkaan päästetä kommentoimaan asiaa. He ovat median silmissä siis vielä alemmalla tasolla kuin aikuiset.

Hiekkalaatikko on myös mielenkiintoinen ilmaus kuvaamaan lapsia tässä yhteydessä. Otsikossa sana on yksikössä, mutta jutun ensimmäisessä kappaleessa se onkin muuttunut jo monikkoon. Ristiriita on mielenkiintoinen juuri siksi, että aivan kuin toimittaja tietäisi, mistä hiekkalaatikoilla puhutaan, vaikka jutussa ei ole kenenkään lapsen haastattelua. Hiekkalaatikko kertoo myös, millä tasolla lapset ovat. Toisaalta hiekkalaatikko on hyvä metafora myös siksi, että se kuvaa lasten valtakuntaa, jossa he leikkivät. Hiekkalaatikon reunalle sijoitetaan yleisesti myös äidit. Yleiseksi kielikuvaksi äitien yhteisöistä on jopa tullut ilmaus hiekkalaatikkoyhteisöt. Hiekkalaatikko on siis sukupuolittuneesti latautunut paikka. Kertojandiskurssi välittääkin myös tätä tulkintaa tekstin rakenteen kautta. Lasten ja naisten valtakunnan reunamilla on epämurkavaa olla, siksi siellä vain piipahdetaan, mutta jätetään lapset ja opettaja rauhaan. Asiantuntijan juttusilla voi sen sijaan toimia rationaalisen uutisdiskurssin sisällä. Asiantuntijalla on nimittäin titteli ja virka, jonka vuoksi häntä on luontevaa haastatella.

Jutun otsikko luo tehokkaan ristiriidan lasten ja merkittävän maailmantapahtuman välille. Otsikossa on haluttu ilmeisesti tuoda lasten tapaa ilmaista asioita esille sanalla **pelottava**. Olisi vaikea kuvitella, että tapahtuman yhteydessä muissa jutuissa käytettäisiin samaa adjektiivia. Yleisempää olisi käyttää esimerkiksi sanaa järkyttävä. Sen sijaan ilmaukset otsikoissa olivat aivan toista luokkaa heti iskun jälkeen keskiviikon lehdissä. Esimerkiksi Iltasanomat otsikoi pääjutun näin: "Helvetti irti New Yorkissa" ja Iltalehti näin: "Helvetti on irti". (Uskali 2001, 8). Ilapäivälehdet tosin käyttävät räväkämpää kieltä kuin päivälehdet, mutta varsinkaan niiden sivuille ei luontuisi sana pelottava kuvaamaan terrori-iskuja.

Kertojandiskurssi välittää sanavalinnoilla lasten näkökulmaa jutussa, vaikka lapsia ei ole haastateltu. Itse olisin tehnyt jutun niin, että olisin yrittänyt päästä ensin päiväkotiin silloin, kun opettaja puhuu lapsiryhmän kanssa iskuista, jolloin olisi saanut käsityksen siitä, miten lapset todella ajattelevat asiasta. Sen jälkeen olisin jutellut muutaman lapsen kanssa vielä lisää aiheesta. Lisäksi olisin ottanut yhteyttä ainakin yhden lapsen vanhempiin ja kysynyt, miten asiaan kotona reagoitiin ja mitä lapsi puhui aiheesta.

Vaikka lapsia ei haastatella jutussa, heistä kyllä puhutaan paljon. Jutussa puhutaan myös aikuisista ja lasten vanhemmista, mutta he ovat neuvojen kohteena, eivät tekijöinä. Mielestäni juttu kaipaa vanhempien haastatteluja. Nyt vanhemmista tulee jutussa sellainen kuva, että he ovat sivussa koko asiassa. Ikään kuin he ovat implisiittisesti hylänneet lapset päiväkotiin, jossa opettajat joutuvat käymään läpi terrori-iskuja. Ja voi vain arvailla, mitä nämä kiireiset vanhemmat enää jaksavat kotona asian hyväksi illalla tehdä. Kertojan antama kuva on yksipuolinen siinäkin mielessä, että asiantuntijat saavat antaa vuolaasti neuvoja vanhemmille, mutta nämä eivät saa esittää omaa kantaansa syytöksiin. Tässä kertojandiskurssi toistaa perinteisiä sukupuolirooleja.

Sukupuolineutraalinkin tekstin takaa paljastuvat tekstin toimijoiksi usein äidit ja yleisöksi naiset. Puhujan ja yleisön lisäksi myös tekstin tuottamisen käytännöt, tekstilajit ja tyylit ovat monin tavoin sukupuolittuneita. (Vuori 2004, 96.)

Jutussa annetaan ymmärtää, että vanhemmat, toisin sanoen äidit, ovat jättäneet lapsensa päiväkotiin, jossa opettajat joutuvat käsittelemään heidän pelkojaan. Professori neuvoo jutussa näitä poissaolevia vanhempia ja samalla tulee syyllistävä sävy, ikään kuin poissaolevat vanhemmat eivät osaisi käsitellä asiaa lastensa kanssa.

Jaana Vuoren (2004, 95-96) mukaan puhuja ja yleisö ovat aina monella tapaa sukupuolittuneita. Kun kyse on puhutusta tekstistä ja kun puhuja on nähtävissä tai kuultavissa, vaikuttaa hänen sukupuolensa väistämättä kuulijaan – samoin tietenkin puhujaan vaikuttavat läsnäolevan yleisön koostumus ja tilanteen saamat sukupuolimerkitykset. Mutta silloinkin, kun kyse on kirjoitetusta tekstistä eikä kirjoittajan ulkonäkö, koko, ääni, vaatetus jne. ohjaa tekstin saamia sukupuolimerkityksiä, sukupuoli on osa tilannetta. Painotetusti sukupuolineutraalisti kirjoitettu tekstikin toimii ympäristössä, joka pelaa enimmäkseen sukupuolisesti kaksijakoisen kulttuurin merkityksillä.

Siksi tulee mieleen kysymys, mitä kertojandiskurssi haluaa välittää sillä, että naisasiantuntijat on laitettu antamaan neuvoja vanhemmille. Miksi juttu on kirjoitettu neuvovaan sävyyn? Onko kertoja huolissaan lapsista todella vai ohjaako tätä lapsille

puhumisen tapa? Yleensä lapsille annetaan paljon neuvoja, varoituksia ja käskyjä. Äidit taas viettävät aikaansa enemmän pienten lasten kanssa kuin isät. Onko juttu siis kirjoitettu implisiittisesti äideille, joiden pitäisi ottaa vastuu lasten rauhoittamisesta? Jutussa ei mainita kertaakaan sanaa äiti, vaan käytetään sanoja aikuiset, aikuinen ja vanhemmat.

Yhteenvedona voi sanoa, että jutussa toistetaan vallan ideologiaa, koska siinä haastatellaan asiantuntijoita. Jutussa ei laskeuduta kansalaisjournalismin tapaan lasten tasolle, vaikka juttu näennäisesti edustaakin kansalaisjournalismia. Jutusta välittyy asiantuntijoiden ylhäältä antamien neuvojen suunta alaspäin kohti vanhempia ja erityisesti äitejä. Tässä mielessä jutussa toistuvat perinteiset sukupuoliroolit. Lisäksi jutussa vahvistetaan asiantuntijajournalismia. Asiantuntijoiden rooli olisi voinut olla paljon pienempi. He olisivat voineet kommentoida lasten ja näiden vanhempien puheita. Jos jutun olisi kääntänyt näin päin, siitä olisi välittynyt lasten näkökulma terrori-iskuihin. Nyt juttu tukee virallista kasvatustietoa, jossa asiantuntija tietää, mikä lapsille on hyväksi.

11 LOPPUKESKUSTELU JA YHTEENVETO

Olen tutkinut miten toimittajat rakentavat sukupuolta sanomalehtien kotimaanosastojen jutuissa sekä journalistisissa käytänteissä. Tätä kautta olen selvittänyt tutkimuksessani millaisia journalismin sukupuolittuneet käytänteet ovat. Tutkimukseni mukaan ammattikunnan perinteiset uutiskriteerit ovat niin vahvoja, että toimittajat noudattavat niitä ennen muita arvoja. Feministisestä näkökulmasta journalistiset käytänteet, joihin uutiskriteeritkin siis kuuluvat, ovat perinteisesti miesten luomia arvoja. Tasa-arvoisen journalismin on vaikea murtautua vallalla olevien käytänteiden läpi. Tasa-arvo on ajankohtainen aihe journalismissa, mutta melko vähän tutkittu. Ajankohtainen siksi, että naiset ovat olleet enemmistönä toimittajista jo 1990-luvun loppupuolelta asti ja suunta jatkuu yhä. Samaan aikaan alalla vallitsee kuitenkin muiltakin aloilta tuttu sukupuolten välinen epätasa-arvo. Päätoimittajista ehdoton enemmistö on miehiä. Naiset ovat alkaneet tosin saavuttaa "kakkosketjun" paikkoja sekä muita esimiespaikkoja, kuten uutispäälliköt ja toimituspäälliköt, mutta vastaavien päätoimittajien keskuudessa sukupuolijako on yhä jyrkkä.

Olen itse työskennellyt jo nuoresta lähtien paitsi uutistoimittajan töissä myös erilaisissa esimiestehtävissä. Siksi aloin pohtia sukupuolen merkitystä journalistisissa käytänteissä, kuten työtavoissa, aihevalinnoissa, haastateltavien valinnoissa ja tekstien sisällöissä. Seuraavaksi käsittelem tutkimukseni lähtökohtia peilaamalla niitä feministisen mediatutkimuksen tuoreisiin näkemyksiin. Sen jälkeen esittelen merkittävimmät tutkimustulokseni, ehdotan ideoita jatkotutkimuksiin sekä aivan lopuksi pohdin miten journalismia voisi tehdä tasa-arvoisemmin.

11.1 Tutkimuksen lähtökohtia

Sukupuolen tutkiminen journalismissa ei ole suosittu eikä yleinen tutkimuksen näkökulma. Vaikka valtaviiran viestinnän tutkijat eivät ole aiheeseen juuri tarttuneetkaan, tehdään feminististä mediatutkimusta silti ansiokkaasti meillä ja maailmalla. Esimerkiksi Irma Kaarina Halonen (mm. 1999) ja Henrika Zilliacus-

Tikkanen (mm. 1997) ovat selvittäneet nais- ja miestoimittajien juttuaiheita sekä sisältöjen sukupuolittumista. Kansainvälisistä tutkijoista esimerkiksi Liesbet van Zoonen (mm. 1998) on tutkinut naistoimittajien ammatti-identiteettiä. Oma aiheeni näyttää olevan ajankohtainen myös siksi, että juuri, kun lopettelin tutkimustani, ilmestyi ensimmäinen suomeksi tehty oppikirja feministisestä mediatutkimuksesta nimeltään *Sukupuolishow* (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006). Kirjassa mediatutkija Iris Ruoho (2006, 192) toteaa, että erilaiset julkisuuskäsitykset, journalismikonseptit ja käsitys sukupuolesta kytkeytyvät teoreettisesti yhteen. Feministinen julkisuusteoreettinen pohdinta on kuitenkin edelleen yllättävän vähäistä suomalaisessa mediatutkimuksessa - yllättävää siksi, että Suomessa naiset ovat toimineet iät ja ajat yhdistyksissä, eduskunnassa ja ylipäätään politiikassa.

Yksi kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisikin se, miksi sukupuoli ei ole innostava tutkimuskohde. Sen sijaan esimerkiksi maahanmuuttajien kohtelua ja representaatiota mediassa on viime vuosina tutkittu runsaastikin. Maahanmuuttajat ovat hyvä esimerkki siksi, että naiset, seksuaaliset vähemmistöt, eritoutiset ihmiset ja muut vähemmistöt on sysätty marginaaliin yhteiskunnassamme. Miksi siis maahanmuuttajat ovat kiinnostavampi tutkimuskohde kuin sukupuolten välinen (epä)tasa-arvo?

Oma tutkimukseni liittyy tähän feministisen mediatutkimuksen kenttään, jonka lähtökohhta on, että median esitykset toistavat vallalla olevaa miehistä ideologiaa. Lisäksi media on nykyään keskeinen kulttuurin alue, jolla rakennetaan käsitystä sukupuolesta. Media on kuin suuri "sukupuolishow", kuvien ja esitysten kavalkadi, joka jatkuu ja jatkuu. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 7.) Feminististen teorioiden näkökulmasta kaikki, mitä teemme, on sukupuolittunutta toimintaa. Edustamme ja esitämme sukupuoltamme sekä tietoisesti että tahtomattamme kotona ja julkisesti. Medialla on tässä toiminnassa tärkeä rooli, sillä se ei pelkästään heijasta sosiaalista todellisuutta, vaan esittää ja rakentaa käsitystä todellisuudesta omilla ehdoillaan ja näin myös vaikuttaa todellisuuteen (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 8).

Niinpä itsekkin lähdin innoissani etsimään ja pohtimaan miten media heijastaa ja tuottaa sukupuolta. Kävi kuitenkin melko pian ilmi, ettei sukupuoli ole keskeinen huolenaihe toimittajakunnan sisällä. Toimittajia nimittäin ohjaavat ennen muuta alan omat, vahvat uutiskriteerit. Ne ohittavat kaiken muun ja ovat takeena objektiivisesta ja oikeasta

tietojen välittämisestä. Ongelma vain on se, että perinteiset uutiskriteerit ovat historiallisesti miesten luomia arvoja ja niitä toteuttamalla toistetaan patriarkaalista ideologiaa yhä uudestaan.

Iiris Ruoho (2006, 188) suhtautuu kuitenkin uutisten miehisyyteen varauksellisemmin. Hänen mukaansa uutista ei voi pitää pelkästään miehisenä kertomusmuotona, koska taustalla olisi silloin ajatus, että sukupuoli sinällään tuottaisi eroa. Siksi hän suhtautuu varauksellisesti väitteeseen, että naispuolisten journalistien määrän lisääntyminen muuttaisi uutisjournalismia. Lisäksi on syytä olla varuillaan lajityypin vahvan aseman takia. Mikäli uutiset todella olisivat maskuliininen kertomusmuoto, sitä pitäisi pystyä haastamaan tekemällä ja kirjoittamalla toisenlaisia kertomuksia, joissa naiset ovat päähenkilöinä. Tätä on yritettykin. Esimerkiksi Suomessa kuultiin kaksitoista vuotta (1990-2002) Naisten tunti -radio-ohjelmaa (YLE). Siinä haastatelluista, monien eri alojen asiantuntijoista lähes kaikki olivat naisia.

11.2 Tulosten yhteenveto

Tutkimusaineistoni koostui viiden päivälehdien kotimaanosan signeeratuista jutuista yhden päivän ajalta. Tarkastelin aineistoani sisällönanalyysin sekä tarkemman tekstianalyysin avulla. Menetelminä käytin lähinnä kriittisen diskurssianalyysin ja sen yhden osa-alueen, feministisen kriittisen diskurssianalyysin, työkaluja.

Tutkimukseni mukaan median käytännöt ja esitykset olivat aineistossani sukupuolittuneita siinä mielessä, että toimittajien toimintaa ohjaavat pääsääntöisesti yleiset uutiskriteerit, jotka taas ovat olleet historiallisesti miesten luomia. Näiden ohjeiden toistaminen, eikä kyseenalaistaminen, tekee journalismin sukupuolittuneista käytänteistä perinteisiä, patriarkaalista ideologiaa toistavia.

Aineistosta nousi myös melko selkeitä naisten ja miesten aiheita. Aihejako myötäili aiempien tutkimusten (mm. Zilliacus-Tikkanen 1997 ja Halonen 1999) tuloksia. Miestoimittajat tekevät useammin juttuja ns. kovista aiheista ja naiset ns. pehmeistä aihepiireistä. Raja ei ole selvä, sillä naiset vierailevat myös miesten alueilla ja päinvastoin. Ruohon mukaan (2006, 182-183) metaforisesti jako kovaan ja pehmeään

uutiseen elää kuitenkin vähintään yhtä vahvana kuin kahtiajako yksityiseen ja julkiseen. Kovat uutiset ovat olleet valtiontaloutta ja politiikkaa kun taas pehmeiksi on luokiteltu henkilöjutut ja esimerkiksi kuluttajauutiset.

Naisten aiheita olivat minunkin aineistossani pehmeät aihepiirit, kuten sosiaali- ja terveydenhuolto. Miehet kirjoittivat enemmän kovista aiheista, kuten politiikasta ja taloudesta. Tässä mielessä aihepiirianalyysi oli samansuuntainen feministisen mediatutkimuksen aiempien tulosten kanssa. Kiinnostava yksityiskohta sen sijaan oli se, kuinka eri tavalla naiset ja miehet käsittelivät New Yorkin terrori-iskuja jutuissaan. Aineistossani oli paljon terrori-iskuihin liittyviä juttuja ja niiden näkökulmat jakaantuivat selkeästi sukupuolen mukaan. Naistoimittajat käsittelivät iskujen henkisiä seurauksia suomalaisille, kun taas miehet keskittyivät muun muassa siihen, kuinka betoni olisi kestänyt paremmin kuin teräs pilvenpiirtäjissä tai kuinka armeija ja muut viranomaiset suojelevat meitä suomalaisia. Naiset siis ottivat sotaisassa aihepiirissäkin juttuihin pehmeämmän näkökulman. Yksi muutos journalismin naisistuksessa voisi olla juuri se, että naiset käsittelevät kovia uutisia omalla tavallaan, joka on erilainen ja uusia näkökulmia avaava tapa. En halua tässä yhteydessä vaatia, että kaikkia uutiskriteerejä pitäisi laittaa uusiksi, sen sijaan haluan kyseenalaistaa ajatteluamme ohjaavaa jakoa pehmeisiin ja koviin uutisiin. Mielestäni on näkökulmasta kiinni tehdäänkö kovasta uutisesta vieläkin kovempi vai pehmeä ja päinvastoin. Tarkoitin sitä, että tuskin radikaaleinkaan feministi väittää, ettei maailmaa järjestyttäneitä terrori-iskua olisi pitänyt käsitellä uutisissa. Sen sijaan voidaan pohtia, mitä eri näkökulmia aiheeseen voisi valita.

Analysoin tutkimuksessani tarkemmin yhtä terrorismiuutisointiin liittyvää juttuparia, jossa nais- ja miestoimittaja olivat samassa tiedotustilaisuudessa. Kävi ilmi, että nainen pyrki rauhoitteluun jutussaan lukijoita, kun taas mies lisäsi uhkakuvia nostamalla sellaisia asioita juttuunsa, mistä naistoimittaja ei kirjoittanut mitään. Kärjistäen voi tehdä johtopäätöksen, että naiset suhtautuivat terrori-iskujen jälkihoitoon rauhoittamalla ja kertomalla, kuinka henkistä painetta voisi käsitellä. Miehet puolestaan lisäsivät uhkia tai pohtivat muuten vain konkreettisten iskujen eri mahdollisuuksia. Miehet myös käsittelivät enemmän sitä, voisiko vastaava isku tapahtua meillä Suomessa eli he toivat uhkakuvan lähelle meitä.

Tarkastelin myös keitä toimittajat haastattelivat jutuissaan. Haastateltavien valintakin myötäili vallalla olevaa ideologiaa, jossa miehet esiintyvät julkisen alueella useammin kuin naiset erilaisina asiantuntijoina. Naiset jäävät esimerkkitapauksiksi tai heitä ei esiinny jutuissa lainkaan. Poikkeuksiakin luonnollisesti löytyy. Analysoin tarkemmin juttua, jossa kotiäidit lähtivät kadulle osoittamaan mieltään liian pientä tulotasoaan vastaan. Juttu näytti ensimmäisellä lukemalla virkistävältä poikkeukselta perinteisessä uutisvirrassa, mutta analyysi alkoikin osoittaa, että käsittelytapa oli perinteinen ja täynnä itsestäänselvyksiä kotiäideistä. Vaikka he olivat lähteneet kadulle vaatimaan parannusta asemaansa, silti heitä käsiteltiin yksityisen alueelle kuuluvana ryhmänä. He eivät päässeet ääneen kuten asiantuntijat yleensä pääsevät.

Toimittajat antavat puhevaltaa miesasiantuntijoille eli lähestyvät aiheitaan ylhäältä alaspäin. Demokraattisuus, joka lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa, ei näytä toteutuvan aihevalinnoissa eikä haastateltavien valinnoissa. Jutuista puuttuu myös moniäänisyys. Irma Kaarina Halonen (2006, 196) käyttää asiantuntijakeskeisestä journalismista osuvaa termiä "tornimainen uutistuotanto". Siinä raportoidaan suppealle eliitille, arvostetaan asiantuntijoita sekä käytetään erikoistuneita puhetapoja, kuten nykyisessä talous- ja urheilujournalismissa. Tornin toimittajaeliitti koostuu yleensä miehistä. Tornista torjutaan feminiinisyyttä, joka on pikemminkin valvonnan kohteena oleva muu maailma, josta uutisoidaan ja raportoidaan, mutta jossa naiset eivät ole uutisten toimijoita.

Feministisen mediakritiikin näkökulmasta toimittajat siis toistavat jutuissaan vallalla olevaa miehistä ideologiaa. Patriarkaalinen sukupuoli-ideologia määräytyy ja uusiutuu yhteiskunnan instituutioissa ja sosiaalisissa käytänteissä, joista se välittyy yksilöille (Lazar 2005, 8). Toimittajat ovat avainasemassa tässä välittämisessä, koska he merkityksellistävät asioita julkisissa välineissä, joista yleisöt niitä vastaanottavat. Siksi sillä on väliä, miten toimittajat toistavat tai kyseenalaistavat vallalla olevaa sukupuoli-ideologiaa. Uutisjutut useammin vahvistavat kuin heikentävät vallitsevia valtasuhteita, mikä jo sysää useimmat naiset ja vähemmistöryhmät syrjään ja vaikeuttaa heidän nostamistaan esimerkiksi politiikan asiantuntijoiksi mediassa (Ruoho 2006, 186).

Analysoin aineistoani myös kansalaisjournalismin näkökulmasta. Kansalaisjournalismi pyrkii ottamaan demokraattisemman näkökulman uutisaiheisiin. Siinä puhevaltaa

annetaan yleisöille eli kansalaisille. Aineistossani toimittajat eivät toteuttaneet kansalaisjournalismin ideaa juuri lainkaan, vaan antoivat puhevaltaa ylärakenteille eli asiantuntijoille ja virkamiehille. Uskon, että kansalaisjournalismi voisi olla ratkaisu myös tasa-arvo-ongelmiin journalismissa. Suomessa on tehty muutamia kansalaisjournalismikokeiluja, mutta ne eivät ole saaneet aikaan pysyviä muutoksia suomalaisessa journalismin kentässä. Mielestäni kansalaisjournalismissa voisivat kohdata naisille tuttu yksityisen alue sekä tavalliset ihmiset omien asioidensa asiantuntijoina. Näin naisetkin saisivat aktiivisen roolin median esityksissä ja samalla uudenlaiset aiheet pääsisivät median agendalle samaan riviin politiikan ja muiden perinteisesti vakavien aiheiden kanssa. Sillä niin kauan kuin mediassa esiintyminen symboloi sosiaalista asemaa, kaikkalainen aliedustus, trivialisointi ja sukupuolesta johtuva vähättely on naisten symbolista häivyttämistä ja merkityksettömäksi tekemistä (Ruoho 2006, 186).

Miten tutkimukseni sitten onnistui tavoitteissaan? Kuvittelin löytäväni jotakin paljon radikaalimpaa kuin lopulta löysin. Ajattelin, että naiset ja miehet tekevät jyrkemmin erilaista journalismia. Kuvittelin myös, että naiset tekisivät tasa-arvoisemmin juttuja kuin miehet. Paikkansa piti lähinnä vain se, että naiset ja miehet tekevät juttuja eri tavalla, mutta naiset käsittelevät omia aiheitaankin perinteisten uutiskriteereiden kautta. Alan uutiskriteerit hallitsevat toimittajien näkökulmia, ja sukupuoli on alisteinen näille kriteereille. Tutkimukseeni olisi voinut lisätä toimittajahaastatteluja, jolloin olisi saanut tarkempaa tietoa siitä, mitä toimittajat itse ajattelevat sukupuolesta arjen rutiinien keskellä, kun he tekevät jokapäiväisiä juttujaan. Nyt pystyin tarkastelemaan aihetta aiempien tutkimusten, teorioiden, tekstien sekä oman kokemukseni kautta. Oma kokemus on tärkeä siinä mielessä, että toimittajana olen mukana journalistisissa käytänteissä. Lisäksi työskenneltyäni monissa toimituksessa olen pystynyt havainnoimaan muiden toimittajien tapoja toimia osana journalistista kulttuuria. Näistä kokemuksista on varmasti ollut hyötyä tutkimukseni eri vaiheissa. Nais- ja miestoimittajien näkökulmia hallitsevat myös yhteiskunnassa vallalla olevat ideologiat, jotka ovat muuttuneet itsestäänselvyyksiksi myös median esityksissä. Media siis toisaalta toistaa ideologioita, mutta myös luo niitä, sillä yleisöt muodostavat maailmankuvaansa median kautta.

Pidän tuloksiani kuitenkin merkittävinä siinä mielessä, että niiden pitäisi herätellä toimittajia miettimään tasa-arvoasioita omassa työssään. Toimittajat pitävät itseään herkästi älykkäinä ihmisinä, jotka osaavat tehdä synteesejä ja analyyssejä yhteiskunnan ilmiöistä. Todellisuudessa näyttääkin siltä, että he eivät pysty näkemään ilmiöitä vallalla olevien itsestänselvyyksien läpi. Mielestäni vain totuttujen asioiden kyseenalaistaminen voi tuoda jotakin uutta keskusteluun. Tämän asian herättelyssä feminismillä, kriittisellä diskurssitutkimuksella ja omalla tutkimuksellani on merkittävä rooli.

Aika paljon pitää siis muuttua ennen kuin journalismi muuttuu tasa-arvoisemmaksi. Ehkä naisten pitää vallata ensin päätoimittajien huoneet ennen kuin todellinen muutos on mahdollinen. Sitä ennen naistenkin pitää karistaa vallitsevat ideologiat mielestään ja luoda jotakin uutta. Olen kuitenkin optimistinen, ainakin teoreettisesti, ja ehdotan lopuksi vielä uusia tutkimusaiheita feministiseen mediatutkimukseen. Lisäksi luon kuvaa siitä, millaista tasa-arvoinen journalismi voisi olla.

11.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Kun tekee tutkimusta aiheesta, joka ei valtavirtaa kiinnosta ja jota ei ole liikaa tutkittu, on olo vähän kuin löytöretkeilijällä. Lisäksi on palkitsevaa, kun voi kumota tutkimustuloksiin vedoten itsestänselvyyksiä, joita ihmiset sukupuolesta ajattelevat. Koska feministinen mediatutkimus kiinnostaa vain harvoja tutkijoita Suomessa, on vielä monia tutkimuskysymyksiä, joita voisi ja kannattaisi tutkia. Suomalaiset feministiset mediatutkijat ovat toki tutkineet paljon muutakin kuin uutisia, esimerkiksi saippuasarjoja, mainontaa, pornoa, internetiä sekä naistenlehtiä (esim. Mäkelä, Puusitnen, Ruoho 2006). Minua kiinnostaa kuitenkin eniten juuri uutismaailma, koska siellä käsitellään yhteiskunnan merkittäviä asioita ja koska uutiskriteerit ovat olleet perinteisesti miehisiä. Siksi mielestäni pitäisi tutkia eri näkökulmista sitä, miten journalismi on muuttunut ja voisi muuttua tasa-arvoisemmaksi. Journalistit ajattelevat usein tietävänsä mitä yleisöt haluavat ja tekevät tämän olettamuksen ohjaamina juttuja. Siksi yksi avain tasa-arvoisemman journalismin selvittämiseen olisi yleisöjen tutkiminen uusista näkökulmista. Aika usein tehdään lukijatutkimuksia, jotka ovat pääsääntöisesti määrällisiä tutkimuksia. Niissä selvitetään, mitä lukijat lukevat ja näin

yritytetään tehdä lehdistä houkuttelevampia. Ongelmana tällaisissa tutkimuksissa on, että lukijat peilaavat toiveitaan siihen, mitä ovat lehdestä lukeneet eli mitä journalistit ovat heille tarjonneet. Olisi hyödyllisempää selvittää yleisöjen arvoja ja tarpeita jollakin toisella tavalla ja sitten heijastaa näitä toiveita journalismin käytänteisiin. Esimerkiksi voisi ottaa koeyleisön, jossa jokainen listaisi itselle tärkeitä asioita. Sen jälkeen ryhmä voisi miettiä, miten se haluaisi, että näitä asioita käsitellään mediassa.

Toinen mielenkiintoinen tutkimusalue olisi median naisjohtajat. Koska naisten on ollut vaikea edetä urallaan ylimpään johtoon asti, voisi selvittää, mistä tämä johtuu. Onko media-ala jotenkin erilainen kuin muut alat? Tutkimukseen voisi haastatella alan nais- ja miesjohtajia ja tutkia heidän kokemustensa pohjalta alan asenteita naisjohtajista. Myös alaisia voisi haastatella, näin selviäisi, mitä he ajattelevat naisjohtajista.

Erityisesti pro gradu -tutkielmissa on ollut viime vuosina melko suosittua tutkia naisten representaatioita median eri esityksissä. Esimerkiksi Henna Virkkunen (2001) tutki naisten representaatioita talouslehtien henkilöhaastatteluissa. Tätäkin aluetta voisi laajentaa journalismin tutkimuksessa. Esimerkiksi voisi selvittää syvemmin naisia kiinnostavia aiheita. Mitä ovat ne tekijät, joilla naiset kiinnostuvat jutusta? Pelkkä naishaastateltava ei varmastikaan riitä herättämään kiinnostusta. Kuten Newspaper Leadership Groupin toimitusjohtaja Edward Miller (Suomen Lehdistö 12/2006) sanoi, vaarana on, että lehdet Suomessakin alkavat menettää naislukijoita. Ilmiö on jo tapahtunut Yhdysvalloissa. Hänen mukaansa lehtien pitäisi tajuta, että kun naislukijoita tulee lisää, seuraavat mieslukijat perässä. Naiset ovat nimittäin Millerin mukaan vaativampia lukijoita kuin miehet. Kun naisten odotukset täyttyvät, silloin ylitetään jo miesten odotukset. Jos lehdet siis haluavat menestyä tulevaisuudessa, niiden pitäisi todella perehtyä siihen, mitä naiset haluavat journalismilta.

Jaana Hujanen (2006, 34-36) on tutkinut yleisön palvelemista markkinaehtoisen journalismin diskurssissa. Hänen mukaansa media seuraa nykyään tarkasti yleisötutkimuksia ja pyrkii toimimaan yleisön miellyttämiseksi. Sanomalehdissä muutetaan herkästi markkinoiden toiveita peilaamaan luotu linja, jos se ei toimi. Journalistisia ihanteita, uutiskriteerejä ja aiheita on etsittävä journalismin perinteen sijaan yleisön mediakäytöstä, asenteista ja arvoista. Hujasen haastatteleminen sanomalehtien päälliköiden mielestä journalismin populaaristuminen markkinaehtoisen

yleisön palvelun diskurssissa ei ole vallan tai vastarinnan kysymys vaan "lukijoiden kiinnostukseen vastaamista". Tasa-arvo ja kansalaisjournalismi voisivat näin ollen olla sellaisia näkökulmia, joilla voitaisiin saada vaativat naislukijat, ja miehet heidän perässään, sitoutumaan esimerkiksi sanomalehden tilaajiksi.

Feministinen mediatutkimus voisi olla tukena tällaisissa tulevaisuuden pohdinnoissa. Feminismia tarvitaan yhä kyseenalaistamaan yksityisen ja julkisen välistä rajankäyntiä. Esimerkiksi feministit haluavat, että parisuhdeväkivalta on kansalaisten yhteinen asia. Väitettä perustellaan sillä, että väkivalta on osa yhteiskunnallista sukupuolijärjestelmää eikä se siksi ole vain perheen sisäinen asia. Esimerkki osoittaa, miten jako yksityiseen ja julkiseen ei ole koskaan annettu, vaan siitä väitellään ja neuvotellaan. Kyse on siitä liikkumavarasta, jolla yksityisyyden piiriin kuuluvia asioita voidaan ja pitäisi käsitellä julkisuudessa. (Ruoho 2006, 179.) Yksityisen alueen asioiden kunnollinen käsittely voisi olla avain naisten kiinnostuksen herättämiseen. Esimerkiksi lehtien taloussivuilla voisi olla juttua vaikkapa vauvanvaippojen hintojen kehityksestä sen sijaan, että kaikki lehdet raportoivat orjallisesti Nokian osavuosikatsauksen aina samalla tavalla.

Koska media operoi julkisen alueella ja arvostettu julkinen asema on perinteisesti ollut miehinen asema, ovat naiset joutuneet kamppailemaan itsensä yksityisen alueelta julkisen alueelle. Iris Ruoho (2006, 172) arvioi, että koska journalismin ihanteena ovat julkiset asiat, nostetaan yksityiselämä esille useimmiten häiriötekijänä ja julkisuuden rapauttajana puhumattakaan, että yksityiselämän valtasuhteet kiinnostaisivat uutis- ja ajankohtaisjournalismia. Hänen mukaansa on kiistanalaista, pystyisivätkö naispuoliset tuottajat muuttamaan tätä kuvaa. Kysymys onkin mielenkiintoinen, sillä yleensä toimituksista löytyy kovaäänisiä miehiä, jotka leimaavat toisintekemisen tavat "akkojen höpinöiksi". On myös työlästä taistella jatkuvasti totuttuja käytänteitä vastaan. Silti uskon, että muutos on mahdollinen, ja sen voivat tehdä yhtä hyvin miehet kuin naisetkin. Feminismi ei ole naisten yksinoikeus.

11.4 Toisenlaista journalismia

Miten sitten journalismia voisi tehdä toisin? Millaista olisi tasa-arvoinen journalismi? Joitain kokeiluja toisintekemisestä on nähty. Esimerkiksi Ruotsissa iltapäivälehti

Aftonbladetissa naistoimittajat yrittivät muuttaa julkisuutta, mutta heidän yrityksensä törmäsivät yllättäviin esteisiin. Naisten asioista kirjoittaminen leimattiin "akkojen jutuiksi" ja perinteistä rajanvetoa yksityisen ja julkisen elämänpiirin välillä oli lopulta vaikea rikkoa. (Ruoho 2006, 174.)

Olipa toisintekeminen mitä tahansa, se pitää ulottaa journalismin käytänteiden jokaiselle tasolle. Näitä tasoja olen hahmotellut kolme: aiheet, käsittelytavat ja haasteltavat. Toimittajilla on monia mahdollisuuksia suhtautua vallalla olevaan sukupuoli-ideologiaan: he voivat myötäillä ja tätä kautta vahvistaa sitä. He voivat myös kritisoida sitä tai jopa vastustaa. Juuri vastustamiseen liittyy toisintekemisen mahdollisuus, joka voisi johtaa uudenlaiseen, tasa-arvoisempaan journalistiseen kulttuuriin. Vastustaminen voisi olla esimerkiksi sitä, että toisi hiljaisten äänen kuulumaan samaan keskusteluun niiden kanssa, joilla on enemmän resursseja ja voimia julkisuustyöhön. Kuneliuksen (2000, 22) mukaan tämä on haaste, joka vaatii lisäresursseja ja aikaa. Usein nämä hiljaiset ovat arjen piirissä toimivia, kuten lapset, naiset ja vanhukset. Heidän äänensä saaminen julkisuuteen aktiivisina tekijöinä on haaste journalismille. Jos tällainen onnistuu, toisi se myös lisää tasa-arvoa journalismiin. Ajatus ei ole täysin uusi, sillä kansalaisjournalismin tavoite on kuunnella juuri niitä tahoja, jotka eivät edusta valtaeliittiä.

Kuten aiemmin jo mainitsin, talouslehdet ja päivälehtien talousosastot voisivat erityisesti ottaa oppia feministisestä mediakritiikistä ja käsitellä yksityisalueen talousasioita. Naiset ovat esimerkiksi kuluttajina merkittävä ryhmä. Moni nainen hallitsee yhä perheen taloudenhoitoa. Myös naisyrittäjien ajatuksia voi tuoda esille aktiivisemmin (vrt. Virkkunen 2001). Journalismi muuttuisi tasa-arvoisemmaksi, jos julkisten asioiden rinnalle nostettaisiin yksityisen elinpiirin asioita. Niitä pitäisi myös käsitellä "yhtä vakavasti" kuin julkisen asioita. Yksityisen piirin asiantuntijoille pitäisi antaa yhtä paljon puhevaltaa kuin asiantuntijoillekin. Halosen (2006, 203) mukaan naistoimijat pääsevät uutisiin, kun naisiin kytkeytyvää feminiinistä käsitellään uutisgenren logiikan mukaisesti. Uutisten Tärkeän alueelle pääseminen edellyttää valtaan sitoutumista ja myös vallan kielellä puhumista. Valtapuheen hallitseva toimittaja voi omalla toiminnallaan helpottaa tai vaikeuttaa naisten pääsyä uutisiin.

Vaihtoehtoja toisenlaiselle journalismille olisivat, että yksityisen alueen asioita aletaan käsitellä vallalla olevan uutisgenren mukaisesti tai että toimittajat osaisivat kysyä toisenlaisia jatkokysymyksiä niin sanoista kovistakin aiheista. Esimerkiksi jos poliittiset päättäjät sanovat, että ei ole rahaa parantaa päivähoidtoa tai nostaa kotihoidontukea, niin toimittajan pitäisi osata arvottaa asia yksityisen alueen näkökulmasta. Pitäisi kysyä eikö lasten hyvinvointi ole tärkeämpi perustelu kuin raha. Näin vallitsevat uutiskriteerit muuttuisivat pikkuhiljaa niin, että toisenlaiset asiat ja näkökulmat nousisivat tärkeiksi julkisen alueella.

Diskurssi on "tiedon virtaa ja/tai kaikki se yhteiskunnallinen tieto, joka on varastoitunut aikojen kuluessa", ja joka määrittää yksilön ja yhteisön tekemisiä, jotka taas muovaavat yhteisöä ja sen harjoittamaa valtaa. Jos diskurssi muuttuu, sen kohteet eivät pelkästään muuta sen merkitystä, vaan diskurssista tulee eri kohde, se kadottaa aiemman identiteettinsä (Jäger 2001, 34). Jos siis journalismin naisistuminen loisi uudenlaista journalistista diskurssia, voisi se muuttaa journalismin lähtökohtia ja jopa perinteisiä uutiskriteerejä. Näin naisten kokemukset ja heidän tietonsa elämästä voisivat hyödyttää koko yhteiskuntaa, myös miehiä.

Tulevaisuudessa ratkaistaviksi kysymyksiksi jää ainakin se, tarvitaanko erityistä naisjournalismia. Vastaus on mielestäni, että sitä tarvitaan niin kauan korostamaan uudenlaisia journalistisia käytänteitä, kunnes tasa-arvo muuttuu vallitsevaksi olotilaksi mediassa. Aivan lopuksi siteeraan vielä filosofi Luce Irigarayn (1996, 21) tulevaisuuden visiota. Hänen mukaan sukupuoli on sellainen vyyhti, jonka avaaminen voisi pysäyttää maailman tuhoamisen monet muodot. Hänen mukaansa sukupuolten erilaisuutta, sukupuolieroa, ei pidä väheksyä tai koettaa poistaa, vaan se pitää saattaa toimimaan hedelmällisesti ja olemaan eettisesti kestävä. Eettisellä sukupuolella hän tarkoittaa kahden sukupuolen välillä toteutunutta vuoropuhelua ja kunnioittavaa välimatkaa. Eettisen ja hedelmällisen sukupuolieron vallitessa sukupuolia ei voi määritellä toistensa avulla, toinen toisensa täydennykseksi tai negatiiviseksi kääntöpuoleksi. Kun alamme toistaa toisenlaista kertomusta naisesta ja miehestä, silloin rakentuisi uudenlainen sukupuoli. Voiko tämä olla koskaan mahdollista, on toinen kysymys. Mutta jos se olisi mahdollista, silloin media voisi olla ensimmäisenä rakentamassa tätä uudenlaista sukupuolta.

KIRJALLISET LÄHTEET

- Beauvoir, Simone de (1993): *Toinen sukupuoli*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Braidotti, Rosi (1993): *Riitasointuja*. Tampere: Vastapaino.
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge. Suomeksi Hankala sukupuoli. Helsinki 2006: Gaudeamus.
- Cameron, Deborah (1996): *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Carey, James (1999): *In Defense of Public Journalism*. Teoksessa T. Glasser (toim.), *The Idea of Public Journalism*. New York: Guilford.
- Dijk, Teun A. Van (2001): *Multidisciplinary CDA: a plea for diversity*. Teoksessa Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Eräsaari, Leena, Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.) (1995): *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. UK & USA: Polity Press.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London and New York: Routledge.
- Hall, Stuart (1992): *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Halonen, Irma Kaarina (1999): *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Halonen, Irma Kaarina (2006): *Sukupuolitettu uutishuone*. Teoksessa Anna Mäkelä, Liisa Puustinen & Iris Ruoho (toim.), *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkilä, Heikki (2001): *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2003): Ajatuksia lainaamassa.
Miten kansalaisjournalismin ajatukset soveltuvat meille?
Teoksessa Nando Malmelin (toim.), Välittämisen tiede. Viestinnän näkökulmia yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kansalaisuuteen. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, julkaisuja 8.
- Heinonen, Ari (1995): Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat.
Tampere: Tampereen yliopisto
- Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.)(1994): Pahan tyttärey. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Helsinki: Gaudeamus.
- Holopainen, Heini (1992): Kriittisiä ääniä journalismin marginaalissa:
journalismikritiikkiä tiedostavien naistoimittajien näkökulmasta. Tampereen yliopisto, tiedotusopin pro gradu –tutkielma.
- Hujanen, Jaana (2000): Journalismin maakunnallisuus. Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hujanen, Jaana (2001): Faktat pakenevat - pysyykö uskottavaksi tehty uutinen pinnalla?
Teoksessa Turo Uskali (toim.), Mediatesti. Syyskuun yhdestoista. Jyväskylä: Mediainstituutti, Jyväskylän yliopisto.
- Hujanen, Jaana (2004): Tiedonvälitystehtävän murroksilla. Journalismineuvotteluja Risc-toimituksessa. Tiedotustutkimus 4-5, 38-55.
- Hujanen, Jaana (2006): Yleisön palvelu markkinaehtoistuvan median journalistien itseymmärryksessä. Tiedotustutkimus 2, 30-43.
- Irigaray, Luce (1996): Sukupuolieron etiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arto (2004): Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus.
Teoksessa Marianne Liljeström (toim.), Feministinen tietäminen. Tampere: Vastapaino.
- Jäger, Siegfried (2001): Discourse and knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis.
Teoksessa Ruth Wodak & Michael Meyer (toim), Methods of Critical Discourse Analysis. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Kristeva, Julia (1993): Puhuva subjekti. Tekstejä 1967-1993. Helsinki: Gaudeamus.

- Kunelius, Risto (1998): Modernin myyntitykit. Journalistisen professionaalisuuden pulmat ja haasteet.
Teoksessa Ullamaija Kivikuru & Risto Kunelius (toim.), Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Helsinki: WSOY.
- Kunelius, Risto (2000): Hyvä journalismi? Keskusteluja kiinnostuneiden ja kokeneiden kansalaisten kanssa. Helsinki: Suomen Journalistiliitto, Mediakriittinen julkaisusarja 5.
- Kuutti, Heikki (1995): Tutkiva journalismi. Journalistinen suuntaus ja suomalaisen journalismin tutkivuus. Jyväskylä: Atena.
- Lauretis, Teresa de (2004): Itsepäinen vietti. Tampere: Vastapaino.
- Lazar, Michelle M (2005): Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse. Great Britain: Palgrave Macmillan.
- Lehtonen, Mikko (1996): Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (2001): Syyskuun yhdenentoista merkitys. Tampere: Vastapaino.
- Lempiäinen, Kirsti (2001): Naisellinen feministi: naisfeministisubjekti.
Teoksessa Minna Nikunen, Tuula, Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen, Nainen/ naiseus/ naisellisuus. Tampere: TAJU.
- Liljeström, Marianne (toim.) (2004): Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino.
- Lintula, Paavo (2005): Maakuntalehden toimittajan toimintatila teknis-rationaalisessa ajassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kirjasto/Julkaisuyksikkö
- Luostarinen, Heikki (1998): Vahvojen asialla? Julkisuuden hallinnan mekanismit ja journalismin itsenäisyys.
Teoksessa Ullamaija Kivikuru & Kunelius Risto (toim.), Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Helsinki: WSOY.
- Magalhaes, Isabel (2005): Interdiscursivity, Gender Identity, and the Politics of Literacy in Brazil.
Teoksessa Michelle M Lazar, Feminist Critical Discourse Analysis. Gender, Power and Ideology in Discourse. Great Britain: Palgrave Macmillan.
- McQuail, Denis (2000): Mass Communication Theory. 4th Edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Merritt, Davis (1995): Public Journalism and Public Life: Why Telling the News Is Not Enough. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates.

- Mäkelä, Anna, Puustinen, Liisa & Ruoho, Iris (toim.) (2006): Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Niinistö, Susanna (1997): Valta valita - valta vaikuttaa. Teoksessa Seija Aalto, Anne Mäntynen, Susanna Shore, Kaisa Koski, Susanna Niinistö & Annukka Varteva, Valitut sanat. Media, kieli ja mielikuvat. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Ojajärvi, Sanna (2004): Toistamisen politiikkaa. Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa Tuomo Mörä, Inka Salovaara-Moring & Sanna Valtonen (toim.), Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietikäinen, Sari (2000): Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh, Kieli, diskurssi & yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1995): Tv-uutisista, hyvää iltaa. Merkityksen ulottuvuudet televisiouutisjutuissa. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1997): Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tampere: Vastapaino.
- Raittila, Pentti (2002): Etnisyys ja rasismi journalismissa. Tampere: Tampere University Press.
- Rantonen, Eila (2001): Naiseus strategiana: esityksiä ja politiikkaa. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen, Nainen/ naiseus/ naisellisuus. Tampere: TAJU.
- Ridell, Seija (1998): Tolkullistamisen politiikka. Televisioutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rojola, Lea (2000): Gayatri Chakravorty Spivak ja väärinlukemisen politiikka. Teoksessa Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen & Marianne Liljeström (toim.), Feministejä-Aikamme ajattelijoita. Tampere: Vastapaino.
- Ronkainen, Suvi (2001): Naiseuden inho. Teoksessa Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen, Nainen/ naiseus/ naisellisuus. Tampere: TAJU.
- Ruoho, Iris (2006): Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Anna Mäkelä, Liisa Puustinen & Iris Ruoho (toim.), Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

- Räthzel, Nora (1997): *Gender and Racism in Discourse*.
Teoksessa Ruth Wodak (toim.), *Gender and Discourse*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Uskali, Turo (toim.) (2001): *Mediatesti. Syyskuun yhdestoista*. Jyväskylä: Medainstituutti, Jyväskylän yliopisto.
- Veijola, Soile & Jokinen, Eeva (2001): *Voiko naista rakastaa*. Helsinki: WSOY.
- Virkkunen, Henna (2001): *Öljyleidi ja rahamiehet. Sukupuolen representaatiot talouslehtien henkilöhaastatteluissa*. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Vuori, Jaana (2002): *Sukupuolen kirjoittaminen*.
Teoksessa Merja Kinnunen, & Olli Löytty, *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino.
- Vuori, Jaana (2004): *Sukupuolen ja seksuaalisuuden retorinen analyysi*.
Teoksessa Marianne Liljeström (toim.), *Feministinen tietäminen*. Tampere: Vastapaino.
- Wodak, Ruth (1996): *Disorders of Discourse*. London: Longman.
- Wodak, Ruth (toim.) (1997): *Gender and Discourse*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.) (2001): *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Wodak, Ruth (2001): *What CDA is about*.
Teoksessa Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Zilliacus-Tikkanen, Henrika (1990): *Kvinnliga journalisters strategier*.
Licentiatavhandling I kommunikationslära. Helsingors: Svenska Social- och kommunalhögskolan.
- Zilliacus-Tikkanen, Henrika (1997): *Journalistens Essens I ett Könsperspektiv*.
Helsingfors: Rundradionsjämsällhdhetskommitté A1.
- Zoonen, Liesbet van (1994): *Feminist media studies*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Zoonen, Liesbet van (1998): *One of the Girls? The changing gender of journalism*.
Teoksessa Cynthia Carter, Gill Branston & Stuart Allen, *News, Gender and Power*. London and New York: Routledge.

SANOMALEHTILÄHTEET

Helsingin Sanomat 27.6. 2006.

Journalisti 14/2001.

Journalisti 13.1.2006.

Keskisuomalainen 4.2.2002.

Suomen Lehdistö 12/2006.

USA:N TERRORI-ISKU

Suhteidenministeri Ville Ilola on tiedotustilaisuuden Yhdysvaltojen terrori-iskujen johdosta keskiviikkona aulakuvassa. Takana Hannu Kyröläinen ulkoministeriösihtööri, Kari Häkkinen ja Puolustusministeriösihtööri Jyrki Iivonen puolustusministeriön ja Rauli Perhele lääninministeriön edustajina.

Itälä: Isku Suomeen epätodennäköinen

Tehostettu valvonta jatkuu vielä

Suhteidenministeri Ville Ilolan mukaan Yhdysvalloissa tehdyn terrori-iskun oli suunnattu nimenomaan Yhdysvaltain hallitusta ja amerikkalaisia instituutioita vastaan. – Yhdysvalloista Suomeen tai suomalaisista maahan ei välttämättä kohdenneta terrori-iskujen todennäköisyyttä, ja vähemmän uskollisesti Ville Ilola (sk) sanot keskiviikkona.

Ilola on velkautunut viiden minuutin kutsuuhetimitä, joka keskiviikkona käynnistyi varoitusjärjestelmän tilin tarkastus ja pelotusjärjestelmän aktivoimiseksi. Tilanteen seuranta jatkuu normaalisti.

Keskiviikkona tilanteesta keskustellun ministerien keskeytyksellä kokouksen jatkossa enää tarvittava. Tilanteen seuranta jatkuu normaalisti.

Lähtöreitit ennallaan

Suojelupoliisi ja kaakusivustopoliisi pitävät yllä yhteyttä Eurooppaan ja Amerikkaan. Poliisi saa heti tiedon, jos on olemassa havaitaan terrori-iskuja, jotka voivat tulla Suomeen, Ilola kertoi tiistai-ilta tiedotustilaisuudessa.

Hänestä Suomi on siten maailmassa asemassa, että ainoa mahdollinen lähtöreitti ei ole havaittu.

Poliisin, rajavartiolaitoksen, ilmavoimien ja lentokenttien turvatoimien taso on edelleen korkealla. Muutamaa rakennusta, lähinnä ulkoministeriön läheisyydessä, suojataan tehostetusti. Valvontajärjestelmä on jatkunut normaalisti työssä.

Edellisessä muuttelun aikana kumpikin yli kulkeneita lentokenttiä, mutta Suomessa ei ole mitään laivoja muualla Helsingin yli meren pinnan kelloa turvallisuuspoliisi Rauli Perhele lääninministeriön edustajina.

Yhteydet Suomesta Yhdysvaltoihin pelätään keskiviikkona illoilla 90 prosentissa.

Suomalaisia ei luukassa

Ilola on tilanteen mukaan suomalaisia ei ryhtynyt olevan Yhdysvalloissa luukassa. Ulkoministeriön puhelinpuhelin on ollut satoja soittoja.

Siti ei Itälin mielestä vielä voida sanoa sille, että mikä on tilanne, onko menneitä suomalaisia.

Amerikkalaiset kertovat kuulleensa jotain suomalaisista, joka olisi ollut turvatoimissa rakennuksessa, mutta pelastunut.

Tietävästi puolustusministeriö on lähettänyt Pentagonissa vierailulle olla suomalaisia, mutta hän ei ollut ollut rakennuksessa iskun aikana.

MAARTI KAUSTO

Lääkintäapu jäänee ystävälliseksi eleksi

Pääministeri Paavo Lipponen luovuttaa tukeaan Yhdysvaltojen apu jättää pelokkaat ystävälliseksi eleksi. Lääkintäapuina nimenomaan Yhdysvaltoille tukea kannattaa Suomessa vielä lääkintä.

– Niitäkin siltä, että voita saadaa nopeasti lääkintä. Muun tilanteessa tilanteesta byrokrattien järjestelmän voimavaroja ovat katoissa, josta on hyvässä hengessä sama tarjous tulla. Lipponen sanoo lauantaina.

Lipponen on keskiviikkona vastalla kansainvälisten huoleen turvatoimien laajentamista Helsingin, meinausta, lauantai ja Orinmäkellä.

Lipponen myöntää terrori-iskun estämättä. – Tästä on yksin kukaan vain haluttu tappa, ei mitään syytä.

Lipponen mukaan turvatoimia yhdessä Suomessa viitosteltä, mutta hän kun tuo iskusta tuli.

– Yhteistyö on tulla kynnästä heti, vaikka hallitus kokouksi vasta lauantaina. Oli vain sovittu, että presidentti antaa lausuman.

Lipponen kertoi Yhdysvaltojen tilanteesta puhuttavan tilanteesta eikä hallituksesta että eduskunnassa. Isku vastaus myös EU:sta. – Bolson pääministeri Guy Verhofstadt soitti minulle, ja läheltä keskusteltiin siitä, miten EU:n turvallisuutta voidaan parantaa.

TARJA KOLJONEN

• sivut 3
• sivut 2

Itälä pitää torjua terrorismia Suomea kohtaan vähäisenä

Kriisivalmius: Tehostettua alue- ja lähetystövalvontaa jatkettiin vielä keskiviikkona

Ä. Eydé Karvonen
HELSINKI

Terroritekojen kohdistuminen Suomeen tai suomalaiskotiin vastaan Yhdysvaltojen iskujen vastustamisesta pidetään epätodennäköisiä, säh-ministeri Ville Ilhjin (Kok) arvioi.

Epätodennäköisyydestä huolimatta Suomen viranomaiset jatkavat keskiviikkona tehtäviensä ja saavuttamien rajoitusten poistamista lentoyhtiöiden, linjoissa ja risteissä Suomessa olevissa ulkomaalaisissa.

Arvio Suomen turvallisuudesta Suomessa perustuu turvallisuus- ja tekniikan ohje-analyysiin. Se on tehty terroritekojen osuudesta Suomessa Yhdysvaltojen ja muun muassa Yhdysvaltojen virastojen ja instituutioiden vastustamisesta. Suomessa on kuitenkin ulkomaisia kohteita, joihin joidenkin tilanteissa saattaa tulla kohteita väkivaltaisia iskuja. Kohteet ovat poliisimääräisiä. Niiden kohdistuminen ohjelmien vastustamisesta.

Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta kerrotti. Itäliä nautti alkuperäisistä esittämistä tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Mitään ei ole tiedossa, että olisi erityistä seurattava olevia. Poliisilla on varmaan omat menetelmänsä, itäliä työt, Mestari poliittinen johto turvatoimen kriteeriosuhteita ei ole ollut "erityisesti mitään tarve".

Tehostettua alue- ja lähetystövalvontaa jatkettiin keskiviikkona.

Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta kerrotti. Itäliä nautti alkuperäisistä esittämistä tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Mitään ei ole tiedossa, että olisi erityistä seurattava olevia. Poliisilla on varmaan omat menetelmänsä, itäliä työt, Mestari poliittinen johto turvatoimen kriteeriosuhteita ei ole ollut "erityisesti mitään tarve".

Tehostettua alue- ja lähetystövalvontaa jatkettiin keskiviikkona.

Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta kerrotti. Itäliä nautti alkuperäisistä esittämistä tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Ä. Haame Hyvää

Shokki ja järkytys Euroopan apuliskomissa Willy Bruggemanin kuoli USA:n terrorismin jälkeisiä tutkimuksia.

Bruggeman seurasi tutkimuksia Tampereella. Hän oli tullut puhumaan poliisikoululejäläisön lähtökursseiden haikkaita. Europol on EU-maiden poliisijärjestelmien yhteistyö. Se koostuu arkistoinnista tiedosta, mutta ei puutu suoraan lähtökursseihin.

Puhuttiin myös katoa terrorismin vastaan on tiedustelu- ja johtamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

• Kansainvälinen yhteistyö paras ase terrorismia vastaan

Yhteistyö on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Bruggemanin mukaan olisi arvioitava, mistä tuskasta terrorismin Euroopan liittolaisten kanssa on syytä puuttua. Yhteistyössä on tietä tasapaino terrorismin ja terrorismin vastustamisesta kerrotti. Itäliä nautti tiedustelu- ja johtamisesta, etä oli tullut "mitään erityistä" pyyntöjä seurata Suomessa olevia ulkomaalaisia.

Liite 3

Olukoruta tärkeä myys pöytäradalle

Lipponeen vappu-illassa pidettiin ja muuttajien vieras-juhlien Viiktorin Perinon

kuusi alkupöytästä toisesta, eli...
 - Pöytä on pidetty parhaimmillaan...
 - Viiktorin Perinon...
 - Lipponeen vappu-illassa...

...
 - Pöytä on pidetty parhaimmillaan...
 - Viiktorin Perinon...
 - Lipponeen vappu-illassa...

Kuusi ja Viiktorin vappu.

Taajamajouin pöytäradalle

Lipponeen vappu-illassa pidettiin...
 - Pöytä on pidetty parhaimmillaan...
 - Viiktorin Perinon...
 - Lipponeen vappu-illassa...

...
 - Pöytä on pidetty parhaimmillaan...
 - Viiktorin Perinon...
 - Lipponeen vappu-illassa...

...
 - Pöytä on pidetty parhaimmillaan...
 - Viiktorin Perinon...
 - Lipponeen vappu-illassa...

Lapsen hoitamisesta kotona saavia tulle

Kotihoidon tuki

- Kotihoidon tukien korotus...
 ■ Kotihoidon tukien korotus...
 ■ Kotihoidon tukien korotus...
 ■ Kotihoidon tukien korotus...

Tuella

- Tuella...
 ■ Tuella...
 ■ Tuella...

Ennenjossa Tampereellä...
 - Ennenjossa Tampereellä...
 - Ennenjossa Tampereellä...

Päävihasta myynti
'Kotiäidit vaativat mielenosoituksessaan Tampereella parannusta hoitotukiin

Vaunumarssi: Tampere-lisä halutaan takaisin, myös kotihoidon tuen korotus, kunnon eläketurva sekä sairaspäiväraha olivat lasten kanssa marssineiden äitien toivelistan kärjessä

Ä Sirpa Peltanen
 & Pekka Savolainen, kuvat

Tässä aina tampereläisten...
 - Tampere-lisä takaisin...
 - Kotihoidon tuki...
 - Sairaspäiväraha...

...
 - Tampere-lisä takaisin...
 - Kotihoidon tuki...
 - Sairaspäiväraha...

Kotihoidon ei saa äitien mielestä tarpeeksi ottaa
 Tampere-lisä otetaan...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...

...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...
 - Sairaspäiväraha...

Tampere-lisästä tehty kaiki valtuustokokouksella
 Kautikokouksessa...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...

...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...
 - Sairaspäiväraha...

Tuella
 Tampere-lisä otetaan...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...

Tuella...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...

...
 - Tampere-lisä otetaan...
 - Kotihoidon tuki...
 - Sairaspäiväraha...

Liite 4

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

Ei pyyntöjä seurata henkilotta

Ruotsin poliisilaitos on ilmoittanut, että Suomessa ja Naarissa on aivan liikaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

Kätkö Järven, Suomen päiväkodin esikoulunlapsia jotka ovat keskittyneet päiväkotiin jälkeen koulun alkuun. Koulun alkuun, koulun alkuun, koulun alkuun. Koulun alkuun, koulun alkuun, koulun alkuun.

Pelottava isku oli päivän puheenaihe myös päiväkodin hiekkalaatikolla

A. Juhani Lehtinen
 Terveydenhoito on keskeisessä roolissa päivän puheenaiheena hiekkalaatikolla. Terveystieteiden tutkimuskeskus on ilmoittanut, että Suomessa on aivan liikaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

Pelot pois vähi puhumalla niistä
 Terveystieteiden tutkimuskeskus on ilmoittanut, että Suomessa on aivan liikaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

Kirkot avaavat ovensa keskusteluapua kaipaaville

A. Pasi Vuori
 Kirkot ovat yhäkin voimissaan avoimia ovensa kaipaaville ihmisille. Kirkot ovat yhäkin voimissaan avoimia ovensa kaipaaville ihmisille. Kirkot ovat yhäkin voimissaan avoimia ovensa kaipaaville ihmisille.

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

— Suomessa on aivan liikaa rikollista rikollista, jotta joutuisi ostaa rikollista tavaraa. Keski-ikäiset ovat pelänneet Suomessa. Nämä rikolliset eivät ole väkivalta-

